

FILE

Name: Jkg911_Jatakathakathaganthipadatthavannana_ed_HarumalgodaSumangala.pdf
PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl/?gr_elib-187
Type: Plain image PDF; index/bookmarks
Encoding: (no text)
Date: 21.7.2011

BRIEF RECORD

Title: Harumalgoḍa Sumaṅgala [ed.]: Jātakārtthakathāgranthipadārtthavaṇṇanāva
[=Jātakatthakathāgaṇṭhipadatthavaṇṇanā], *Bhāg. 1.*
Publ.: Colombo : Mahābodhi Press 1911
Description: 80 p.

FULL RECORD

http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gr_elib.htm

NOTICE

This file may be copied on the condition that its entire contents, including this data sheet, remain intact.

ජාතිකාධිකාරාග්‍රන්ථදායී ව ඡේ නා ව

(මුද්‍රිතප්‍රථමාංගය)

දෙවනුව

සෛලනිශාචායාධිපතිව වැඩවිසූ

අමරපුරකලාභිවංසික

අරියවංසාලඛකාර සාසනාධිපති නායාචරිය

පිසරනනනිසාහිමාන

මහානායකසඨවීරඤ්චාපාදයන්වහන්සේගේ

සිසාවු

හැරුමල්ගොඩ

සුමධනල ඤාමිත්වහන්සේ විසින්

සංග්‍රහිතයි.

ලන්වවුගේ ජ. ඩබ්ලිව්. විරරත්න විසින්

කොළඹ

මහාබෝධි සනුග්‍රහෙහි

මුද්‍රාපිතයි.

ශ්‍රී බ්‍රහ්ම වර්ෂ 2454.

ක්‍රි. වර්ෂ 1911.

ජාතිකයාගේ පදනම විකල්පය.

නමෝ නිසං සංවිතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

නමෝ වජ්‍රානන්දයං සංග්‍රා පටන් සුඛ දයකං
ජාතිකයාගේ පදනම විකල්පය වෙයි.

සම්මාදිග කුමාර විදුලන සමාජයෙහි විද්වත් වන වක්‍ර වූවාමගේ බුද්ධිමත්තාවයේ පාදයේ නමත් විසින් ප්‍රාරම්භයක් ලෙස අවිඤ්ඤා යෙන් පරිසමාපනය පිණිස ජාතිකයාගේ වෘත්තීයයෙහි ඉන්ද්‍රියවත්තාවයකාර දක්වන්නාහු “ජාතිකයාගේ සංස්කෘතිය” යනාදී කිහිප.

එනි,- “පුත්‍ර ව පුත්‍රියානං එතමමබලමුත්තමං”

යනාදී ගාථාවෙන් පුත්‍රයන්ට කළ පුත්‍ර උතුම් මගුලැයි වදාළ බැවින් ආරම්භයේ කළ මහලප්‍රණාමයෙන් උපන් පුත්‍රයෙකු යෙන් ආධ්‍යාත්මිකවූද බාහ්‍යවූද සියලු අන්තර්ගත තාක් දුරුකොට තමන් විසින් ප්‍රාරම්භයන්ටයෙහි නිෂ්ඨාව දක්නා පිණිස එසේ ඉන්ද්‍රියවත්තාවයකාර දක්වන්නාහුද “ජාතිකයාගේ සංස්කෘතිය” යනාදී පුළුල්වනගුණ ගෙන කිහිප.

ජාතිකයාගේ සංස්කෘතිය (ව්‍යුත්ප්‍රතිසංස්කෘතිය පිරිසුන්) බවකෙළ *දහස්හි; නොහොත් දකුණු දහස්හි පටන් ගෙන. “අබ්බොවුත්තනං කතං” යනු අධ්‍යායාර කොට යොදනු. නොහොත් ජාතිකයාගේ සංස්කෘතිය, දකුණුදහස්නෙහිද අපරිච්ඡින්නාකාලයෙහි; “අපි” ශබ්ද ලිපත නිදිද්‍රව කොට “ජාතිකයාගේ සංස්කෘතිය, අපරිච්ඡින්නා කාලෙ”යි යොදනු. නොහොත් ජාතිකයාගේ සංස්කෘතිය, ජාතිකයාගේ සංස්කෘතියන් කරණකොටගෙන. “ජාතිකයා ජාති”යි භාව ප්‍රධාන කොට විකාරපවාර විසින් ගතයුතු. “ජාතිකයා එනම්”හි “ජාති”යි ආධාරකාරකයෙහි සිඛිකල අවකාශොපවාර විසින් ගත යුතු. “ජාතිකයා ජාති”යි කතීයකාරකයෙහි සිඛිකල මුඛය විසින්

ව්‍යුතිප්‍රතිසංස්කරණ පිරිසුන් සකකපවකය ජාතිනම්වේ. මෙනන පස් කදම ගත්තේ. “කොටි” ශබ්ද “වන්කොටි” යනාදි ස්ථානයෙහි සතප්‍රිසක් කියා, “කපපකොටි” යනාදි ස්ථානයෙහි සියක්සුවහස් කියා, “පුරිඛා කොටි න පසුකියති” යනාදි ස්ථානයෙහි කෙළවර කියා, මෙනන වනාහි සියක්ලක්ෂ කියා. “ජාතිනං කොටි ජාති කොටි, ජාතිඵල වා කොටි ජාතිකොටි” යනුවේ. “ජාතිකොටිනං සහසානි ජාතිකොටිසහසානි, ජාතිකොටියො ඵල වා සහසානි ජාතිකොටිසහසානි; තෙති ජාතිකොටිසහසෙති.” “පමාණෙත රතිනං අපෙතනාහි පමාණරතිනං” කීනතං? තිනං. පමාණරතිනං, ප්‍රමාණානිකානනවු, තිනං, (දුනසීලාදි දසපෙරුම් විසින් එව්. “දුන ප්‍රියවචන අභිව්‍යාසී සමානානමතාය” යන සතර සඬුග්‍රහ වස්තු විසින් එව්.

“අනතං පානං වන්ථං යානං මාලාගකිව්ලෙපනං,
සෙය්‍යාවසථපදිපෙය්‍යං දුනවන්ථු ඉමෙ දස.”

යන දසදුනවස්තු විසින් එව්.

“දුනං සීලව භාවනා පතති පතනානුමොදනා
වෙය්‍යාවච්චාපවායව දෙසනා සුති දිසිපු.”

යන දසපුණ්‍යක්‍රියා වස්තු විසින් එව්.

“වරසුතධනහරියානං අභානං ජීවිතස්සව.”

යන පවමනාපරිත්‍යාගාදි විසින් එව් ඒ ඒ) වැඩ; නොහොත් ජාතියෙන් පරිවර්තනය වූ කාලයට “ජාති” යයි ගතහොත් “පමාණ රතිනං කාලං” යි කාලශබ්දය අධ්‍යාපාරකොට අවමනාසංයෝග යෙහි විරියා කොට “පමාණරතිනං කාලං” යි ස්වයං ගතයුතුයි. “දුකඛං නිංසනිති තිනං” “නිසි නිංසායාමි” යන බාහුනු කෙරෙන් කතාකාරකයෙහි කතප්‍රත්‍යය කෙළේයි. නොහොත් “සුඛං දධාති විදධාතිති තිනං” “ධාධාරණෙ” යන බාහුනව හකාරකොට “නිතං” යනුවේ. දුක්තසං සුව දරනුයි යුක්තයි. ව්‍යාධිහරණමධ රෙගිතව නිතනම් වන හෙයින් සුව එළවා දුක් හරන්නේ නිත නම්වේ. නොහොත් ලේඛස්වඛන *රසයින් කයට නිත නම් වන හෙයින් සුව එළවන්නෙහි නිතනම් වේ මැයි. “†ලොකියති එත් සුභාසුභං තපථලවාති-ලොකො” අනුමානවිසින් කුශලාකුශලකම්යද ප්‍රත්‍යක්ෂවිසින් ඉමොතිමච්චාකද මෙහි සිට බලානුයි සනිසනනාන

ලොකනම්; නොහොත් “ප්‍රජනප්‍රජනනේන ලොකො” දැයිත්
 ඉපිද ජනරත් දිර මරණෙන් මිරිකෙන බැවින් සත්‍ය ලොකනම්.
 මෙයින් ජරමරණාදීන් පිහිනවූ සත්‍යවේදියා කුළුණින් දැක වැඩ
 වැඩුණේ දැක්වූවාහු වෙත්. තසං ලොකස්ස. නිතරයෙන්ම
 වතුරිසි. ලොකනාමෙත, නිලේපිලිසරණවූ; ප්‍රතිපත්තියෙන්
 නාමනම් වෙයි; නොහොත් යාවන උපතාපන ඉස්සරිය ආසිංසන
 යයි කියනලද සතරනාමාසයෙන් යුක්ත බැවින් නාමනම් “බමමං
 වො භික්ඛවෙ දෙසියාමි තං සුඤ්ඤාං සාධුකං මනසි කරොමි” යනාදි
 ආයාචනායෙන්ද ශික්ෂාපද ප්‍රඥප්තීන් ව්‍යතික්‍රමණකෙලයෙන්
 තවත්බැවින්ද සමසනලොකයකට අග්‍රප්‍රද්ගලව සම්බන්ධයෙහිද සියලු
 සත්‍යයන් කෙරෙහිද ඉසුරුවන බැවින්ද සසර වසන සම්පතුන්
 කිකලෙක්ති සසර දුකින් මුදන්තෙමිඥේ හෝසි භිත පසස්නා
 බැවින්දැයි කියා “යාවනොපතාපනිස්සරියාසිංසන” යයි කියනලද
 සතරනාමාසයෙන් යුක්ත බැවින් හෝ “නාම” නම් යුග්මයයි.
 “නාම යාවනොපතාපනිස්සරියාසිංසනෙසු” යන බාහුය. මහෙසිනා,
 මහත්වූ ශීලසමාධිප්‍රඥවිමුක්ති විමුක්තිඥාදර්ශනසංකල්පය යන
 පවගුණරසින් සොයා සිටිනෙයින් මහෙසිනම්.

තසං පාදෙ, ඔහුගේ පාදපද්මයන්; නමස්සිතා, (භයලොභ
 කුලාවරිය හෙයින් කරණ වතුර්විධප්‍රණාමයෙන් විනිර්මුක්තව
 හුදෙක් ආදරයෙන්) වැද “සමමා පටිපනෙන සන්තො වතුසු අපා
 යෙසු අපතමානෙ කතා බාරෙතීති බමමො” සතරමාගීඵලතිවත්
 පෙළය යන දසවිධ දහම්. අඤ්ඤාං කතා, අඤ්ඤාලිපගතකොට;
 නමස්කාරකොට. සබ්බසමානභාජනං, හැමසත්කාරයට භාජ
 නවූ. “සබ්බංව පතිමානෙතා” යන සබ්බ. පතිමානෙතා, පුදා;
 වැදය යනුයි “සීලදිග්ගිසාමඤ්ඤාති සම්ගතතතා සංඝො” යනුවේ.
 නමස්සනාදිනො, නමස්කාරාදීවූ; නොහොත් නමස්සන ශබ්ද
 යෙන් බුබුරුත්තයට කළ නමස්කාර ගෙන ආදිශබ්දයෙන්
 බමීමට කළ අඤ්ඤාලිකම්පිකානාමසකාරයද සබ්බරත්තයට
 කළ ප්‍රතිමානන සංඛ්‍යාතනමස්කාරයද ගෙන නමස්සනාදීහු
 සමකිවූයෙහි කියාහෝ අනුගතයුතු. සබ්බ උපද්දවෙ, ආධ්‍යාත්මිකවූ
 රහාදිඋපද්වයන්ද බාහ්‍යවූ නිවිකාදි උපද්වයන්ද හෙතා,
 නසා; දුරුකොටය යනුයි. තං තං කාරණං (දන් සිල් පැණ ඇ)
 ඒ ඒ කරුණට; නොහොත් ඒ ඒ අනුමානපත්තියට යුග්මයයි.
 ප්‍රතිමතා, රූපශ්‍රී ඥානශ්‍රී ඇත්තහු විසින්. “යාති යෙසු චිරං” යන්
 නෙති “යාති” යනු ආදිගාමාවට යොදා “අපණ්ණකාදිති යාති
 පුරු ජනකාති”යි සම්බන්ධකොට කියනු.

“අනාගතෙ සන්තිකාමෙව හථා තිතෙ චිරන්තනෙ,
කාලවයෙ පි කවිති; පුරුශබ්දෙ නිපාතයතෙ” යි.

සුබ්බිත් මෙතන පුරුශබ්ද අතීතචිරන්තනාභියෙහි ලැබේ. “යෙසු” යන තැන “යෙසු ජනකෙසු” යි යොදනු. චිරං, බොහෝ කලක්. සන්ථා, “සදෙවකෙ ලොකෙ සාසනි අනුසාසනිති. සන්ථා” යනුවේ. “යාසු අනුශිෂ්ටං යන ධාතුයි. ලොකනිත්ථරණ්ඨකො, ලෙච් සංසාරසාරාගෙන් නොරණ සිත්ඇත්තේ; නිවන් පමුණු වන සිත්ඇත්තේයයිතැන්. අනන්තො, (දන්ඤා එකෙකින්ම පිරිසේ නැති බැවින්) අපමණවූ. බොධිසම්මාරො, (සමුද්දනාඥනප්‍රතිලාභ යට කාරණවූ) දශපාරමිතාධර්මයන්; මෙහි බොධිපයථිඝ්ඛය මාඤ්ඤනය සමුද්දනාඥනය නිවනය යනමේ බොධිනම් වෙති. කිසෙති යත්? “අබ්බධ්‍යතාත්‍රෙත්‍යාධිකරණෙ බොධි වෘක්ෂො, ස්වයංඥබ්බධ්‍යතො නොනවෙති කතීකරණයො බොධි මාඤ්ඤා, බුධිවානිති කතීකරි බොධි ඥානම්, අබ්බධ්‍යතොති කමිණි බොධි නිජාණම්, සාක්ෂාත් කතීවත්තො” යි දන්නේයි. *පරිපාවෙසි, මිනිසිරිවිද; හැමසෙයින් බලගැන්විද යු තැන්. “බුද්ධච්ඡ පාකො” යන ධාතුයි. තානි සබ්බානි, ඒ සියලු ජනකයන්; එකජංඝං, එකතැන්හි; නොහොත් එක්කොට; සභිගතං, සභිග්‍රහවට; “පාඨන්විසන්තිකාමි එකත්‍රොපසංහාරො සභිග්‍රහො” යනුවේ. සභිගතං, (එකනිපාතාදිවිසින්) සභිගායනා කරණලද්ද; නොහොත් රැස්කොට කියනලද්ද. එතස්ස බුධිවං සස්ස, මේ බුධිවංශයාගේ; මේ අපණ්ණකාදිවූ සියලු ජනකයන්ගේය යනුයි. සමුද්දයන්ගේ ජනිපරමපරායෙන් ආ අපණ්ණකාදිවූ ජනක යෝද බුධිවංශනම් වෙන් නුසි මෙතන අපණ්ණකාදිවූ ජනක බුධි වංශනම් වේ. එහෙයින් කීහු “බුධිවංසස්ස” යි. අන්දයයිනා, (නෙයා ජාතිතාභිදා) අභිදක්නාවූ; නෙයාභිනම් ඥායෙන් හැගෙන අභිය, නිතාභිනම් ශබ්දයෙන් හැගෙන අභියි. නොහොත් එනම්වූ; අසංසඨිභාරොන, (දහරමහණආදීන්) අමිශ්‍රවූ විහාරආති; කායච්චෙක ඇත්තාවූය යනුයි. “සද්දාසංසඨිභාරොන” යුතැන්. සභි විහාරිනා, සභිවිහාරිකවූ; නොහොත් “සද්” යනු “සභිවිහාරිනා” යනුහා යොදා “සද් සභිවිහාරිනා” යි ගන්නේයි; හැමකලම මෙසෙ කරු එක්ව වසන්තාවූය යනු අභියි. මහිංසාසකවංසමිති, මහිංසා සකනම් රජකුගේ වංශයෙහි; නොහොත් මහිංසාසකනම් පර පුරෙහි; සම්භුතොන, වූ; නයඤ්ඤානා, (එකතනනය-නානතනනය-අබ්‍යාපාරනය-ධර්මතනය යන චතුර්විධ) නය දන්තාවූ. “ගුණෙහි අත්‍යාතං පුරෙන්නිති පුරිසා, මහත්තා ච තෙ පුරිසාවෙති මහා

පුරිසා, මහාපුරිසානං වරියා මහාපුරිසවරියා.” කෙතෙ? දුනසිලා දයො. “නෙසං මහාපුරිසවරියානං” යුසේසි. විලෝකනයනාසං, පහලකරන්නාවූ. අත්සං වණ්ණනං, අභිව්‍යාධ්‍යානායයි. “වණ්ණනෙ’ නෙතාභි’ඉති වණ්ණනා” යනුවේ-“මහා විහාරවාසීනං වාව නාමග්‍ය නිසිනං” යනු ධර්මාචාරියාගේ වූ බවට දෙනා වැස්සන් ගේ ඇප්පෙල් වෙන් කළ බවින් කිනු වාවනාමග්‍ය නිසිනං, පෙළ මග ඇසිරි කළා; පාලිබසින්මේ යුතු වූ යුසේසි. “වණ්ණනං”යි සබද. නොහොත් වාවනාමග්‍ය නිසිනං, පාලිවාසීය ආශ්‍රයකොට. භාසිසං, කියමි; පෙළෙහි පැවති සද්‍ය හැර අභිව්‍යා නොබවමි යුතැත්. සාධවො, සුඡතයෝ. සාධු ගණ්‍යනතු, එකගසිතින් (කස් බජනෙහි සිංහලෙන්මත් නොනස්නා කොට) ගණින්නා.

සමුද්‍යගමනො පඨාය, ආදියෙහි පටන්. යසමා, යමකරුණ කින් (මොනවට දක්නා ලද්දී නම් වේද ඒ කරුණෙන්) පරිවේෂ්ඨෙද, අවධිය; මෙතන සිට මොනට “දුරේද්‍යය” යනාදීන් නිදහස් යන්නේ නිමිතිමය යනුයි. බොධිමණ්ඩ, බෝමැඩෙහි; උතුම් බෝපලක්ඛි යුතැත්. තෙසු තෙසු ධාතෙසු, (සැවැත් රජගහ ඇ) ඒ ඒ තැන්හි. තනු, ඒතුන් නිදන්හි. ඉදං, මේ මත්තෙහි කියන් නේ, කප්පසනසහසාධිකානං, කප්පවහසක් ඉතිරිකොට ඇති; “කප්පසනි කප්පසනි සාසප්පබ්බතාදීනි උපමානි කෙවලං සංකප්පි යති න මනුස්සදෙවසංචච්ඡරාදිගණ්‍යාය ගණ්‍යනීති කප්පො”යි කියති. චතුරානං අසංඛිංසානං මත්තෙක, සතර අසංඛිංසකින් මත්තෙහි; ඔබ්බෙහි යනුයි. අසංඛිංස නම්:-

“එකං දස සතඤ්චට සහසං දසසහසංකං,
සතසහසං දසසත සහසං කොටි අස්මි.

එවමෙව පකොටි ච තථා කොටිප්පකොටි ච,
නාහුතා ච නිනනාහුතා අබ්බද ච නිරබ්බද.

අබ්බා අට්ඨා වෙව අහනා කුමුදනි ච,
සොගනිකං උප්පලච පුණ්ණිරිකච පදුමකං.

කථානං මහාකථානව සංඛිංසා ගණ්‍යා තතිං,
තතො උපරිමා භූමි අසංඛිංසානි වුවති.”

වරියාපිටකයෙහි අසංඛිංසානම් සථානානාරයෙක, එහෙයින් “සංඛිංසානං න සංඛිංසානං” යනු නොයෙදෙයි, අසංඛිංසානං භූමියනාරයක් වීම එයට මේ අසංඛිංසානි විරුද්ධ

නොවෙයි නිරාකරණ කොළේ. අසලබයාගාවය ගෙන අසලබයා
නිය විනම් වතුර්විධික කෙසේදැයි කියාත් සතරතෙතෙක්ති
අසලබයා පසස්නාලද බැවිනැයි, ඒ දක්වන්නාහු:-

“දීපඛිකරයා හඟවතො කොණ්ඩකුසුමයා ව සජ්ජනො,
එතෙසං අනන්ත කප්පා ගණනාතො අසලබයා.

කොණ්ඩකුසුමයා අපරෙන මඛගලො නාම නායකො,
තෙසමපි අනන්ත කප්පා ගණනාතො අසලබයා.

සොභිතයා අපරෙන අනොමදසසි මහායකො,
තෙසමපි අනන්ත කප්පා ගණනාතො අසලබයා.

නාරදයා හඟවතො පදමුග්ගර සජ්ජනො,
තෙසමපි අනන්ත කප්පා ගණනාතො අසලබයා.”

මෙසේ ගණනාතිතයෙන් අසලබයාගෙන් ඇතද සතරසූරාන
යෙක්හි මහාකල්පයන්ගේ ගණනාතිත ක්‍රමයෙන් වතුර්විධානීය
ඉෂ්ටයයි කීහු. සංසුඛගණිකො, පරිගුඩවු මාතෘගණිවකාය ඇත්
තේයි; මාතෘකුසුමයෙහි මුත්‍රපුරිෂාදින් අපවිත්‍රසූරානයෙහි ප්‍රති
සංකීර්ණය කළ සත්ත්වම රූපවණිදින් සමපන්න නොවන්
තේය. පරිගුඩසූරානයෙහි ප්‍රතිසංකීර්ණය කළසත්ත්වම රූප
වණිදින් සමපන්න වන්නේය; එහෙයින් මෙතෙම මාතෘකුසුම
යෙහි පවිත්‍රසූරානයෙහි ප්‍රතිසංකීර්ණය කෙළේයයි “සංසුඛගණික”
නම්වේ; නොහොත් භික්ෂුනීන් සංසාරයක් නැතිව යමක්
පවිත්‍රව සිටියේද එසේවූ බ්‍රාහ්මණයාගේ මව්වූ බ්‍රාහ්මණිය හා
සංසාරීය හෙතුකොටගෙන මාතෘකුසුමයෙහි ප්‍රතිසංකීර්ණය
කෙළේයයි සංගුඩවූ ප්‍රතිසංකීර්ණය ඇත්තේය. එහෙයින් හෝ
“සංසුඛගණික” නම්වේ. ජාතිවාදෙන, ජාතිවාදයෙන්; කුලපිළි
බඳ තෙපුලෙන් යනුයි. අකම්මතො, (කුලගණනාතිත මෙසේවූ
භික්ෂුකුලඇත්තේ ඇයි කුලට ගණිවිදුයි කියා මෙසේ) නොදැමිය
හැකිවූයේ; නොහැරියහැකිවූයේ යනුයි. අනුපකාශයො, අනිෂ්ඨිත
වූයේ වී. අභිරූපො, මිනිස්වෙස් ඉකුත් විසෙස් රූ ඇත්තේ. දසා
නියො, (අකාපතිකරදසුන් ඇතිබැවින්) දක්නම් හැකිවූයේ. පාසා
දිකො, (දුටුදුටුවන්ට ප්‍රසාද ජනවනබැවින්) පහද උපයන්නේය.
වණ්ණපොකරතාය, වණිසමපන්නින්; නොහොත් ජිවිසමපන්නින්
හා සංසාරානුසංසාරයෙන්. බ්‍රාහ්මණසිප්පමෙව, බ්‍රාහ්මණින් හික්මිය
සුතු යිලාම; “මඩ්ධිමො බ්‍රාහ්මණස්ස දං ප්‍රතිග්‍රහණ යජන යාඤ අධ්‍ය

යන අධ්‍යාපන ඉති”යි කියූ ඡේදයෙහි එව්, ත්‍රිවේද එව්. රාජවංශ කො අමවේවා, අය විද්‍යාමකොට වසතු රක්ෂාකරන්නාවූ හාණ්ඩා ගාරික ඇමති. ආයුර්වේදය, ද්‍රව්‍ය ඇ කැකැස් පත්; හෙවත් ලේකම්. * අය්‍යකපයකාදිනං, මුතුන්මුතුන් ඇ. යාව සහනමා කුලපරිවර්ධා, සත්වන කුලපරිවර්ධකවා. † පටිපර්ණානිති, අනුභව කරයි. සංහරිතා, රැස්කොට. එකං කහාපණ්ඩු, එකකහවණ්ඩු කුත්. ගමනකරණං, ගමනක්‍රියාව. ගාථාබ්‍යාජිපකෙති වචනෙති සභිං, ගාථාබ්‍යාජනගතවන්නාවූ වාක්‍ය හා සමග; ගාථාවෝ තුමුම ගාථාබ්‍යාජනම ගතවන්නුයි ගාථාබ්‍යාජිපකවචනයෝ නම්. “අමරවතීනි ව”යි දිව්‍යයන්හා සම මනුෂ්‍යයන් ඇතිහෙයින් කීයේයි; නොහොත් “අමර” යනු මසුන් නම “වතී”යයි පවුරෙහි නම, අමරනම්වූ මනුෂ්‍යයන් විසින් ගැවසීනන් පරිබාසෙන් හා නිශ්චයන් උස පවුරෙන් පිරිබෙව් ලදහෙයින් හෝ “අමරවතී”යයි කීයේ. නොහොත් අමරවතීනිව, බ්‍රහ්මවංශපාලියෙහි “නගරෙ අමරවතීයා”යි කී බැවින් “අමරවතී”යයි කියාද; අමරනනිව, “අමරංනාම නගරං”යි කීබැවින් “අමර”යයි කියාද; ලබ්‍යනාම, ලදනම් ඇති.

කපෙපව=පෙ=අසඟිබ්‍යය, කපපානං සහසඟිබ්‍යාධිකානං වතු නනං අසඟිබ්‍යානං මත්තෙක, කප්ලක්ෂයක් අභිකකොට ඇති සාරසඟිබ්‍ය කපකින් මත්තෙක; දසසහසරං, (අතුරුදේසියකු පවුරු දෙරටු අවලු අවුණ් නොරණ ඇයින්) දක්නාහව හැකිවූ; මනොරමං, ද්‍රව්‍යාසුචන් සින්දුලවනුටු. අනන, (බැරැහොරැදිවූ) ආහාරයෙන්ද; පාන, (සුරුදුදිවූ) පානවර්ගයෙන්ද; පිඨසුරු ඇ රහද පුප්ඵාසවආ මෙරයද මනාදියද පියසුතුබැවින් පානයයි කීයේ. රථසඳෙන, රියෙහි නිමිගභිත්. හෙරිසඳෙන, එක්තලආනැටුම් බෙරගභිත්. මුනිගසඳෙන, මිනිසුබෙරගභිත්. සමමසඳෙන, මනුෂ්‍ය පටගභිත්. තාලසඳෙන, කුළුතාලමිගභිත්. “අසනාථ”යි කියා ආලොපකොට කනදූ අපෙක්ෂායෙන් කීහු. “බාදථ”යි කියා කඩ කඩා කනදූ අපෙක්ෂායෙන් කීහු. “අසනාථ පිටථ බාදථ”යි කියා තුණ් එක්කොට ගෙන “දසමෙන සඳෙන”යි කීහු. “හෙරිසඟිරථා නිව” යනු හෙරි සඟිර උච්ඡාසය සඳහා යි තැන්. සබ්‍යසමපනනං, (පවුරපිරිඇ) හැමකුටපිරිවරින් යුතුවූ. සබ්‍යසම, (රූපසබ්‍යදි) පස්කම්ගුණෙන් සහතරනන, (රත්රිදිමුතුමැණික්සඟිරලාප්‍රවා ලය යන) සත්රුවනින්. නානාජනසමාකුලං, නන්දූ නන්ගොත් නන්සිප් නන්වෙස් නන්බස් මහාජනවිසින් හවුල්වූ; නිරතුරුවූය

* අය්‍යකපයකානං-මුද්දිතඅභිකථා. † පටිපර්ණානිති-අභිකථා.

යනුයි. දෙවනගරුව, දෙවනුවරක් මෙන්; දෙවනාවන්ගේ ආලක මතුනම් රජධානිය මෙන් යනුයි. සම්බං, (මනුෂ්‍යපරිභෝගයට එළඹියයුතු සමෞපකරණයෙන් යුතුවැවින්) සමාධිවූ. “පුඤ්ඤ කමම්නං (දෙවනං) ආවාසං දෙවනගරං විය සම්බං” යි යොදනු වේ. “පුඤ්ඤකමම්නං (නරුනං) ආවාසං දෙවනගරං විය සම්බං” යි හෝ යොජනුවේ. “අනෙකකොටිසනනිව්භො” යනු නිධානකොට තබනලද නොයෙක් කෙළගණන් වස්තූරු ගෙන කීහු. පහුත ධනවිඤ්ඤාවා, බොහෝවූ (මුත්තාමාණිකාදිවූ) ධනතා (ශාලි මුත්තාදිවතුර්විධ) ධාන්‍යඇති; මෙයින් අනිධානගතවස්තු කීහු. අඤ්ඤායකො, හදුරන්නාවූ, ශාස්ත්‍රපිරිවහන්නාවූ යුතැන්. මනන ධරණ, මනනුධරවූ; අභිමතවෙද දන්තාවූ යුතැන්. තිණණං වෙදනං පාරගු (සාගෙවද යජ්ඣේද සාමවෙදය යනමේ) තුන්වෙද යෙහි පරතෙරගියාවූ. ලකඛණ, (සැවදහසක් ඇති) ලක්ෂණ ශාස්ත්‍රයෙහි; නොහොත් (දෙලොස් දහසක් ඇති) මහාපුරුෂලක්ෂණ ශාස්ත්‍රයෙහි; “වාදසසභසසගතිපපමාණං ලකඛණසන්ධං” යෙන්මෙ. නැවත “සොළසසභසසගතාපදපරිමාණො බුධිමනො” යෙන්මෙ. ඉතිහාසෙව, ඉතිහ ආස ඉති, “ඉතිහ ආස” යනමේ පදයන්හායුත් ශාස්ත්‍රයෙහිද; නැවුම්ශාස්ත්‍රයෙහි එව්; පුරාණග්‍රන්ථව්. සධම්මෙ, සවකීය බ්‍රාහ්මණකුලධර්මයෙහි; සංකල්පයන්මෙ “හස්තාශ්වරථ ඵරාධනුශලප චක්‍රසූර්‍යානාස්ත්‍රවර්ත උල්කාපානසව්නලක්ෂණ ලෙඛමුද්‍රාගණනආ” සියල්ලිසාපාමොක්ෂිප්තිය යුතැන්. *මහා උපරිතලෙ, උතුම්උස්බුච්ඡයෙහි; උතුම්පාති උස්බුච්ඡයෙහිඑව්. රහො ගතො, නොරම්මුරට ගියෙමි; විවෙකගතවූයෙමිය යනුයි. පලලකං, තුන්සකියක්ඇති ඔරලප්පසුන් හසරම්ණි. ආතුජ්ඣා, අවුළුවා; බැඳය යනුයි. සරිරහෙදනං, සිරුරැබිඳුම්යන මරන්. අජරං, (ජර නැතිබැවින්) අජරනම්වූ. සිතලං, (කෙලෙස් පරිලාගනැතිබැවින්) සිහිල්වූ; අමත, (මරණනැතිබැවින්) අමාවූ. එකෙනමගෙන, එක් මගකින්; (නොහොත්) එකෙන මගෙන, උතුම්මගකින්. හවි තාඛනනි, වියයුතුයයි; එක්මගක් ඇතමැනවැයි යුතැන්. පුති කායං, පුතිශරීරය; තදගුණත කැණතිල්ලුදු “ජරසිගාල” යයි යන නම ලබනහෙයින් තදගුණතවූ කිඳිවැල් “පුතිලතා” යනු ලබන හෙයින් රන්වන් සිරුරු නොතුදු පුතිකාය යයි කියනු ලැබේ. අනපෙබො, ඇලුම්නැත්තෙමි. අනඤ්ඤො, නොකමැත්තෙයිමි. නොහොත් කායනිනැත්තෙයිමි හෙයින්, “හවිසසනි” යි තැන්. නහෙතුයෙ, නහවිතුං, නොවන්නට. නසකකා නොපිළිවන් වුව මැනවි. “අනි” කියා ප්‍රත්‍යක්ෂකොට හගනා බැව් දක්වන්නාහු

කිහි. අනුමන්තව හඟවන්නාහු “හෙතිනි” සිසුනු. අනුමන් නම් අප්‍රත්‍යක්ෂව නැඟිලිත් නොසනිටුහන්ව හඟනාබවයි. “නභෙන ච නසකකා” යනු දුක් පෙනෙනබවින් එයට පිළිවක්වැනිවන්නෙක් අවසිරියයි හඟවන්නාහු කිහි. අනවජ්ජධිමො, කුසල්ධම්. සබ්බ ජනිතකපනතො, සියලුජනි ගෙවනහෙයින්; සියලුජනින් ස්වයං භාවය කරණභෙයින් යනුයි. හවෙ, සංසාරප්‍රවාහනිය. විභවොපි, (සංසාරප්‍රවාහනියගේ නිවාහනියයි කියනලද) නිව්ණයද. “ඉච්ඡි තබ්බකො” යනු ස්වාභීෂ්‍යෙහි කප්‍රත්‍යයයි. නිව්ධංගී, රුද්ධස්මොහ භූතගිති. පවචණ්ණපදමසඤ්ඤානා, (පදම-පුණ්ඩරික-රුජ්ව-ශත පත්‍ර කුචලය යන) පස්පියුමෙන් ගැටසිනත්. චණ්ඩබද්ධ ජනියෙ හිදු වැටෙනබවින් තෙළු-උපුල්-කුමුදු-මහනෙල්-ඇඹුලු කිවද දෙස්නැත්. සිටෙමග්ගෙ, සෙත්මන. බ්‍යාධිනිකිව්ජකෙ, රොගපිළිද ගිනා. කිලෙසවිනාසකස්ස, කෙලෙස් නසන්නාවූ. අභවයට ගෙන යන්නාවූයයි සිතැත්. “ගුහනනි නං, ගුහනෙවා ගුහං” යනුවේ. නතවෙසනි තංතලාකං, ඒ තලාකය නොසොයාද; ඒ තබාගයට යන මාගීය නොසොයාද යනුයි. “තලාක” යයි විල්කියත්. අරිහි, සතුරන්විසින්. පරිරුඬො, පිහිකොට ගන්නාලද්දේ. වටකොට සිසාර ගන්නාලද්දේ ය යනුයි. අඤ්ඤාසං, මාගීයට. සිව්ච්ඡෙස, සිවයා අජසයා; නිව්ණ මාගීයාගේ. පනිපිට්‍රිතො, දුකින් පෙළෙන්නේ. මණ්ඩනජනිකො, සැදුම්සොඩ. “මඬි-භුසායං” යන ධාතුයි. ආසනං, බඳනාලද. උකකාරභූමියං, පිරිපිටුහි; මුහුපුරිෂකවර විසඟිසානසෙහිය යනුයි. උච්ඡෙනවා, හිනින් එව්. නාවිකා, නැව්පදනාහු. කරජකායො, (අතින් අත කවා පොවා වැඩුහෙයින් හෝ නොහොත් කරනම්වූ) ගුහ්‍යශෝභිත දෙකින් සජානහෙයින්) කරජනම්වූ මේ ශරීරය. සෙරි, තමාකැමති නියායෙන් පවත්නේ. සං වසි, තමා වසනුවුයේ. ජ්ජරං, දෙදුරුව ගිය; හෙවත් මහ ලුටු පලුගා, බැම්පිපිර ගියාවූ; නොහොත් සිඳිබිඳි ගිය. උදකගා හිනිං, දියවදනාවූ; හෙවත් දිය උනන්නාවූ. නෙකමමු පසංහිතං, නිවන්හා එක්වූ; නිවන්පිළිබඳවූය සිතැත්. ප්‍රච්ඡාද කියත් මේ. අපරිමිතං, පිරිසේනැති. භොගකකුං, ද්‍රව්‍යරැස්. “කපණ්ඩකාදී නං” යන්නෙහි ආදිශබ්දයෙන් වනිබ්බකයාවකයන් ගන්නාහු. එහි කපණ්ඩයෝ නම් දුග්ගිද්දි මිනිසුනි. අභිකයෝ නම් මගිනුයි. වනිබ්බ කයෝ නම් දුන්නෙහි ඉෂටකනාමනාපාදිවිසින් අනුසස්කියා යාඥකරන්නාහුයි. යාවකයෝ නම් යාඥමතු කරන්නාහුයි. “කිලෙස කාමෙව” යනු වත්කම් විකුම් ඇපියුසෙයින් එමෙ අර මුණුකොට පවත්නා සදර ඇ කෙලෙස්කමුදු පියනබවින් එව්

නොහොත් කිලෙස්ති විරක්කව නිකුත් බැවින් තදහවිසින් පිබැවින් එව් කියත්. පබ්බතවරණදෙසෙති, * කාමව්ජ්ඣ-ව්‍යාපාද-පිනමිබ-උඬවචකුක්කුච්ච-විචිකිච්ඡාය යන පස්තිවරණයන් කෙරෙත්. අසීති කාරණගුණෙති, අභිඤ්චට කාරණවු “එවං සමාතිනෙ විතො-පරිසුඛෙ-පරියොද්ධෙ-අනගණෙ-විධතොපකකිලෙසෙ—මුද්දගුතෙ-කමමනියෙ-ආනෙජපපතො” යන අට්ඨගුණෙන්. ධක්ඛා විකතීං, ධාන්‍යසෙති කළාවු, ධාන්‍යමුචාවුය යුතැත්. “පව්‍යනඵල භොජනො” යන මෙයින් බ්‍රහ්මචාරි-ගෘහස්ථ-ශාසනප්‍රවුජිත-වාන ප්‍රස්ථපරිබ්‍රාජක සතරනවුසන් අතුරෙන් වානප්‍රස්ථචට කියත්. අසීනනං සමාපන්නීනං, රූපාරූපඅටසමවතුන්. පව්‍යනව අභිඤ්ඤ නං, (දිවසක්-දිවසෝ-පුබ්බෙතිවස්-ඉභිට්ඨ-වෙනොපරියඤ්ඤාය යන) පස්අභිඤ්චන්. නාථානාථානං, සපිළිසරණු අපිළිසරණුන්ට; නොහොත් පොහොසතුන් නොගන්නාබැවින් “අනාථ අනා ථානං”යි තැන් එව්. නොහොත් නාථො, මහජනයාහට පිළිසරණුවු යෙම්. අනාථානං, අපිළිසරණුන්ට යයි සිතැත් එව්. අවිදුරේ, ඉතා නුදුරු; හමුයෙහිය යුතැත්. ධම්මකො නාම පබ්බතො, (හැම බෝසතුන් තවුස්පැව්දිව එපව් ධම්මටනබැවින්) ධම්මකනම්වු පබ්බතයෙක් විය (දිග රැක්පලසපන් සමසුදුවැලිතෙලෙන් ඔරජනා බිම්පිසසස් ඇති ඒ ධම්පච්චන †ගෙලෙහි) අස්සමො, “ආසයස්ස අසමස්ස සමකරණතො, විසමානං වා කායච්චිමනොකමානං සමකරණතො, කසිකමොදිපරිස්සමරතිතහතාවා, අසිතානං සුඛ දායකතාවා අස්සමො”යි කියූ අසප්‍රයෙක්. තත්ථ, ඒ ධම්පච්චන ගෙලෙහි කළ අසප්‍රයෙහි. “චක්කමං තත්ථ මාපෙසිං” යනාදි ගාථා වෙති “අභිගුණසමුප්පතං” යන්නට “අස්සමං මාපෙසිං” යන්නක් අධ්‍යාහාර කරනු. වාපිතං, වපුල. රෙපිතං, පැලකිදුටු. පව්‍යනඵලං (විලිකුන් තුවටුයෙන් සැව ගිලිහි බිම යුණ) සඬයමපහිතඵල. පඬානං, විෂ්ඨී. පදනිං, (අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්‍ය හෙයින් නිරතුරෙන් හැවිම් වශයෙන්) කෙලෙම්, අභිහනනරමිතිසහනානෙ, සහනාහස්ස අභිහනනරෙ යෙව සිතැත්. අභිඤ්ඤාබලං,-

“ඉභිට්ඨං දිබ්බසංඝාතං පරවිහනවිජ්ජනනා,

පුබ්බෙතිවාසානුස්සහි දිබ්බවක්ඛු”හි පඬවා.”යි-

කියනලද අභිඤ්ඤාවට. අර්හොගහෙව්වා, වැද. ථබ්විසමතා, (හකු රූපගණබිහිලිව) කොරෙස් බවතා (වලනොඩව) විසමබැවිය; ගහණව්ජ්ජනනා, (දෙපසින් සන්මතව බලා අරුසිටි) ලැහැවින්

* කාමව්ජ්ඣ ව්‍යාපාද විනිසා උඬවච කුක්කුච්ච-පොත්ගි.

† සෙ (ස) ලෙහි-ඇතැම්.

වැලින් පිළිසන් බැවිය. අනිසමබාධතා, දිගින් පුළුලින් හකුල්බැව්; නොනොත් ඉතාලුහුබැව්. අනිවිසාලතා, දිගින් පුළුලින් මහත් බැව්; නොනොත් ඉතාපළල්බැව්. රූප්පාති, *රෙදෙහි. පොටා, පොළහු; නොනොත් †බුබුලු. විපර්ජනි, නසි; පටිහකුකුනි, ගැසේ; අසිරනනිකෙවා, රික්තභාවයක් පමණ ඇත්තාවූ හෝ පරිවෘත්ත දෙ, නිවිපිණිස එබූ ගල්කොටුආදියෙහි. දියඝර්තනා, යෙලෙරියන් පලල. දීපපාදාදක්, ලක්දිව් පැහැදවූ. අනවර්ජ ‡පිණ්ඩපරියෙස නභාවො, කුහණඇනොමුසු නිවරද පිඩු පිරියස්නාබැව්. නිබ්බත පිණ්ඩභුජනභාවො, පස්විකුපිඩු වලඳනබැව්; පරහිංසා පරපිඩා, නොකොට දහැමෙන් සෙමෙන් සොයාලත් ආහාරය අනුභව කරණබැව් එව්. ධනසාරංවා, රන්රිදි ඇ ද්‍රව්‍යඑව්. සිංහකාපණාදි නිවා, හිස්කහවණුඇ එව්; නිසකට මස්සක් දුනමැනැයි නො නොත් ඉසකට මෙතෙක් රන් දුනමැනවැයි කියා මෙසේ මිනිසුන් අතින් ගන්නා හිස්රතැයි සේයි. ආදියබදයෙන් රිදිඅමුණු සැල කහවණු සෙතගපිළිඇගත්හු. ගණනනොසු රූප්කුලෙසු, යපො කතකුටුයෙන් මෙසේ රජදරුවන් ගන්තාකල්හි. රහිත්ලෙසා භාවො, රටවැස්සන් විදුනාදුක් තමනට නැතිබැව්. උපකරණෙසු, ගෘහොපකරණයෙහි. නිවර්ජරුගභාවො, ඇලුම් නැති බැව්. අපට්ඨනභාවො, සතරදසට යන් සංග්‍රහයක් නැතිබැව්. අනිච්ච නො, ව නොවන විසින්. දුකබනො, උදවියෙන් පෙළුනවිසින්. ආරහිත්වා, නොව. ථාමප්පනං, බලපත්; ස්ථිරබවට පැමිණිය යනුයි. ආනුප්පබ්බිකථා, අනුප්පථිකථා; අනුක්‍රමදීපකවූ කථාය යුත්තත්. කුටි, තෘණකුටිය. ලෙණ, කවාරකෙටු ගල්ගුහාය. අපගතබ්‍යාල මහසිංහකකසකුණං, කසවූ සැබවු වැව්බිඳුපනවනලිනිණියන් ඇති ආලමභන එලකං, එල්බ වැහිරසිටිනා පුවරුව. සංවිධාය, විධානකොට. ජවාමණබල, දළමඩුලු. පානියකුට, පැත්තල. පානියසඬ, පැත්සක්. පානියසරුවානි, පැත්මලා අහාරකපලලං, අඟුරකබල්. ගිරිකඤ්ඤානුසාරෙන, ගිරිකදුරු අනුවයෙමින්; ගිරි කදුරුහොස්සේ ගොස් යනුයි. “කං වුවමනි උදකං; කෙන ට්ඨිරිතනතා කඤ්ඤං” යනුවේ. නදීනිවහනනෙ, හෝවක්හි. සකක දහරියං, සක්දැනි; ශක්‍රයාවිසින් දෙනලද්දවූය යනුයි. +ධුරගාමෙ, ආසනනගමිනි. අනිවිය විරයනන්, ඉතාම ලස්වෙහි; තවදක්වා පන්සැල ඇතුළෙන් මැතට නොඑහි; පරපටිබ්බතාය උපපජ්ජන භාවො, පරපිළිබදබැවින් උපදනාබැව්; මෙරමාගෙන් උපදනා

*රෙදෙහි ඇතැම්. †බුබුලු-ඇතැම්. ‡පිණ්ඩපාය-අසකථා
 ට්ඨිරිතනතා-සමහර. +ධුරගාමෙ-හැම.

බැවිය යනුයි. තුනනංවා, හිදියම් එව්. අග්ගලදනං වා, කඩ ලිම් එව්. දුර්භිසමාවහාවො, දුලද්දාකිබැව්. පච්චන්තිකානං, සොරුන් හා. විභුසනකානහාවො, සැදුමටකාරණ බැව්. බකිහාරචෙතිච්ඡ හාවො, දසරුවෙන් ඇද භාරපිරිසරණමහලුස්ඇති බැව්. හිරිහිරං කකු, හිරිහිරි කොට ගනෙකු, ගොතා. සනිකං, සෙමෙන්; යුත්තනොවය යනුයි. වාකචිරං, වැහැරිසිවුරු; “විරයතෙති චිරං” යනු වේ. ලග්ගිතං, එල්ලු. අනොපපුප්ඵලසදිසං, කටුකරඹුමල් දමක්බද; නිත්තමල්දමක්බදවූය යෙන්මේ. පුනතාගපුප්ඵලසදිසං, දෙඹුමල්පතරක්බද; දෙඹුමල්ඇතිරියක් බදුය යෙන්මේ. පටිමුචිකා, හිස හෙලා. වුළායසඬිං, සිලහාසමග; හිසකේවැටිය හාසමගය යනුයි. නිවමලාවකරණකං, නිසල්බැව් කරන්නවත්. සාරසුචිං, දළහිද්ද; නොයොත් කරහිද්ද. සිකකාය, සාල්ලෙහි; ඔදහිනා, හෙලා; හෙවත් බහාලා. තිසු ධානෙසු වඩකං, තුන් තැනෙක්හි වක්වු. අභිකුස, දෙහෙට්ටි. පමු, පිරිවැසි. බාරිහාරං, කන්බර; පිරිකර වූ කද සිතැන්. විරපුරිසෙහි, උත්සාහඇති පිරිමි නින් විසින්; බාරිකාපං, තවුස්පිරිකරකද. වඩකමනවෙලෙකු, සක්මන්මැද එකත්පස්හි. බිදලමවකාපයෙස, වේපත්මංහැදමහවෙලෙහි. කඨකුරිකාය, දඹුමැස්සෙහි. සරිරං උතුං ගාහාපෙකා, ශරීරය සතු නත්වා; ශරීරය සතපානෙතය යනුයි. බලවපච්චුසෙ, බිලිඅලුයම්හි; පැසින් යම්හිය යුතැන්. මිච්ඡාචිතකකමකකිකා, කාමවාපාදවිහිංසාචිතකිනම්ඇති මැස්සෝ. අනුමුභෙතං, වඩන් නට. මනාපා, සිත්වඩන්නිය; සිත් හසුරුවන්නිය එව්. *පරිහණභි කතා, පිරිබඩකළ; නොයොත් මටකළ. භූමි, ගාහභූමි තොමෝ. බෙලුටපකකවණණා, බෙල්පත්පැහැබදුවැ නිල. කපොතපාද වණණං, පරවියන් පයපැබදුපැහැඇතිව රතැයි යනුයි. †පදරච්ඡ නනං, පුවරුසෙවෙනිඇති. විචිතාකුරිකවණණා, විසිතුරුඇතිරි ඇත්තක්නු බදුය; මල්කම්තවාම්ඇති විසිතුරු එළොම්මුවා ඇතිරි අතුරණ ලද්දක්නු වැනිව සුබසෙසාට යොග්‍යව පිළියෙ ලුව තුබුයේය යනුයි. ‡එහෙනා, මෙයින්; බෙලුටඵලවණිපරිහභි කාතභුමාදියෙන් මේය යනුයි. ගොසමපද, ගෙසපුව. §අහිරෙ කතනං විස, අධිකයාසේ. +මහාසමාරමෙහන, මහාවියරියෙන්; මහාඋත්සාහයෙන් යනුයි. දබ්බසමහාරෙ, ගෙට වුවමනා තෘණ ලතාඋභි ආදිවු ද්‍රව්‍යසමහාරයන්. කරණපරියෙසනහාවො, කරන් නන් පිරියස්නාබැව්. තාසං, ඒ තෘණආදීන් පුනපුනායපෙතබ්බ

* පරිහණකතා-ඇතැම්. † පණණච්ඡදනං-අභිකථා.

‡ එහෙනාව-සමහර. § අහිරෙකතරිවිය-අභිකථා.

+ මහාසමහාරෙහ-ඇතැම්.

තාය, නැවත නැවත වගුලතැන හුනුනැන නිබ්බසුතුබැවින්. පටි
සානෙන, නැසීමෙන්. ගරහපටිච්ඡාදනභාවො, වරදපිළිසන්කරණ
බැවි. *දුතියක, දෙවන්තකු හා සමග. උභයා, උකුණුමෝ. මඩ
කුණ, මකුණුමෝ. සරණාදික, ගෙසුහුනුමෝ; සිකනලු එවි.
ඡන්තං, ගෙය. අප්පසමාරවහනා, සෙල්පඩු උත්සානයෙකින් සිටි
වනබැවි. කායං නසස්මහනිති, †කය තැදිනොගන්වානුයි; කය
දඩිකොට රුක්කනොකෙරේනුයි යනුයි. අසස්මහනභාවො, නො
තැදිගන්වාබැවි පරිග්‍රහකරණභාවො, මාගේගසි කියා මමායන
කොට පරිග්‍රහකිරීමක් නැතිබව. පටිජ්ඣතිස්සාමි නං, මම ඒ රුක්
මුල් පිළිදගිමි. නිකබ්බාති, තෝ ඉන් පලායයි. නිගරණකභාවො,
තොරණක්හු නැතිබැවි. වසන්තස්ස සප්පිතිකභාවො, රුක්මුල්හි
වසන්නගටද ප්‍රීතිගරණබැවි. “මානමදපුරිං මදෙවසෙති” යනුයේ
මානමදනම් “සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යාගමෙ” යන දි උපදනාමන්
මානමදනම්මේ; පුරිසමදනම් මාමුන් පිරිමි කවුරුදැයි කියා මෙසේ
පිරිමිතිබැවි නිසා උපදනාමන් පුරිසමදනම්මේ; රුගකියත්මයි.
සට්ඨෙනො, තැන් කරන්නේයි. සංකමපි, කමපාවු. සමපකමපි,
විශෙෂයෙන්ම කමපාවු; සමපවෙයි, වෙටුලා ගිය; “විධ-කමපනෙ”
යන ධාතුයි සාසනෙ, තවුන්සස්නෙහි. උපපජ්ජනෙතව, වේකුස
පිළිසිද ගන්නාකල්හි ව්‍යුතිප්‍රතිසංකිග්‍රහණයෙහිද. ඡයනෙන, මව්
කුසින් බිහිවනකල්හි ප්‍රසූතියෙහිද. බ්‍රැහ්මනෙන, වතුස්සතභාව
බොධය කරණකල්හි සත්‍යාවබොධයෙහිද. සමපජිනො, සුකතවු
සෙමි. සප්පි, ගිතෙල්; “පසුනො ගොවා සප්පතිති සප්පි” යනුමේ.
නවනිතං, වෙබරු. වත්ච්ඡාදනාති, සිවුරුපිළි. “අච්ඡාදනාය
වත්චාති” යුතැන්. තනනිනනා, දුරදීම ගෙවරවයෙන් නම්නව;
තප්පානා, ඉන්මිඛිබෙති එයට වඩා නම්නව; තප්පානා හුනා,
සම්පසථව විශෙෂයෙන් හඳුන්වෙමානිගෙවරවයෙන්. නම්නව.
භාතනාය, සෙටදවස් කටයුතු වූ ආහාරඅනුභවය පිණිස; නො
හොත් සෙටදවසට වියයුතු ප්‍රීතිප්‍රමොදය පිණිස. සප්පජ්ජා, පිළි
සෙලකොට උදකහිනනායානෙසු, දිගෙන්මුත් තත්හි. ලාඡනිවෙට
පුප්ථානිව, විලදද මල්ද යුතැන්. නොහොත් ලදපස්මල් යුතැන්.
නානාචිතගෙති, නත්පැහැඇති පව්වනාදෙසවිසෙය, පසන්දනම්
මුවහ; පිටිනුවරෙහි; මහාමණ්ඩලයෙහි සාරබැවින් කියත්. තථා
ගතං, “තථා ආගතනනා-තථාගතනනා-තථලකබණ්ණස්ස ආගතනනා-
තථාගතනනා-තථාදය්‍යිතා-තථාධාදිතා-තථාකාරිතා-
අභිභවනනාය” යන අටඅක්ඛියෙන් තථාගතනම්මු සමිඤයන්. ආගම

* සදුතිසක මුද්දිත අභිකථා. † නසස්මහනි මුද්දිත අභිකථා.

නං, ඉයයුතු; “ආගමිකී එනම් එතෙතනානි වා ආගමනං” යනුවේ. සකස්කළා, සමකීයවූ ආශ්‍රමයෙන්. වාසවිතරි, වැහැරීමකිවුරු. බුදුනෙතනා, (ගමනවෙගයෙන්) කමපාකරන්නේයිමි; සලන්නේයිමි යනුයි. “බු-කප්පනෙ” යන බාහුයි. අමෙරෙ, අහස්හි. මහාජනො, මහජනතො. *කුසලයො, කුසලයො. පමුදිතො, සොමනස්ස යේය; “මුද-හතේ” යන බාහුයි. නොනොත් සමගවුයේයි; “මුද-සංසතේ” යන බාහුයි. වෙදගුණො, උපන් කුසලාත්තේය; නොනොත් “න කඤ්ඤො නරයො නවාරි ලපති” යනු සෙසින් “කුසලයො පමුදිතො වෙදගුණො මහාජනො” යනු තානියානී යෙහි ප්‍රථමාකාටනෙන තානියානීයෙන් කියනු. අඤ්ඤං, කණු කටුකසවු. චිත්තියනං, ගොඩවළකසවු. නො නොත් “අජසය චිත්තිය අයන” යයි කියනලද. මගො, මග. කසො, කහව. සොධියති, ඉධිකරනුලැබේදැයි විචාලෙමි. බුධියො,-

“අතිඤ්ඤායං පරිඤ්ඤායං භාවෙනෙහි පභායකෙ,
සච්ඡිකාතෙහි ධම්මෙ ව බුද්ධා බුද්ධා තථාගතො.” යි

යු සෙසින් සවින්නේදත්. භගවතො,-

“භගිනි භගවා භාගි භාජි ඉති විභවතවා,
වන්තගමනතතා භවෙසු භග්ගමකාසි ඉති වාදිතො.” යි

කියනලද භගවත්භව. පතො, පළමුවැයි; කාලම දුලබය යනුයි. කායවේයාච්චම, කයකළකීරුවා කරුණමෙහෙයක්; කය සොල්වා වෙහෙයක් යනුයි. අනලබ්බතොයෙව, නොසදුසුදෙහිව; නොසදනතුරුම යනුය. “අල-භුමණපයාපනිවාරණසු” යන බාහුයි. දිබ්බසභිතෙසු, දිවගදෙව්. මනොසිලාතලෙ, රත්ගල්මුදුනෙහි. අකකිනි උමමිලෙතො, ඇස්නගා. මනනිංස මහාපුරිසලකිණපති මණ්ඩනං, (“සුපපතිතිතපාදතා-වක්කඛිතිතපාදතා-උසාඛිවරණතා-දීඝඛුලිතා-බ්‍රහ්මස්සරතා-බ්‍රහ්මජ්ජුගතතා-ආර්නුකරතා-සුවණ්ණවණ්ණතා-නිශ්‍රොධපරිමචලකායතා-සුබ්‍රවජ්ජිතා-වන්තාප්‍රිසදනතා-සිනිඛදනතා-අවිරලදනතා-සුසුකකදයතා-උණ්ණාහමුකතා-සිනපුබ්බකායතා-විතනනරංසතා-ඵණ්ණිකතා-සිනහනුතා-පඤ්චවතා-සුරතනනත්තපාදතා-භලහත්තපාදතා-ආයතපණ්ණිතා-කොසොතිතවත්තගුණතා-රසගුණගතිතා-සමවන්තකකිතිතා-උණ්ණිකසිතා-අභිනිලිතනතතා-එකෙකලොමතා-උධාන

ලොව්නා-සහනසයදනා ගොපබ්වනා"ය යන)දෙතිස් මනාපුරිසලක
 තෙත් ගෙඩි; "ලකබ්වනා ඉති ලකබ්වනා, ලකබ්වනා අනෙකාහි
 වා ලකබ්වනා" යනු බැවින් ලකබ්වනම්. අසීතියා අනුබන්ධනාහි,
 "විතබ්වලිතා-අනුපුබ්වලිතා-වට්ඨබ්වලිතා-නම්බනබ්වනා-තුබ්වන
 බ්වනා-සිතිබ්වනබ්වනා-නිග්ගුලනගොපථකතා-සමපාදනා-ගජසම
 නකකමනා-සිහසමනකකමනා-හංසසමනකකමනා-ලසසමනක
 කකමනා-දකබ්වනාවනගහිතා-සමනනනාමාරුඡ්ඡ්වනලිතා-
 පරිපුණ්ණපුරිසවන්තනා-අවජ්ඣානාහිතා-ගමහිරනාහිතා-දකබ්වනා
 වනනාහිතා-විරදකරසදිසලාභාජනා-සුචිතනගහනනා-අනු
 පුබ්වනනනා-මට්ඨනනනා-අනුසන්තනනනා-නනසබ්වගහන
 නා-අලිතගහනනා-නිලකාදිරහිතගහනනා-අනුපුබ්වරිගහන
 නා-විසුඛගහනනා-කොට්ඨසසසනනිබ්වලධාරණනා-තුබ්වනාසනා-
 සුරතනදිප්ඵංසනා-සුඛදනනා-සිතිඛදනනා-විසුඛිත්ථියනා-වට්ඨ
 දායනා-රතනාසනා-ආයතවදනනා-ගමහිරපාණිලෙබ්වනා-ආයත
 ලෙබ්වනා-උජ්ඣලෙබ්වනා-සුරුචිරසණ්ඨානලෙබ්වනා-පරිමණ්ඩලක
 ය පපභාවනනා-පරිපුණ්ණකපොලනා-ආයතවිසාලනෙතනනා-
 පච්ඡපසාදවනනනෙතනනා-ආකුම්භගහපබ්වනා-මුද්දනනුකරනන
 ජවනනා-ආයතරුචිරකණ්ණනා-නිග්ගුලනසිරසනා-නිග්ගුලනසිර
 සනා-ජනනනිහවාරුසිසනා-ආයතපුපුලලොවසොහන-සුසණ්ඨා
 නහමුකනා-සණ්ඨාහමුකනා-අනුලොමහමුකනා-මහනනහමුකනා-
 ආයතහමුකනා-සුබ්වලානනනා-අතිවිසසමනනනා-අතිවිස
 උජ්ජිතනනනා-විමලනනනා-කොමලනනනා-සිතිබ්වනනනා-
 සුගකිතනනා-සමලොමනා-කොමලලොමනා-දකබ්වනාවනනලො
 මනා-හිනනසද්ධනසදිසනිලලොමනා-සිතිබ්වලොමනා-අතිසුබ්ව
 අසාසපසාසධාරණනා-සුගකිමුබ්වනා-සුගකිමුබ්වනනා-සුනිලකෙ
 සනා-දකබ්වනාවනනකෙසනා-සුසණ්ඨානකෙසනා-සිතිබ්වකෙසනා-
 සණ්ඨානකෙසනා-අලුප්පිතකෙසනා-සමකෙසනා-කොමලකෙසනා-
 කෙසුචොලානනරජිතනා"ය-

යන අසු අනුබන්ධනයෙන්. *වන්තං, නැවරිගිය; සැදුනාවූය
 යුතැන්. බ්‍යාමපපභාය, බ්‍යාමපුභායෙන්; තැන්පසින් සිසාරු බ්‍යාම
 යක් කබ්වලයෙහි බුදුසිරුරු වටා සිටි ගරිප්පනාමණ්ඩලයෙන්;
 සිරුරුපාභායෙන යුතැන්. ආවේලාවෙහිතාවෙව, සරල්සරල්
 සැහැටිවූද; ඔවුනොවුන් වැලඳ අක්බ්බුරු ආකාරවූද යුතැන්.
 නොතොත් කැන්කැන් සැහැටිවූ; නොතොත් දම්සැහැටිවූ. යුගල
 යුගලභූතාව, සහලසහලසැහැටිවූද; දෙදෙරැස් එක්වැ රැස්රැස්ව

භාසිරෙණබැවින් නිමුල්නිමුල්බඳු රැස්හඬිනැත්. ඡබ්බණ්ණ, නිල පිතලොතිතාවදනමාඤ්ඤ්ඤප්පහාසවරය යන මට්ටුකාරවු. රූපගත පපතනං, ඒරූචිවෙසෙස්සරුවක් කවරතැනෙක්හිදු නැතිබැවින් රූචිති අවසන්පත්. මණිඵලකසෙතුවපන අකකමනොනා විය, මිණිනිල්පුවරුවෙයක් ඇක්මෙන්නක්නු සෙයින්; මුහුකල මිණි නිල රන්වන් වේලු. දිපඤ්ඤ, දිපොච්ඡ අකකාරං ඤාණාලො කෙන අච්ඡාදකාරං විධිමිතභතා දිපඤ්ඤ. ජනො, සිව්මරුන් දිනුයේ. පිති, “බුද්ධක-බණ්ඩක-මකකනාතික-උබෙබන-ඵරණ” යන පව්පුකාර පිති. පව්දෙදි, වින්දෙමි. සංවිග්ගමානසො, (භා මෙ තෙක්කල් සජීඥයන් ලොකයෙහි උපන්බව නොදන්නියායයි කියා මෙසේ) සංවෙගයට පැමිණියින් ඇත්තෙමි. ඉබ, මේ අරි අවතිමතමකෙන් දිවකුරුබුදුන් සස්තෙයි. බිජුනි, සතරවිසින් සිටි විපුලඵලදෙනුටු සැදුනැතිපුත්; නොයොත් කුසල්බිපුත්. බණ්ණ, බණ්ණපුටු; අමටඅඤ්ඤාඵර්ජනනවචනබුද්ධාත්පාදඤ්ඤ යයි යුතැත්. “වෙ” යනු නිපාතයි. ඡලතිඤ්ඤ, පස්අතිඤ්ඤාශ්ව ඤායකරඤ්ඤනැත්තවුන් විසින්. පව්වග්ගමනා, පෙරගමන්නු. “දෙවා මනුසෙස පසානති” යනාදි ලොකවිඵරණපෙළහැරවු බැවින් කියත්. පජලිකා, පගන් අජලිඇත්තානු. දෙවා; ගදෙච්ඡ සැලවාසීදෙවියෝ. දිබෙබති තුරියෙයි, අවසැටදහසක් අවුස් නැගෙන අහස්හි අවසැටදහසක් සමප්‍රමබලකොට. නැවුම්හි ගදෙච්ඡ දක්වන්නානු. මනුසො මිනිස්සු; අබුස් රැස්කොට අවලොස් දහසක් සමප්‍රමබල බැඳ. “මානුසකෙති තුරියෙති වජ්ජයන්තා තථානතං අනුයන්ති” යන සබ්ද. වජ්ජයන්තා, වයන්නානු. *දිබ්බං මඤ්ඤං පුප්ඵං, දිවමදුරුමල්. දිබ්බං පද්මං, (නදුන්පොකුරුණින්) දිවපිපුම්. පාරිච්ඡන්තකං, පරසතුමල්. මකිරන්ති, (පුදවිලසින්) ඉස්නානුයි. “කාං-විකෙසෙප” යන බාහුයි ආකාසනභගනා, ගැඹුරු අහස්හි පිහිටි; නොහොත් නභසංඛ්‍යාතආකාශයෙහි සිටි. මරු, දෙවියෝ. වමපත, සපු. නිප, බක්මීමල්. පුනනාග, කිණ්දෙඳි, උකඛිපනති, උභිකෙසෙපණය කෙරෙන්; උබව නගා ඉස්නානුය යනුයි. කෙසෙ, නිස්සන්දලමබලන්. අවකුප්පො, කිබිසිතිවුයෙමි. මා අකකම්මෙඤ්ඤ, නභවක් ඇක්මේවා. “නං” යනු නිපාතහෝය. නොහොත් “නං” අකකමනං හිතාය මෙ භවිසාහි යි කිවද දෙස් නැති ඒ මඩෙහි නොඇක්මීම මට හිතපිණිස වන්නේයයි සේයි. ඤාපෙඤ්ඤ, (අරහත්මගනැණින්) අනුත්පත්තිකකොට. †අඤ්ඤන වෙසෙන, අප්‍රසිසිවෙසින්; මෙ වෙතසො, මසින්. ඵං ආසි, මෙසෙ සින් පැවැත්තේයි. සදෙවකෙ, දෙවියන්සහිත ලෙවුන්. එතෙන

* දිබ්බමඤ්ඤරවපුප්ඵං-සුමහර. † “අඤ්ඤනවෙසෙන” යිද පාඨයි.

නිදහස, එකලා එතරම යාමෙන්. එමඳහිනා පුරිසෙන,
සියල්ලෝ සසරින් එතර කරන්නට පුදුසු ශක්ති මා කෙරෙහි
ඇතැයි කියා මෙසේ) විශ්වාසයෙන් පුරුණයා විය. (එමඳහිනා)
මෙ (පුරිසෙන), (ශක්තිදත්තා) ම (පිරිමිනි) විසින් කරණලද.
ඉමිනා අධිකාරෙන, මේ විසෙස්ත්‍රියායෙන් ජිවිතපරිත්‍යාගයෙන්
යුක්තයි. නොහොත් භූමියෙහි තැනියා එව්. ("එමඳහිනා")
මෙ (පුරිසෙන) ඉමිනා අධිකාරෙන" යුක්තයි. (ශක්තිදත්තා) ම
(පිරිමිනි) ගේ මේ විශේෂ ක්‍රියායෙනා සිතැත්. බහු ජනතා,
බොහෝ ජනසමූහයා. තාරෙමි, (කෙලෙසුන්මුද සසරකතර) තර
වමි. සංසාරසොනං ජිවිතා, අනන්තයාසර දුක්ඛස්සකරණ
තාමණා නැමැති නදිශ්‍රෝතස සිද. විධිසිතා තයො භවෙ, තුන්
භවයන් විදහා. භවත්‍රයවිසෙවු නිකානු නිකාය යනුයි. තෙතු, ඒ
ජාතියෙහි රහත්වන්නට නිසි පින් ඇතිබැව්. ඡන්ද, රිසි. උසාහො,
උසාහ; වායාමො, වැර. පරිසෙසි, (බුදුකුරුදමුත්) සෙවිමි.
*පතරිතා, පිතා. විසුනිතා, දෙයන්කොට පිරි. සතරියො ආකො
ටෙතා, අභයට් උඩුමුටාකොට හිඳවා. (සිටුටු) සතරිපල, සත්තල
යෙන්; ශසත්‍රමුඛයෙන් යනුයි. විතච්චික, පහවු ආලාආභි. "පත
රිතා" යනු උදක ගෙන කීනු "ගතවා" යනු සෙස්ස ගෙන කීනු.
අනාගතංසං ඤාණං, අනාගතකොට්ඨාසවිමසවු ඤාණය; අනාගත
කොටස්දත්තා නුවණය යනුයි. උග්ගතං, මහත්වු තපස්ඇති.
අග්ගසාවකො, ප්‍රථමශ්‍රාවකතෙම. ලොකවිදු, සංසාරාධිපතිලෝකත්.
අනුනිතං,-

“අනතං පානං වන්ධං යානං මාලාගකිව්ලෙපනං,
සෙය්‍යාවසථපදිපෙය්‍යං දනවත්තු ඉමෙ දස.”යි-

කියනලද (දශප්‍රකාරවු) දන්වතුන්. (පටිග්ගහො,) පිළිගත්
තට අතීටු. උසසිසකෙ, හිස්දෙරහි. ජට්ටො, ජට්ටරවු. උග්ගතා
පනං, කෙලෙස් තවන්නාවු. †අනු කපිලවහයෙ රමම, රමසවු
කිඹුල්වත්තම් නුවරෙක්හි; අනු, භවිසාහි, (මෙතෙම) වන්නේයි.
හෙවත් එනම් නුවරෙක් මෝහට නිවාසස්ථාන වන්නේය. නිකම්
මිනා, (ඒ නුවරින්) නික්ම. නොහොත් මහවිනික්මන්නික්ම.
“අප්පාලරුකම්මලෙ” යන්නෙහි එළඟාවිත් රක්තාබැවින්
අප්පාලනම්වි. ‡නෙරජරුය නිරවුනි, නිල්දලාහෝතෙර. ටිඅදිය,

*“තරිතා” යිද-පාඨයි. †අනු කපිලවහයා රමම-අභිකථා.

‡නෙරජරුයනිර-මු. අභිකථා. ටි අදිය-මු. අභිකථා “අද” යිද.
“අද” යිද. ඇතැම්.

වලද. පටියනන, (දෙවියන්විසින්) පිළියෙලකළ. “බොධිමුලං” යනුයෙහි “හි” යනු නිපාතයි. “බොධිමුලං එහිති” යි යුග්ගේ. බොධිමණ්ඩලයට එළඹෙයි යුතුය. ජනිකා, ජනෙතතිවු; වැදුවා වූ යනුයි. මාතා, මව්. “මාත-පුත්‍රයාමි, මනසත(ඉති මාතා)” යනුවේ. පිතා, පියේ. “පා-පානො, රක්ෂණෙ වා, පිබ්බති, පානීති වා පිතා” යනුවේ. සමාහිතා, එකඟවූ සිත්ඇති. *බුධිබ්ජ්ඛිකුරෙ වානි, බුදු බිජ්ජවටෙක්ල බුදුපැලයෙක්ලයි. නොහොත් බුධිබ්ජ්ඛිකුරෙ කිරුනි, බුදුඅකුරෙක් ලයි. “අනි-ලක්ෂණෙ” යන බාහුයි. “අභිකීති අභිකුරෙ” යනුවේ. පදකක්ෂණං කළා, නොවැද පැදකුණුකොට. පටිකකනනකාලෙ, ගියකල්හි. බොධිසත්‍යං, බෝස්ත්තු. වතුර්විධ මාභීඤ්ඤාසද සමීඤ්ඤාසද යද බොධිනම් වෙයි. එහි ඇලුණුවෙන්ද, බුදුන්කෙරෙන් ලත් ව්‍යාකරණඇතිබවින්ද, එකැත්තෙන් බුද්ධි නකසතියයිද බොධිසතියමි. ථූතීති, හමුයෙහි කියනගුණෙන්. අභිජුනිංසු, වැණුනු; කීනු එව්. උකකුතිසදා, උකුටු කල්හඬනු; ප්‍රිතිහරිතවැ කිළනැගි මහත්කොට පවත්වන මහගඩුය සිතැත්. † අපෙඨාටෙනති, වමන හකුලවා දකුණතිත් ආසෙඨාටනයද කරන්නාහ. හසනතිව, සනෙතාමනසනයද කරන්නාහ. අධානො, කල්හි. හෙස්සාම සමමුඛා ඉමං, “ඉමස්ස සමමුඛා හෙස්සාම” යි යුතැත්. පටිතික්ථං, හමුනොට; ඉදිරිනොටය යනුයි මම කමමං, මකලුකමිති නිපත; මකම එව්. පකිභොතළා, සමතිස් ආකාරයකින් ව්‍යාකරණකොට කියා. ජනපුතා, සව්වෝ. “පදකක්ෂණමකංසු” යනු නොවදනාවෙන් කීනු. ප්‍රදක්ෂණකලෝ; දකුණත්කොට ගියෝ ය යනුයි. “ගකුඛ්ඛා” යන්නෙහි ගකුඛ්ඛියෝ නම් ගි නැටුම් පවත්වන දෙවතාවෝයි. හඬන විනෙතන, සොම්නස්වූ සිතින් යුක්තව. ආසනා, නොත්තැනින්. සුබෙන, කාසිකවෙවනසිකසු වෙන්. “පාමොදෙජන” යනුවෙහි ප්‍රමොද්‍යනම් ප්‍රීතීමේබවින් කුදුමහත්ප්‍රීතීන් ය යුතැත්; නොහොත් තරුණ ප්‍රීතීන් එව්. පිති යාව. බලවත් ප්‍රීතියෙන්ද. “සුබෙන” යි කිවද “පිතියා” යි යෙමින් සුවවුනැන ප්‍රීතියොනියතබවින් කියුවෙන්. අභිස්සනෙනා, තෙමුණෙමි; පිතාගියෙමි. නොහොත් ප්‍රීතියෙන් ගැලුණෙමි. ‡ සහයසි කමති ලොකමති, දහසක් සක්වලෙහි; නොහොත් දසසහයසිලෙහි ලොකමති, දසදහසක් සක්වලෙහි. ඉසයො, තවුසෝ; බාහිරතවුස් පැවිජ් ගෙන කියන්. දසසහසාධිවාසිනො, දසදහසක්සක්වල වැසිදෙවියෝ “යා පුබ්බෙ යනාදි ගාථායෙහි “යා” යනු “යානි” යි නෙත “නිමිත්තානි” යනු හා සමබකිකරනු. උපසමෙති, සන්ති

* බුධිබ්ජ්ඛිකුරෙ බුධිබ්ජ්ඛිකුරෙවානි-මු. අභිකථා.

† අපෙඨාටෙනති-මු. අභිකථා. ‡ සහයසිකමෙති-මු. අභිකථා.

දෙන්තේය යුතැන්. නිරතුලා, ආකුලනැතිවු. නොහොත් එක් එලිවු. සවනනියො, ගංහු. නසඤ්ඤානි, (මුවදෙරින් ප්‍රභවයෙහි පටන් පිරිසිටිනා බැවින්) නොපටනින්. එලිතා, ගත්පක්ඇත්තාහු. ඡේතනනි, බබලන්. *අභිරවනනි, මියුරුගඩ පවත්වන්; ලබුර ගබද කෙරෙහි යනුයි. ආකුජනි, හැකිලෙයි. තරඹගවෙගරනිනව සන්තිදෙන්තේය යුතැන්. “භූජේ--කෞටිලෝ” යන ධාතුයි. උල්වෙගනැතිබවමුත් හිඟුල්නඩවුකලී ඇත්මැයි. හේ “තොපජ්ජු හො අභිරවනනි” යනුයෙන් හැගේ. †දසසහසසිමයි, දසදහසක් සක්වල එව්; දසසොළන්දහස්ඇත්තාවූය යෙන්මේ. ‡අනොවජෙ න, නොට්ටියෙන්ම; වැසිනොවැසමය යනුයි. උබනිජ්ජි, නැංගේයි. තාරගණා, තරුගණන්හා. ‡නකබ්‍රහ්මා, “නකබ්‍රහ්මානි” යුතැන්. නකත්තරුගණහා යනමොහු. බිලාසයා, භූමිගුහායෙහි බිම්සිදු රෙහි හෝනාසකයෝද. දරිසයා, ගල්ගුහායෙහි ගල්සිදුරෙහි හෝනාසකයෝද. සකාසයා, තමන්තමන්වසනනැතින්. ජුඩා, එතපැහැර නික්මනාහ. අරනි, උකටලී. තදුපසමනනි, “තද උපසමනනි” යි යුතැන්. “දෙසො මොහො විතසසනි” යනු තනුකුම ගෙන කීහු. තෙන ලිගෙන, ඒ සලකුණෙන්. උඩං, උඩව. කුඩං සති, නඋඩංසති, නොඋදහා; උඩව නොනැගෙන්තේය යුතැන්. අනිඝගකො, දුගද. පකකමනි, දුරුවෙයි. “ඨපසිචා අරුපිනො” යනු අරුබඹතලවැසිබ්‍රහ්මයන් රුනැතිහෙයින්මේ චක්‍ෂුශීලය වණියතන නැතිබැවින් කියන්. යාවතා නිරයානාම, (වැඩ ක සවු බැවින් ආඥාදරනිනවු බැවින් නිරයනම්වු) යම්පමණ අපාය කෙනෙක් ඇද්ද. කුඩ්ඩා, කොඩවරබිත්. ආටරණං නහොනනි, රූපගතවස්තුන් ප්‍රකාශවිය නොදී ප්‍රච්ඡන්තකොට නොසිටිනාහ. ආකාසභූතා, (ඇවිරිලිනැතිබැවින්) අහස්සැහැවියහ. “උපපනත්ව” යනු එකෙනෙහි මියන්නවුන් නැතිහෙයින්මේ උපත්තැතිබැව් සිඬවනබැවින් කියන්. අභික්කම, අභිමුඛව; නොහොත් නොපසු බසු. භියොසාසොමහ්‍රයාය, බොහෝසෙයින්; වඩාලාය යනුයි. “බ්‍රහ්මස්ස” යනාදි. ගාථායෙහි “උහසං” යනු “උහසෙසං” යි කියා ගෙන “බ්‍රහ්මස්සව දසසහසසිනං වානි උහසෙසං වචනං සුචා” යි යොදනු. අවෙජ්ඣවචනා, දෙබසක්ඇත්තාහු නොවෙන්; සබාය බොරුය යන දෙබස ඇත්තාහු නොවෙහි සත්‍යවුම නෙපුල්ඇත් තාහුය යනුයි. විතථං නත්ති බ්‍රහ්මානා, “බ්‍රහ්මානා කථං විතථං නත්ති” යුතැන්. බ්‍රව්‍යසහසං, එකානන්තයෙන් පෙරලුම් නැත්තේය යුතැන්.

* අභිසරනනි-සමහර. † දසසහසසි-මුද්දිතසිකථා.

‡ අනොවජෙට්ඨන-මුද්දිතසිකථා. “අනොවුජෙන” යිද පාඨයි.

‡ නකබ්‍රහ්මානම් සත්විසි නැකැත්තරුයි. තාරුනම් සියලු තරුයි.

නිකඛනනසයනසස, ගොත්තැනින් නික්මුණාවූ; නොහොත් වසනතැනින් නික්මුණාවූ. ආපනනසතනානං, ගර්භිණීන්ගේ භාර මොරෙපනං, බරමිදිමි; ප්‍රසූතිය යනුයි. න පව්‍යානරතී, ඇතුළෙහි මදජලයකුත් අවශිෂ්ට නොකෙරේද; නොහොත් එසේ වමාරුපි ජලය නැවත නොගනීද; යසං වා, පරිවාරගෝ. හඤ, එබැවින්; නොහොත් එකැහිසෙන්. විවිනාමි සොයමි; නොහොත් පරික්ෂා කෙරෙමි; තීරණකෙරෙමි. ඉතොවිතොව, *“ඉතො ඉතො”යි යුග්මයයි. උඩං, දෙවිලෙවිහි. අධො, මිනිස්ලෙවිහි. “දසදිසා”යි කියා දෙවිලෝමිනිස්ලෝ ඇතුළුකොට දසදිසා කීහු. යාවතාධම්මධාතුයා, සියලුකම්මාරුවැජ්ජරිමුත් කෙරෙහි; නොහොත් යම් පමණ ධර්මයන්ගේ ප්‍රවෘත්තියානායද එපමණසියලුසානායෙහි. “විවිනා මිනි විනොසි” යන සබ්ද. පුබ්බකෙති, ඉකුත්වූ. මහොසිති (සිල්ඇ නිවනුදු එසනය කරණහෙයින් මහෙසි නම්වූ) මහර්ෂින් විසින්. අනුචිනනං, හැසිරෙනලද. මහාපථං, (සමාසක්ෂමොධියං) මහා මාගීවූ. පඨං, සතුන්දිවිලවාරණබැවින් පළමු. “පාරමිතා” යනු යෙහි ස්වාධීයෙහි භාවප්‍රත්‍යය දක්නේ. නියෙසසං, සිටියක් නැති කොට; නොතබාය යනුයි. දුතියං, (දන සිලා සිට දියයුතුබැව්නුදු ධම්මිල්ලුල්ලබැව්නුදු) දෙවනුවූ. යථාපි, යම්සේ. වමරී, වමරීතො මෝ. කීම්චි, කණ්ටකාදි කිසිවෙක්හි. පටිලයතිතං, ලගාවූ; හෙවත් ඇලුණු. වාලං, වාලධිය; නොහොත් වාලධියෙහි රොමය වාලධිය කැබිඳේහෝයි යන හයින් කොප නොකරන්නිද. තත්ථ මරණං උපෙති. †වාලය යමිතැනෙක්හි ලගාවිනම් එතනම සිට මියන්නිද වාලධා න විකොපෙති, වාලයහා මිසි වාලධිය නොන සන්නිද. චතුසු භූමිසු, (“ප්‍රාතිමොක්ෂ ඉන්ද්‍රිය ආජීව ප්‍රත්‍යයපයෝ ඡණ”යයි කියනලද) සිව්බ්‍රමයෙහි. තතියං, (සිලපඨවියෙහි සිට පිරිය යුතුබැවින්) තුන්වනුවූ; අනුසරෙ, සිරගෙයහි. චතුස්ථං, (ඤ්ඤින් පිරික්සා නෙකබ්‍රමයටයායුතුබැවින්) හතරවනුවූ “භිනමජ්ඣමුක්ක ඡෙසු” යනු ජත්‍යාදීන් භිනායාදිය ගෙන කීහු. “භිනාදිහෙදෙසු” යනුත් ජත්‍යාදීන් මේ භිනායාදිය ගෙන කීහු. භිකඛනොතා, සිහන්තේ. එවං, මෙසේ; මෙම ක්‍රමයෙන්. මේ ආකාරයෙන් සිහන්තේය යනුවේ. ‡සබ්බකාලං, හැමකල්හි. කාලයතීතිකාලං, බිංහි විබංසයති සත්‍යානං ජීවිතමිති අන්තො. සබ්බභවෙසු, උප නුපත් සියලුභවයෙහිද. පචමං, (පෑණයෙන් කටයුතුපිරිසිදුනාට කරැණුබැවින්) පස්වනුවූ. පග්ගතිත, හිවියාවූ; නොහඤුලුණාවූ; නොපසුබසුවාවූය යනැත්. මනො, සිත්ඇත්තේවේද. සමානානෙ,

*ඉති ඉති-ඇතැම්. †“වාලධිය”යිද පාඨයි.

‡සබ්බකාලෙ-මුද්දිතඅස්සකථා.

ආදරයෙනිද. අවමානන, අනාදරයෙනිද. ජය, (විශේෂයෙන් අනුන් කරණලද ආදරඅනාදරයා සහනබැවින්) සවනු. අවේක්ෂිතයෝ, ආදරකළවුන් කෙරෙහි සෙනභවයෙන්හා අනාදර කළවුන් කෙරෙහි ප්‍රතිඝවයෙන්හා මෙසේ විවිධප්‍රවෘත්තිවූ සිතක් නැත්තෙහි. “යථා පි පඨවිනාම” යනාදි ගාථාවෙහි “සුචිච්චි අසුචිච්චි සබ්බං” යනු “සුචිනොපි අසුචිනොපි සබ්බං” යි ඡායාපාත වශයෙන් හෙත “යථාපි පඨවි සුචිනොපි අසුචිනොපි සබ්බං නිකේතං සහති” යි සම්බන්ධකරනු. නිකේතං, බහාලීම. දයං, සෙනභ. සමමානාවමානසබ්බමො, ආදරඅනාදර ඝෞරවකරන්නෙහි. සහනමං, (යට කිවු දුනාදිය වර්ෂිතයෙහි පිහිටියට නිපදනා බැවින්) සත්වනු. අසනියා, සෙන. ඔසධිතාරකානාම, ඔහුගේ තාරකානම්. අනානො ගම්නවිට්ඨං, තමාගේ වේ. තුලාභූතා, තරගිරි සැහැවි වී හැමකලම තමාගේ වීථියෙන් අනික්වීථියකට නොබැස්මෙන් හැමසැතුවට මධ්‍යස්ථවිය යනුයි. සමයො, (සමාදි) කාලයෙහි වේවයි. උතු, (නිමන් ගිමන් වසන්ය යන) ආකූයෙහි වේවයි. වසෙසා, වසිසාකූයෙහි වේවයි. නොහොත් වසිසායෙහි වේවයි. * නවොක්කමනි, නොකසවේද. අසමං, (යටකිවුදන්ඇඳුන්විසින් නිපදනාබැවින්) අටවනු. “පබ්බතො” යනු පසපථ වටදු ලැබෙනබැවින් හුදුගල්පථවම හඟවන්නාහු “සෙලො” යි යුග්‍ය භූසවානෙහි, ප්‍රවෘත්තියෙන්. වායනිති වානො, “වා-ගතිබ්බනො” යනබාහුයි. නවමං, (හැමතෙනමේ මෙමත්‍රිසථානයෙන් දන්ඇඳු විපුලඵලවනබැවින්) නටවනු. රජෙජලං, රජස්ඳුලි. පවාහෙති, දුරුකෙරේද. දසමං, (මෙන් සවිසතුන් අතුරෙහි මැද හත් වුවහොත් නිපදනාබැවින්) දසවනු. ආසෙවිත, හැමසෙයින් සෙවී. නිසෙවිතං, නියමයෙන් නිදෙස්කොට නිරතුරෙන් එවී සෙවී. කොපානුනංවජ්ජිතා, ක්‍රොධආලයවර්ජිතද. තුලාභූතො, තලනුර සැහැවිවූයෙහි; සුබයෙහි ඉපිලලවාසී නොව දුඃඛයෙහි කපාලනොව; නොහොත් සුබදුඃඛයෙහි කල්ප නොව; නොහොත් සුබයෙහි සෙනභනොකොට දුඃඛයෙහි වෙළ නොකොට මැදහත් ආකාරයෙන් සුකතවූයෙහිය යනුයි. බොධිපරිපාචනා, බොධිඥාන මුහුකුරුවන්නාවූ. “හදයංගිහනාතර” යනු සිත්පිළිබඳබැවින් කිසිවෙන් ඔසාපෙනි, නිවන්ගේය. සෙසුතැන් බාහ්‍යවස්තුපරිත්‍යාග පෙරුම් අභ්‍යන්තරත්‍යාග උපපැරුම් ජීවිතපරිත්‍යාගපරමත්පැරුම් කොට කියති, මෙහි වනාහි “බාහිරභණ්ඩපරිච්චාගො උපපාරමියො

නාම'යි කියන්නාහු අභිගප්‍රිත්‍යාගයට වඩාද බාහ්‍යනම්වූ පුත්‍රදර පරිත්‍යාගබිලිතැන් සදහා කියූ වෙන්. යමකතෙලං, දෙතෙලෙක්; ගිතෙල්හා මිතෙල් එච්. විනිවට්ටනොනා විය, එක්රසකොට එක් කොට හතන්නක්හුසෙසින්. මහාමෙරුං මන්දා, කන්ධා, මහමෙර මන්දචුකොට. වහ්නවාලමහාසමුද්දං, සක්වලනලින් පිරිසුන් මහ මුහුද ආලොලෙනොනා විය, අලලන්නක්සෙසින් වතුනහුතාගික, සතරනහුතසක් අබිතකොටඇති. නහුරුබද දසදහසක් කියා. නලකලාපො විය, හුණකලබ්න් සෙසින්; උච්ඡ්‍යනාමිටව, උක් යතුරක්මෙන්ද. කුලාලවකකං විය, කුඹල්සකක්මෙන්ද. තෙල යනනවකකං වියව, තෙල්යන්සකක්මෙන්ද. *තදුඩං, එසින් මත් තෙති; ඒ දසපාරම්තාවන් කෙරන් මත්තෙති අන්‍යපාරම්තා තෙතෙක්ය යනුයි. † සභාවසරසලකබ්ණේ, සභාව, සභාවලක්‍ෂණහා; සරසලකබ්ණේ, (සමිධමිසාධාරණේ) සාමාන්‍යලක්‍ෂණඇති; නොහොත් සභාව, සාමාන්‍යලක්‍ෂණහා; සරසලකබ්ණේ, සභාව ලක්‍ෂණඇති. නොහොත් සභාව, පරමානීවූ; සරසලකබ්ණේ, ලක්‍ෂණරසසහිතවූ; ලක්‍ෂණහා කාන්‍ය ඇත්තාවූය යනුයි. ඉමෙ ධමම, මේ දසපෙරුම්දමුන්. සමමසතො, තුලනාකරන්නාහට. ධමමතෙජෙන, පාරම්තාතෙජසින්. වසුධා, "වසු" යනු ද්‍රව්‍යය ඒ ධරන්නෙන් එච්; ඒදෙයි එච් "වසුධා" නම්වූ පොළොව. ‡ යුගන්ත වාත, ප්‍රලයවාතයෙන්. † අභිභාහත, පහරණලද. කුලාලභාජනානි, කුඹල්බදුන්. නාගාවට්ටො, නානාවතීතයෙක්හෝමේ; නසින් කල පෙරලියෙක්දෙහෝසි; නබටලියෙක්දෙහෝසි; නසින් කල විකාර යෙක්දෙහෝසි යුතැන්. "භූතයකබ්දෙවතාසු" යනුයෙහි භූතයෝ නම් වාක්‍ෂපථිතාදිනිශ්‍රිතයක්‍ෂයෝය, යක්‍ෂයෝනම් සාමාගිරිදිබල වත් යක්‍ෂයෝය, දෙවතාවෝ නම් දෙවිලෝවැසි දෙවියෝයි. ඉතො නිදහා, මේ කරුණෙන්. බුධිසු පරිවෙසන, බුදුන් වලදනා නැත; පරිවෙසන නම් මෙතන හඤ්ඤායයි. කුමනිනබ් සතා බහු, බොහෝ සියගණන් සැලහුද සංවුණුණමවිතා, සුණුසුණුව මිරි තෙනලදුව; නොහොත් ඇලලීගියෝ. "මථ-විලොලනො" යන බාහුයි. "සමහග්ගා මවිතා" යෙන්මේ. උබ්බිග්ගා, විකාපත්වූවාහු. තසිතා, ත්‍රාසපත්වූවාහු. හන්තා, එත්තැනෙක්හි ස්ථිරතැත්තාහු. "හුමු-අනවසථානො" යන බාහුයි. † බ්‍රහ්මිකමානසා, වපලසින් ඇත්තාහු. මෙහැම බියවිසින්බැව් හඟවන්නාහු කිහු. වකබුම,

* තදුඩං-පොත්ති. † සභාවසරසලකබ්ණේ-බුබ්බංසපාලි.

‡ යුගන්තවාතහා-මු. අභිකථා. † හතා-මු අභිකථා. පහත-සමහර. + බ්‍රහ්මිකමානසා-මු. අභිකථා.

“බුබුච්ඤා සමන්තවඤ්ඤා *පඤ්ඤාවඤ්ඤා දිබ්බවඤ්ඤා මංසවඤ්ඤා” යන පස්ආස් ඇත්තව. සඤ්ඤාපෙසි, හැගවී; හෙවත් ගිවිස්වී. විසූස්ථා හොථ, නිර්භයවච්චි; බුහුටිවච්චි. පුබ්බකං, පොරුන්. “බමමං” යනු නා සබද. ඡලෙතිතතනං වා, සිරුරු තැනිගැන්මෙන් වේවයි. පසිරුද, හංසු, කීහු. අබ්බුග්ගනාමා, නැගී. “දිබ්බං මානුසකං” යනාදියාථා යෙහි “ගහනාමා” යන්නක් අධ්‍යායාරකොට “දෙවමානුසකා උභො දිබ්බං මානුසකං පුපථං ගහනාමා”යි යොදා කියනු. එම ගාථා යෙහි “පුපෙථති” යන්නට “තෙති” යන්නක් අධ්‍යායාරකොට “තෙති පුපෙථති”යි යොදා කියනු. උභයනාමා, නැගෙන්නාහු; නැගෙත් එව්. තෙ, ඒ දෙවියෝ. †සොත්ථි, සවසනිවචන. ‡පවෙද යන්න, දන්වන්; පහළකොට කියතියි යනුයි සබ්බිතියො, සියලු පිඩාවෝ. “ජන” යනු බොධිසත්වයන්ට ආමන්ත්‍රණයි; මෙහි සඵල වාච්චි ජනශබ්දයෙන් නොබුදුවූ බොධිසත්වයන්ට ආමන්ත්‍රණය “අගමා රුජගහං බුංඞා” යනු සෙසින් අභූතයෙහි භූතවචනො පමාරයෙනැසි දනසුතු; නොහොත් ජනබොධිය, හැමබුදුන්ට පිහිටවූ බෝමඩමිති. “ජනානං බොධි”යි සමාස දක්නේ. පුණ්ණ මාසෙ, පුණ්ණපොහොයෙහි; මැදිපොහොයෙහිය යුතැන්. “මා වුවෙහි වතු, සො එන්දු පුණ්ණානාති පුණ්ණමාසො” යනුවේ. තාපෙන, ප්‍රභායෙන්; හෙවත් රසින්. ලොකං ලුච්චි, සත්වලො කයා හැර. ලොකභා අසමමුග්‍රව; ලෙවන්ට අධිකව යනුයි. ඔසර නතු, හැසිරෙත්වා; නොහොත් යෙත්වා; නොහොත් වදිත්වා. ට්‍රිප්පාපසන්ධො, සතුනිකොට ප්‍රශංසාකරණ ලද්දවු; නොහොත් මුසෙන් වණිනාකරණලද්දවු, පරාච්ඡිබ්බයෙහි ප්‍රශංසා කරණලද් දවු. පවනං, මහවලව; “පවංචං වනං පවනං” යනුවේ.

හුමෙබකථා නිසිනා.

අනුපාදිසෙසාය, සකඤ්ඤාමයක් නැතිව. නිබ්බාණධාතුයා, නිවන්දෙයි. සාමඤ්ඤං, ශ්‍රමණභාවය. “සමණස්ස භාවො සාම ඤ්ඤං” යනුවේ. වතුරෙ එලමුනතමෙ, “උතතමෙ වතුරෙ එලෙ” යුතැන්. සො කස්සචි අසමෙ ධමමෙ (වාසෙසා) පටිසම්පදා දෙනි, (පිළිපිඬියා සෙබාසෙබ්බිමිති නිපදනාබැවින්) හෙතෙම කිසිවක්හට සතරමගභා සිව්පිළිපිඬියා දක්වා දෙන්නේය. තිස්සො විජ්ජායො, (දිබ්බවඤ්ඤා-පුබ්බෙතිවාස-ආසවකකය ඤාණය යනමේ)ත්‍රිවිද්‍යාවන්.

* මග්ගවඤ්ඤා-සමහර. † සොත්ථි-මු. අභිකථා.

‡ පවෙදයනති-ඇතැම්. ට්‍රිප්පිපසන්ධො-ඇතැම්.

තෙත යොතෙත, ඒ නියෙත්; ඒ ක්‍රමයෙන් යනුයි *විශාරිතං, ආසී, මහත්වී. මහාහත්‍ර, පරිපූර්ණ කපොලඇති, මහත්රැඇති හත්පරියොසාන ඇත්තාවූය යුතැන්. උසහකමකො, වෘත්තරූප යක්ත්‍රයේ කදවබදු කදවැත්තාවූ; ගොන්රජක්ත්‍රයේ කදවබදවූ කදවැත්තාවූය යනුයි. දීපඛකරසනාමකො, “සො දීපඛකරනාම කො” යුතැන්. නොහොත් අනිත්‍යානාගතබුද්ධත් එක්වත් ඇතියේ. දුග්ගතිං, “දුග්ගතිතො” යුතැන්. බොධිනෙය්‍යං, සත්‍යප්‍රතිවේධ කැරවියයුතු. පඨමාභිසමයෙ, සත්‍යයන්ගේ පළමුවන සත්‍යාව බොධියෙහි; බුද්ධත් නිරන්තරයෙන් දහම්දෙසුකල නිරන්තරයෙන් අභිගම කරන්නන් ඇතද මහාඅභිසමය ගෙන බොහෝදෙනා සත්‍යාවබොධිය කළතැන් ගෙන ප්‍රථමාභිසමයයැ විනිශාභිසමයයැ තෘතීයාභිසමයයැයි කියනලදී. “සනනිපාතා තයො ආසුං” යි එක් වත් සනනිපාතඇතත් පාරණාදියෙහි බොහෝදෙනාගේ මහා සනනිපාත ගෙන කියනලදී. සමීපු, රැස්වූ. සුදස්සනසිලව්වයෙ, සුදසුන්නම් පව්වෙහි. †දසවිසංසන්ධානං, දසදහසක්පමණ විසි දහසක්පමණදෙනාගේ. විශාරිතං ඒඒදිගතපතලවිසින් විශාර විය. බාහුප්ඤ්ඤං, බොහෝදෙනාවිසින් දන්නාලද්දේ විය. ඉඬං, මහාජනයාගේ අභිසමයවිසින් සපිරුණේවි. ජීතං, අභිඤ්ඤායෙන් පිරුණේවි. සාසනං, තුන්සිවයෙන් සම්පූර්ණ වූ බ්‍රහ්මරහස්සත්. අප්ප නතමානසා, අප්‍රාණාඅභිත්ඵලඇත්තාවූ සෙබා, ශෛක්‍ෂවූ. “සෙ කෙවි මානුසං භවං ජහනති” යි අනුසංකානස රහු. සුපුප්ඵතං, අභිඤ්ඤාසමයෙන් සුපිප්ඵ, පාවච්ඡා, ශාසනය. තාදිති, අමටලෙක ධර්මයෙහි එකාකාරවූ. පිපඵලිති, පුලිලයයි දීපරුකොච, පහන් රුකක්වෙන්. ඛන්ධං ජහනං, බොහෝ ජනසමූහයා; විසිඅසඛිත සායස්කෙළසුවහස් සත්සත්‍යාකෙළදහස් අසුකෙළක්පමණ ජනයන් ය යුතැන්. ජලිතා, බුදුසිරිත් දිලිසියා. “සසාවකො මහාජනං සනනාරෙඤා” යි යොදනු. මෙ සවිවිනෙය්‍යන් සතරඅසඛිත සත්‍ය ලිස්කෙළසුවහස් පණස්කෙළදහස් සත්කෙළහු දෙඅසතින් සුවිසි අසඛිත සත්සත්‍යාකෙළසුවහස් සත්විසිකෙළදහස් සත්‍යාසු කෙළහු සෙ.ව යසො, ඒපිරිවරද. සමනතරහිතං, අතුරුදන්වී ‡සබ්බ සබ්බාරු, සියලු ප්‍රත්‍යයසමුත්පන්නධර්මයෝ. රිතතා නනු, සිස්ත්‍ර නොවෙහි; සිස්ස යුතැන්.

කොණ්ඩසෙකුදානාම, ගොන්විසින් කොණ්ඩසෙකුදානම්. අනන්ත තෙණ, (ශීලසමාධර්‍යාදි අනන්තගුණතෙජසින් හමුවට දුග්ගති

* විශාරිතං-අභිකපා. † දසවිසංසන්ධානං-ඇතැම්.

‡ සබ්බසබ්බාරු-අභිකපා

බැවින්) අනන්තවූ ගුණතෙජස්ඇති. අප්‍රමාදයෙන්, (ගුණදුරින් මුහුණින් වුවහොත් දසදහසක් සක්වළ පුරණ පමණ ගුණ ඇති වනබැවින්) අපමණ ගුණ ඇති; දුරසඳ, එළඹෙත් මඩුත් සලත් සවත් නොහැකිවූ; නොහොත් අනුන්විසින් නොමැඩියහැකිවූ. චක්‍රවතරීහු, දිවසක්විනිව. මහාදහං, තුන්මසක් මහදන්. සාල කලාණ්ඩු, * සල්කලණනම්රුකෙක්. මහලයමපනියං ජනොති මහලො. වෙමාතිකභාතා, වෙනමවුන්දරුමල්වූ. මවුන් විසින් වෙන් එක පියන්වද සුලුමවුන් දරු මල්වූය යනුයි. ආනු පුබ්බිකථං, දන්ඇ අනුමුද්වකකථා; දහකථා සීලකථා ආදිවූ පිළිවෙල කථාය යනුයි. ආකප්‍රසංගපනා, ස්ථානනිෂ්ඨාදි ඊශ්වරා පරිච්ඡේදනවූවාහු. අනන්තමයො උක්ඛලිආදීති උපාදය, යවත්පිරි සෙයින් සැලකූ ආදි කථාවලත් මේ ආදිකොට. සුමනණ්ඩුපට්ඨපරියො නාමා විය, රත්පට්ඨපරවූවුන් බලවූවාහු. † රවනක, හඬන. නො නසී, නැත්තේ නොවේ. “වෛ ප්‍රතිසෙධො ප්‍රකාශාච්ඡිඛ්ඛවයනා” යනුගෙයින් ඇතැයි යනු අච්ඡිඛ්. ‡ මුලකලාපං විය, මුලපලාමිටක් සෙයින්. නොහොත් මුලපලාමිටියක් සෙයින් මේ. උග්ගිරමානං, වැගිරෙන්නාවූ. දඬුවමකවෙසනනියාමෙන, දඬුවමවෙලෙන නියා යෙන්; දඬුවම කඩවෙලනපරිද්දෙන් මේ යනුයි. රතන මකුලං, රියනක්පමණ මැද උස්තැන උස්කෙමිඇති; කැකුළක් ඇති යනුයි. උසුමං නගණති, හුණු නොගන්නේය. “චතුරසීති යොජන සහසුමන්තෙ” යනු මෙර එක්ලක්ෂ අටසෑදහසක් යොදන එයින් දිශෙති ස්වාසුදහසක් යොදන්පමණතැන් ගැලී සිටියේ ස්වාසු දහසක්පමණතැන් දිශෙන් මත්තෙති සිටියේ එහෙයින් දිශෙන් මත්තෙති සිටිනැන් ගෙන කිහු. වාසිඵරසුභන්ධො, ව්‍යාපාරෝගත් අත්ඇත්තේ. “වාදස තෙරස” යනු අයම්විතරගැන කියත්. පුලුල දෙලොස්යොදන් දිග තෙලෙස්යොදන් යනුයි. සටකා, කලුවවු; කොතුරුපත්. § අනන්තකතන, අනන්ත; කෙලවර කෙලවරය යනුයි. කිඬිකිණිකල්ලා, කිඬිකිණිදල්; රසුදල්ය යනුයි. පඤ්චබ්බිකසු, (ආතතය-විතතය-ආතතවිතතය-සතය-සුසිරය යන) පස්අගක් ඇති. ගතිදුමනම් සුවදකල්ක ඇටවැල ඇටයේ ඉදිකොට කරණ ලද්දේයි. ආධාරකානිව, පාත්‍රාධාරකයෝද; පාත්‍රා වලලීද යනුයි. කොණ කොණ, කොන්ති කොන්ති. උදකවාටියො, පැත්සැල. පඤ්චාණ්ණොය පිතියා, (සුදුසුකාණ්ණිකොවෙගාවක්‍රානතිසුරාණි යන) පස්වණක් ප්‍රීතීන්. පුටං, පිරුණේ. ආගමම, පැමිණ; නොහොත්

* සාලකලාණ්ඩු-මු. අඬකථා. † රවනක. හැම. රවන-මු. අඬකථා.

‡ මුලකලාපෙවිය-මු. අඬකථා. § අනන්තකතන-අඬකථා.

දන. කාරිතො, විස්තරයු එම කරවුයේ. කිහිපයකට සමාන, කෙටමණවුයෙන්. අප්ත, යහපත්කොට අප්ත ගා සරහනලද. උබ්බෙතොති, උපුරු, *පම කතාපණමණොති, පස්ලක්ෂයක් මසු රන්. මණ්ඩ නගර, නගරමණ්ඩ යුතාත්. භාෂා, සන්නාම. විභතකුඤ්චතනං, සිත්හුගේ අත්බවෙක්. කොලමේ, කුඩුවම; නොහොත් සැලි. සනපාකපකෙක, කැකැරි සිඳි බොල්ලු. පකක මඩු, කකාලමය; සකකරුවුණක්, ශකීරසුණය; සප්පිති, ගිනෙල්ය යන මෙයින්. අතිසංඛටං, පිළියෙලකපු එකනාරිකා හුතා. (මනුෂ්‍යයන්ට ඉක්බිති ඉක්බිතිව විම වශයෙන්) එකානාරිකාව, මිනිසුන්ට ඉක්බිතිව දෙවතාවෝ දෙවතාවන්ට ඉක්බිතිව මිනිස්සු යයි කියා මෙසේ මේ ක්‍රමයෙන් එකානාරිකාව යනුයි. නාග රුකෙක, නාරුකෙක්. ආරුදන, හැඬීම; පරිදෙවනං, වැලපීම; හැඬීමනම් මහත්කොට හැඬීමය වැලපීමනම් මහත්කොට නොහඬා කළලු ගැණීමය. තමා, මොහඅපුරු. ධම්මොක්කං, (සියලුලෝකගත ප්‍රකාශිතකාරය ශරීරලෝකයෙන් නසා සියලුයන්ගේ සන්නාන වර්තවු මොහාකුකාර විධිමයපිණිස) දහමනැමැතිපුද්ඵය; නොහොත් සිව්සස්නැමැති පිළිවිලක්කුව යනුයි. සුමනො න ම, (පිළිසද ඇ සුමනමල්වැසිවටබැවින්) සුමනනම්වු. උපහාරං, පුඬු; පළවකං, එකක්එකක්ව. නාගරුකෙකාව, ‡ නාරුකෙක් මේ. ටිසබ්බමෙමති අසමො, සියලුලෝකමාධ්‍යාදිගුණයෙන් අසමය. “නති ධම්මො අධම්මො උභො සම්චිපාකිනො” යනුගෙයින් මෙතන ධම්මබද ගුණවැඩි. රෙවතො නාම, (උපන්දු සන්රුවන්වැසි වටු යෙන් එව්, රතිජනකආහරණ වැසිවටුයෙන් එව්) රෙවත නම්වු. එසේවුවහොත් “රතනපථවාසි” කියා එව් “රතිමා” කියා එව් විය යුතුමේදයත්? එසේ වියයුතුනැත් නිරුකතිවිසින් “රෙවතො” යනුවි; උතතරුසගෙන, උතතරියයෙන්; උතුරුසඵයෙන් යනුයි. නාගරුකෙකාව, නාරුකෙක්මේ. අතුලො, නොතිලියහැක්කාවු. සොභිතො නාම, (ලක්ෂණ අනුබන්ධන ඇ රූපකාය සුභත්තා බලවේශාරුද්ධමිකායසුභත්තො බොහො බැවින්) සොභිත නම්වු. මහාදුකං අදසී, (යොදුන්සියයක් පමණ තන්හි බික්කෙන් රැස්කොට තුන්මසක්) මහදන් දිනි. නාගරුකෙකාව, නාරුකෙක් මේ. අනොමදසසී, අභිජනි සන්රුවන් උටබැවින් අනොමරුවන් දුටුයයි එව්, දුක්ටුයයි එව් අනොමදසසී නම්වි. අභිජනකසංඝසංඝාති, අටසුවහසක් පමණ මහරහතන්වහන්සේයි. මහාදුකං

* පමකතාපණ සනසහසංඝාති-වුඩවංසභිකවා.

† විභතං අකුඤ්චතනං-මු අභිකවා. ‡ නාගරුකෙකා-මු. අභිකවා. ටිසබ්බමෙමසු-ඇතැම්.

අදාසි, (යොදන්සියක් පිරිසේනැති බුදුපාමොත් බික්සහුන්ට දිබ්බ නනාපානසෙන් සනියක්) මහදන් දිනි. අඤ්ඤානරුකෙබ්බා, කුඹුක් රුකෙක්. දුරහික්කමො, ඉක්මපිය නොහැක්කාවූ පදුමොනාම, (උපන්දවස් අහසින් දනපමණ පියුම් සියලු දඹදිව්හි වටබැවින්) පියුම්නම්වු. පසිරුපාසමානො, උපසථානකරන්නේ. සොණ රුකෙබ්බා, හුණුරුකෙක්. නාරදො නාම, (ප්‍රතිසන්තිග්‍රහණය කළ දවසේ පලදනා අහසින් වට එහෙයින් “නරුනං අරං සිංහං ආහ රණං අදාසිති නාරදො” යනු වී. ලොකිතව්‍යදනෙන, (හිමවතින් හළ සතරගුල් අනගි) ගොසිසදුනෙන්. නොහොත් රත්සදු නෙන්. මහාසොණරුකෙබ්බා, මහහුණුරුකෙක්. * පදුමුනාරණ නාම, පිළිසදු පවා මවට ඇක්මෙන්නට මහත්තෙමියක් සා පියුම් නැගිබැවින් හැමතැනම පියුම්වටබැවින් පියුමතුරු නම්වී. මහා රහිසො හුනා, මහරූට්ට; රහිසයෝනම් රටලද්දෙයි. සාල රුකෙබ්බාව, සල්ලරුකෙක්මේ. අකෙබ්බාබො, නොමැඬිය භාකිටු. සාගරුපමො, ගුණෙන් මහමුහුදු බදුටු. සුමෙධො, නුවණැතිව උපන්බැවින් නෙමිතනිකවු සදබැවින් සුමෙධනම් වී. නිදහිනාං ධිපිතං, නිදන්කොට තුබු. නිපරුකෙබ්බා, බක්මිරුකෙක්. දුරසදො, නොලඟවියහැකිවූ. සුජනොනාම, (දිළිඳුදුනින්ට සුව උපයමින් උපන් හෙයින්) සුජනනම්වූ රඬුපපාදං, රටඅය. ආරුමිකකිඨටං, ආරුමිකකම්. මහාවෙණුරුකෙබ්බා, මහහුණුරුකෙක්. මොරපිල් කලාපො විය, මොනරපිල්කලඹක්මෙන්. මණ්ඩකප්පමිති, මණ්ඩ කප්පිති; හේනමින් බුදුන් උපදනා කප්පිය යුතැන්. බුදුන් උපදනා කප්ප්ද “සාරකප්පය-මණ්ඩකප්පය-වරකප්පය-සාරමණ්ඩකප්පය-හඳු කප්පය” යන පවප්‍රකාරවේ. එහි යම්කපෙක්හි එකබුදුකෙනෙක් උපදින්නම් හේ සාරකප්පනම් වෙයි; යම්කපෙක බුදුහු දෙදෙනෙක් උපදින්නම් හේ මණ්ඩකප්පනම් වෙයි; යම් කපෙක්හි බුදුහු තුන්දෙනෙක් උපදින්නම් හේ වරකප්පනම්වෙයි; යම් කපෙක්හි බුදුහු සතරදෙනෙක් උපදින්නම් හේ සාරමණ්ඩකප්පනම් වෙයි; යම්කපෙක්හි බුදුහු පස්දෙනෙක් උපදින්නම් හේ හදුකල්පනම් වෙයි. එහෙයින් කිහි:-

“යත්ථ ගුණසාරරහිතෙ ලොකෙ සාරුප්පාදකො සමමාසලබ්ඛි ප්‍රාදො එකොයෙව සො සාරකප්පො නාම; උප්පනනගුණප්පසාදකො දුතියෙ තු උප්පාදො මණ්ඩකප්පොනාම; යත්ථ තයො උප්ප ජනනි පඨමො දුතියං දුතියො තතියං ව්‍යාකරොති තත්ථනතරං

* පදුමුනාරණොනාම-මු. අභිකථා.

නාම, (උපදිත්ම සොමිනස් ජනවා උසහනාද බදු නාද පැවැත්වූ හෙයින් නොමිනතිකයෝ වෙසසහු නම් කලහ එහෙයින්) වෙසසහු නම්වූ. විතතිකාර, ආදරහා. සාලරුකෙකා, සල්ලුකෙකේ. කකු සකො, එනම්වූ. අසල්නාදි, රසඅඳුන්ඇ. මහාසිරිසරුකෙකා, මහරි රුකෙකේ. කොනාගමනොනාම, (උපන්සදති පවා සියල් දඹදිවිහි පලදනාවැසිවටබැවින්) කොනාගමනනම්වූ. මහාදනං, වාක්පථ ඉකුත් මහදන්. පනතුණුණ, පනතුණුණදෙසයෙහි පිළි. විතපට්ට, විතදෙසයෙහි පිළි. නොසෙය්, නිතිරිපිළි. කම්බල, එළලොම් මුවා පලස්. දුකුලානිවෙව, දුහල්පිළිද. සුවණණ්පට්ටනව, රන්පිළිද. නොහොත් සෙනාසනසන්න කොට රන්කම්කල ආයුරණාදි යද; නොහොත් “සුවණණ්පට්ටක” යනු “සුවණණ්පාදකව” යි නැත්. සියල්දඹදිවිනෙලෙහි දිය දිය තැනිදි වටානිකකොට රන්පා දුකා තබවා සෙනසුන් පිරිකර පිරිබෝ අනුකොට දෙවිය යුතැත්. උදුඹරරුකෙකා, දිඹුල්ලුකෙකේ. කසසපො නාම, එනම් ශ්‍රොත්‍ර ඇතිහෙයින් කාශපනම්වූ; නොහොත් එනම්වූ භූමියව, මනුෂ්‍ය ලොකයෙහිද. අනනලිකෙකව, දිව්‍යලොකයෙහිද. පාකටො, ප්‍රසිඬවූ. නොහොත් භූමිලක්ෂණදන්තාහෙයින් භූමියෙහිද ආකාශ ලක්ෂණදන්තාහෙයින් ආකාශයෙහිද ප්‍රකටවූ. වතනාවතන, වතා වත්. වතනනම් මහවත; අවතනනම් කුදුවති. නොහොත් වතන නම් කුදුවත; අකාරවාඛ්‍යථිබැවින් අවතනනම් මහවති. නිශ්‍රොධ රුකෙකා, නුගරුකෙකේ. තසමා කප්පනො පඨාය, ඒ කප්පටත්. *බුතරුහා, නසනලදරුගඇත්නාහු. සතරංසිට, හිරුමෙන්; නො හොත් සියරුලිවිදුලියමෙන්. මහාතමවිනොදනා, මහත්මොහ අඳුරු දුරුකරන්නාහු. උප්පනනා, උපන්හ.

මරහාගෙ, කෙලවර; මැනස යනුයි. †එවං, මෙසේ; යථොක්ත ක්‍රමයෙන්. ‡“යෙ පන තෙන” යන නැත “තෙන” යනු මත්තෙහි “කතාහිනිහාරෙන” යනුහා සම්බන්ධකොට “කතාහිනිහාරෙන තෙන” යි කියනු; එනිම “යෙ” යනු මත්තෙහි “බුධිකාරකඩමො” යනුහා යොදා එක්කොට කියනු. †යාව වෙසසනනරතනභාවා ආගම්, වෙසතුරු අත්බැව් දක්වා ආයි. “යෙ තෙ ආනිසංසා” යි සබද කරනු. එවං, කී ප්‍රකාරයෙන්. සබ්බසම්පන්නා, සියලු ගුණාගයෙන් සම්පන්නවූ. බොධියා, සම්මෙදනාඥනායව; නොහොත් සම්මෙදනාඥනප්‍රතිවෙධයට. නියතා, සනිටුහන්වූ; නියතව ගියාවූ; බුදුවමුත් නොනවත්නාවූය යුතැත්. දීඝමධානං, දික්කල්හි; බොහෝකල්හි යනුයි. ලොකනනරෙසුට, (තුන්සක්වලප්‍රතුර

* විතරුහා-අභිකථා. † ඉති-අභිකථා.

‡ යෙන පන තෙන-මු අභිකථා. † යෙව-මු අභිකථා.

තිවු) ලෝභාදිරිමහනරකයෙහිද නොවූපදින්. බ්‍රහ්මපාසා, ක්‍ෂුධිපි පාසාදු:බයෙන් පීඩිතවූ. *තිර්ඛාමතණ්‍යා න හොනනි, (කුසුමයෙහි පටන් සියල්ලිරුරෙන් නික්මෙනවහනිවාලාභාභාව) නිබ්‍යාමතාණ්ණිකා ප්‍රත්‍යව නොවූපදිනාහ. කාලකර්කා නහොනනි, කාල කර්කආසුරද නොවන්නාහ; කාලකර්කයෝ නම් එක්දුක්විදිනා අසුරකෙනෙකුන් කෙරෙහිද නොඋපදිති යනුයි. දුග්ගතිං, දුග්ගති යෙහි; තිරිසන්යොනියෙහිය යුතැන්. උපපජ්ජනාපි, උපදිනා හුද. බුද්ධා පාණා නහොනනි, වවුචන්ට කුඩා සත් වැ නොඋපදි නාහ. ජළචකු නහවනනි, මව්කුස්තීම කණ නොවන්නාහ. සොන වෙකලලතා, බිහිරිබැව් මුනපකකිකා, ගොලුපිළිවුවාහු; මේ දෙපද එක්පදකොට මුගයන් කියත්මේ. ඉන්ද්‍රිභාවං නගච්ඡනනි, මාගම් බවට නොයෙත්. උභතොබ්‍යජනපණ්ඩකා, උභතොබ්‍යජනපණ්ඩක වූවාහු. පරියාපනනා නහවනනි, පණ්ඩකාදීන් කෙරෙහි අනන්‍යතා නොවෙත්. නොහොත් 'උභතොබ්‍යජනක පරියාපනනා පණ්ඩක පරියාපනනා' යුතැන්. උභතොබ්‍යජනකයන් කෙරෙහි අනන්‍යතා වූවාහු පණ්ඩකයන් කෙරෙහි අනන්‍යතාවූවාහු යුක්තියි. ආනන්ත රිකෙහි, මාතෘඝාතාදි ආනන්තරිකකම්යෙන්. සුඛගොචරා, පිරිසිදු අදහස් ඇතිවන්නාහ. කම්මකිරියදසානා, කම්මාදීක්‍රියාවාදීවූ සමස්තදූෂිතාත්තාහු. සුඛාවාසෙසු දෙවෙසු, සුදවස් දෙවියන් කෙරෙහි. හෙතුනාම, (සුදවස්හි අනාගාමීන් උපදනාබැවින් බෝසතුන් අනාගාමීනොවනහෙයින් සුදවස්හි බෝසතුන්ගේ) ඉපදීමට කරුණෙක්. නවිජ්ඣති, නැති. එහි නොඋපදිති යනුයි. නෙකබ්බමනිනනා, බොධිඤ්ඤයෙහි නිමිතවූ. භවාභවෙ විසං යුතනා, කුදුමභත්භවයෙහි නොඇලුණාහු. සකතතානං, නමාගේ ආනමය; දිවිඑව්. භොජප්‍රහොත, වැදිපුත්‍රයන් කෙරෙහි. නොහොත් වැදිපුත්‍රයන්ට. චජනො, හරණවට. ලගනං, ලග්නබැවෙක්; ඇල් මෙක්ය යුතැන්. නහොති, නොවිය. නිසංඝතාය, ඇලුම්නැති බැවින්. †පච්චිනනො, පරික්‍ෂාකොට සොයන්නේයිමි. අනො භක්ඛගතං, ඇතුළු පසුබිසෙහි පිහිට හොත්. සබ්බව මානුසා, මානාකාරිව මුද මැදට පැමිණි සියලු මිනිස්හු. අතීරදසසී, තෙර නොදක්නාහු. ජලමජ්ඣකු, සාගරමධ්‍යයෙහි. භතා, නටහ; විතතස්ස මෙ අඤ්ඤාතා නත්ති, මසින්හුගේ අත්‍යප්‍රකාරයෙක් නැත; එසමයෙහි මුහුදමැද නොපිහිනියහෙමියි විශ්‍යීකටනොහෙමියි යන සිතෙක් මට නොවූයේය යනුයි. අවෙතනංව, සිත්නැත්තක්හු මෙන්; මලසිරුරක් මෙන්ය යුතැන්. න මෙ දෙස්සා, මට අප්‍රියයෝ නොවෙහි; නොකල්හු නොවෙහි යනුයි. න මං කොච්චුතතසනි,

* නිශ්ශබ්දතණ්ඩිකා-පොත්. † විවිධනොකා-මු. අස්සකථා.

මං දිස්වා කොච්ඡි න උත්තසනි, මං දූක කිසිවෙක් හය නොකරන් නේය. “මෙතනාබලෙන” යනු “මෙතනාබලං” යුතැන්. එහෙයින් මෙතනාබලෙනුපජ්ඣෙධො, මෙත්තිබලය වහල්කෙළෙයිමි; හයනාසු යෙමිය යුතැන්; නොහොත් මෙතනාබලෙනුපජ්ඣෙධො, මෙත්තිබල යෙන් වහල් ලද්දෙමි; තරවුයෙමිය යුතැන්. පටනෙ, වහටල්හි. *ඡවසිකං, මිනිඳුව. උපධානකං, හිස්කන්වසින් පාකන්වසින් කොට. “උපධාය”යි කියාත් පාඨයි, අඤ්චෙතෙක්මැයි. ගොමඛලා, ගොපලදරුවෝ; නොහොත් ග්‍රාමදරකයෝ. රූපං, විසුඵරූ. නිච්ඡිහනාදිති වෙට, වෙරකෙළදිම් ආදීන්ද; ආදිශබ්දයෙන් වෙර පැහැරීම් කණ දඬුදිම්ඳැ ගත්තු “පුබං දුබං අවිඤ්ඤාය පටන්නමානා අවෙතනා සා අයං පුථුවි”යි සමබකි කොට කියනු.

දු රෙ නි ද හං.

—o—

†බුධගලාහලං, බුදුන්ගේ උත්පත්තියට හෙතු වූ ඝොෂා. කප්පුඨානං, කල්පවිභාගය. මුහුතසිරි, බුදු පිටහෙළු හිසකේසිඵ ඇත්තාහු. විකිණ්ණකෙසා, විසුරුවනලද හිසතේ ඇත්තාහු; විහිදු හිසතේ ඇත්තාහු යනුයි. පුඤ්ජමානා, පිස්නාහු. †උසුසුසුසුසුහි, වියලෙන්නේයි. †උඛ්ඛිතිසුසුහි, දන්තේය. ලොකපාලදෙවතා, ලෝරක්තාදෙවියෝ. ආභිණ්ඩනාහි, ඇවිදිත්. පුබ්බනිම්මෙතසු, පඤ්චපූජිනිම්මතයන් +“වතුමහාරජ” යනාදි ඒ ඒ තෙලෙහි ප්‍රධානුන් ගෙන කියත්. උදකෙ දඬුරජ විය, දියෙහි දණෙකින් ඇදී හිර මෙන් තසු අපරෙන, එයට පරපස්හි; එයට ඔබ්බෙහිය යනුයි. තනොපරං, එයින් ඇත. ඔරතො, මැත. මජ්ඣෙකි, මධ්‍යමමණ්ඩල යයි; එවං විනයෙ වුත්තො පදෙසො, මෙසේ විනයෙහි කියනලද ප්‍රදෙශයයි; මධ්‍යමමණ්ඩලනම්. \$අසිඤ්ඤානි, දෙසියපණස්යොත්තයි. පරිකෙඛිපතො, වටෙහි. ඉදඤ්ඤානි කපිලවස්ථුනාම නගරං, මෙසේ නියමකරණලද මධ්‍යම මණ්ඩලයෙහි දැන් කිබුල්වත්නම් නුවරෙක. ලොලා, කාමයෙහි ලොල්වී. කුසලකමොකාසං, කැසල්කැමින් ඉපැද්දසුතුපියස්. සාරයමානා, සිහිකරවත්තාහු. ආසාලිනිතකකතනං සුඨං, උතුරුසලිනාකැන්ලද ඇසලමසමැදි

* ඡවසිං-මු. අභිකථා. †“බුධගොලාහලං”යිද පාඨයි.

†උසුසුසුසුසුහි-සමගර. †උඛ්ඛිතිසුසුහි-යිද පාඨයි.

+වතුමමහාරජ-මු. අභිකථා. වතුමමහාරජකා-පොත්ති.

\$අසිඤ්ඤානි-මු. අභිකථා.

පොතොසෙහි කරනලත්සවයට හොඳකරනලද්දේ. පුරෙපුණ්ණ මාය, පුණ්ණිදිනට පෙරවු ආදියෙහි. විතුති, සපුයෙන්. උපොසථ ඛනාති, අටසිල්. අලඛකතපටියනතං, සද්ධ පිළියෙලකල. නොසං දෙවියො, සතරවරම් රජුන්ගේ දෙවිවරු අඹුවෝ. දකඛිණ පසංග *එලෙකො, මැනියන්ගේ දකුණුලය සමීඤ්ඤකොට. බ්‍රාහ්මණපා මොකෙක, උතුම් බවුණෙන්. හරිතුපන්නාය, කලුපිරිබඩඇති. ලාජ දිති, ලදආදීන්; ලදපස්මලින්ය යනුයි. ලදපස්මල්නම්: විලදය-සුත්භාල්ය-සිද්ධහතුය-සමන්තකැකුළුය-හිතණය යනමෙයි. පටි කුජ්ඣො, පියාලා. අහතවත්, †තාත්පිළි; කපිලයාහි, කිඹුල්වත් ගෙරි. අගාරං, ගිහිගෙහි. විවතනවජ්ජො, විහිදිකෙලෙස්සෙවනි ඇති. සඛකමපි, කවපිතවු. සමපකමපි, ප්‍රකෂීයෙන්මෙ කමපාවු; “කපි-මලනෙ” යන බාහුයි. සමපමෙයි. මෙවුලාගියා. ඔහාසො, පැහැ. නංසු නං සිරිං, ඒ ඔහාසයාගේ ශ්‍රියාව. උජ්ගන්නා, ඉදි සිරුරු ඇත්තාහු. පභුලා, පිළු. අනුබකිනාදිති, අනුබලද්‍රුම් ආදීන්. ගසිංසු, කිල්ලෝ. විපසන්නා, (අභු-මනිකා-ධුම-රජස් ආදීන් විගමනයෙන්) විශෙෂයෙන් ප්‍රසන්නවුවාහු. විසංසද්ධි, පැවැත් තේයි; “සංසද්ධි-ප්‍රසවණ” යන බාහුයි. නලො, දියපිටුඇත්තේයි. පුප්ඵංසු, පිපියෝ. “පුප්ඵ-විකසනෙ” යන බාහුයි. “බකෙසු බක පද්මානි” යනාදියෙහි පද්මයයි ඒ ඒගස පිපෙන සවප්පය පද්ම බවහාරයෙන් කීහු; නොහොත් පද්ම මහෝයි. එලෙ සිලාතලානි, ගොඩ අතලගල්ලන්. වට්ටොවො විසංසද්ධි, වට්ටොවො; නොහොත් වට්ටොවො. †මාලාගුලො විශ, මල්වට පරිද්දෙන්. උපපිලෙකො, පෙළා; ඇදය යනුයි. මාලාසනං විශම, මල්සනක් මෙන්ද. එක මාලාමාලිනි, එකපැහැරමලින් ගැටසිගන්නි. විප්පුරන්න, පොපි යන; සැලෙන්නාවුය යුතැත්. පරිවාසිනා, වාසිතකරණලද්දී. සොහනනපන්නා, කල්බවට පැමිණි; රමණීයබවට පැමිණි එව් පනඤ්ඤානං විශ, රත්නුයක්මෙක් බවමනා, පියවියි. පනෙනන නෙලං විශ, පාත්‍රයකින් ගෙනගන නෙලක් පරික්ෂාඇතිව රක්ෂා කොට ගෙනයන්නාසේ. උකඛිපාපෙකො, නංගවා; ගන්නා ඇමැත්තෝ දහස්සදෙනා කැට්ටලා සිටිගෙය ගත්තාහු නොවෙති දෙවින්ට පිරිවරකොට දුන්බව ගෙන කීහු. මඛගල, සමුකරුණුවු; වැඩකරුණුවු; සැපත්කරුණුවු. සාලවනං, සල්වනයෙක්; “වනය තිති වනං” තමාසපුයෙන් හකතිකරවයි එව්, තමා අතුරෙ සනා උයයි එව් වන නම්. සබ්බං, සියලුසල්වනය. එක ටිපාලිපුලං, නොපිහි රුක් නැතිව එකපැහැර පිපියේ. පව්වණ්ණහමරගණො,

*නාලෙකො-සමහර. †අලුත්පිළි-ඇතැම්.
†මාලාගුලං විශ-මු. අභකථා. §එලි-මු. අභකථා.

(කුමුඵ-මහමි-දඩුවෙල්ල-බමර-කනවෙය යන) පවුලකාර මිමැසියෝ. ආපානමණ්ඩලං විය, අවන්දි ඩුල්ලක්මෙන්; නොහොත් කෙළිබුල්ලක්මෙන්. සුසෙදිතවෙනනගං විය, මනාකොට සුයනලද වෙයගබ්බක්මෙන්. කමමජවාතා චලිංසු, කමිජවාත චලිතවු පහළවු; විලිපහළහ යනුයි.

උතුං, විඩාසන්තිදෙනපිණ්ණං ඕනසාන. අජනපවණියා, දෙනුන්පටකල අදුන්දිවිසමිත්. දුකුලවුමටකෙන, දුහුල්සුමුඵයෙන්; දුහුල්සුමුඵව නම් යහපත් සිහින් පිළිසුමුඵවයි. එකගණානි අහෙසුං, එක් එළවු. පදවිනිභාරෙන, පියවරින්. සෙසරජකකුබ්බකුණ්ථාති. සෙසු (උණ්ඨිස-බග්ගං*පාදකායසි කියනලද) රාජකකුබ්බාණ්ඩගන්අන්ඇතිව; උණ්ඨිසය නම් නලල්පවයි. පාදකා නම් රන්මරවාසියයි. පසුදරාජකකුබ්බාණ්ඩයන් කෙරෙන් ගෙන චන්ත්‍රය වාලවිජනිය යන මේ දෙන මහාබ්‍රහ්මයා හා සුයාමයා බරා සිටිනෙයින් මේ උණ්ඨිසාදිවු තුණ සෙසය නම්වේ, එහෙයින් කීහ “සෙස” යනාදි.

අග්ගො, ප්‍රධානයෙමි. ආසහිං වාවං, අභිතවාක්. ඔසබං ගගෙහිං වාවිසං පකම්මිංසු, ඔෂබ්බය ගෙන සැලෙන බයාලු. ඔෂබ්බය හැරගෙන පැනගහා ඒපැත් ආආ රෙහිත්ට දෙනපිණ්ණං සැලෙන වන්නොට තුබිය යනුයි. සහස්සන්ථිකං, දහසින්බදපියල්ලක්. “ආවුතපපමාණො” යනාදි නිධානයෙහි මුවවිටි පළල කට මහතට ගෙන කිටත් බටනැත් දියපොළොව දක්වායි. වෙලුකෙබ පාදිති, හිස්මත්තෙහි පිළිසිසැරිම්ආදි. අලභිකතපටියත්තං, සද නිමවනලද; න මෙ අවතානං නාසෙත්තං යුත්තනනි, (මේ කුමාරයා මා වැදවුවාහුච්ඡිනම් මා මුදුන් සත්කඩක්ව පැළෙයි එහෙයින් මේ කුමාරයා අතින් වැදුම් ගෙන) මාවිසින් මානසන්තට; හෙවත් මාවිසින් මා නසාගන්නා බව; නොහොත් මාගේ ආත්මය නසන්නට සුදුසු නොවෙයි සිතා. “බොධෙත්තං අසනකුණ්ණයො” යනු උපන් සොවාන්ගෙඇත්තට ව්‍යවසායෙන් අවසිටි මගෙලනිපතු වු වද සොවාන්මග පරතොසොස යොනිසොනිසිකාරුදි ප්‍රත්‍යය නැතිනැත නොවුප්පාබැවින් කියත්. “අරුංභවෙ” යනු ආකාසානචයනනල කියන සදහා කියත්. මහත් ඡනි, මහත්හනි යෙක්. දුරදිත්තං උපසිත්තො, හඬන්නට පටන්ගත. උපධාරෙත්තො, විවාරෙත්තො. † උග්ගෙහිං, එල්වා. “නාලකා පටිපදං” යන්නෙහි “නාලකාපටිපද” නම්-

* උපසි-පොතහි. † ඔලග්ගෙහිං-අභිකථා.

“මොනෙය්‍යං නෙ උපඤ්ඤිස්සං”-

යනාදි නයින් බුදුන්විසින් නාමිකනම් තෙරුන්ට දෙසූ පිළිවෙති. සතෙතව මාසෙ ආයුං පාලකා, (රහත්වූ තැන්පටන්) සත් මසක්ම ආයු වලද, සුවණ්ණපබ්බතං නිස්සාය, සුරත්වන්ඇති පව්වක් නිසා; “සුරත්තවණ්ණපබ්බතං” යිසේයි; “හිඟුලපබ්බතං නිස්සාය” යිසූතැන්හි කීබැවින් තෙතන “සුවණ්ණපබ්බතං” යි රත් පවු කිවහොත් දෙක සංසදනානොවනබැවින් සුරත්වන්ඇති පවු යය; හිඟුල්පවුයෙහි එව් අරුත් කියනු; රුවැහිපැහැ ඇතිබැවින් “සුවණ්ණ” යයි හිඟුල් ගතයුතු වෙති යි කියන්නේ. වතුජනික ගෙයිහි,-

“කාලානුසාරී තගරං කප්පුරං හරිවන්තං.” යි-

කියනලද සිව්දූගදින්. ලාජපඤ්චමකානි පුප්ථානි, (සුත්සාල්-තිතණ්-සිදුහතු-සමන්තකාකුළු-විලදය යනමේ) ලදපස්මල්. අසලිනන, දියනොමුසු. අඬුගතරසතං, අවතුරසියයක්. පටිග්ගාහා පෙසුං, පරික්ෂාකාරවු. ඡලභිගවා, (ශික්ෂා-කලප-ව්‍යාකරණ-නිරුකති-ඡන්ද්‍රවිචිති-ප්‍රේෂානිශ්ශාසත්‍රය යන) මේ වෙදභිගයන් ඇත්තාවු. “එතෙ අභි බ්‍රාහ්මණො තද අහෙසුං” යි අනුසංකීර්ණ කරනු. මනං, ඒ බ්‍රාහ්මණයෝ ලක්ෂණමනත්‍රව්‍යපරිද්දෙන් බොධි සකියන්තේ ලකුණුනිපැත්. බ්‍යාකරිංසුති, ව්‍යාකරණය කලහයි; කියනලද්දහුයි යනුයි. *එකං ව්‍යාකරණං, එක්වියරණක්. එක මෙව ගතිං, එකම නිපැත්. උරුවෙලං. (බොහෝ වැලිහෝ වරදට ගෙනා වැලිහෝ මහත්වැලි රැසක්හෝ ඇතිහෙයිත්) උරුවෙලයයි කියනලද පියසට. පධානාය, විශ්ඤානරත්තව. අලංචනාති, සමච්ඡි යයි; විශ්ඤායෙහි යෙදී වසන්තට සුදුසුයයි. එථ, මාහා කාලිට එව්. අහංතං පුරිසං අනුපබ්බජ්ඣාමිති, මම ඒ සිධානීකුමාරයන් අනුව මහණවෙමි කී. †තද පුන රුජ්, එසමයෙහි නැවත සුදවුන් මහ රජුනෝ. ඉස්සරියාධිපත්තං, ඵෙය්‍යවය්‍යානා ප්‍රධානබැව් ඇති වකුළු පථෙ, ඇස්මිදුලෙහි; ඇස්හමුයෙහිය යනුයි. පටිජනි, දෙමිස ප්‍රතිඤ්ඤාමේ; හිවිස්සේය යනුයි. පුරකකත, “පුරතො” යුතැන්; නොහොත් පුරකකතපරිවාරිනො, හැමපරිද්දෙන් පිරිවරණ ලද්දේ; හාත්පසින් වටකොට පිරිවරණලද්දේය යනුයි. බලිවද්‍ය භොගය; රසමි, කැහැටය; යොතෙතති, විශබ්දිනා රැහැණය යන මොවුන් හා සමග රජන ‡ පරිකකිතානි, රිදීකසුකම් කරණලද්දහු වෙත්.

* එකංස ව්‍යාකරණං-අභිකථා. † තදපන-අභිකථා.

‡ පරිකකිතානි-ඇතැම්.

රඤ්ඤා ආලම්බනනිශ්චලං පන, රජ්ජුරුවන් ගෙන සානා නගුල වතාහි. * සුචර්ණපරිකම්භං හොති, රත්කසුකම්කරණලද්දේවේ. බලිවද්‍යං සිඛිනා, ගොනුන්ගේ හංද. රසමිපතොද්‍යමි, විසරයාණය කැහැටිය යන මොහුද. බහලපලාසො, සනවු පත්ඇත්තේ; ගභණවු පත්ඇත්තේය යනුයි. සන්ද්‍රව්ජායෝ, සනවු අවිරලවු ජායා ඇත්තේ. බව්හං, සැදි; ගැවසීගත්තේ එව්. නඛනලකරණසානං, නගුලෙන් සානනැනව; කසසකා, සාන ගොවියෝ. සෙසනඛලාති, සෙසු දෙසියයක්පමණ නගුල් ගනිත්. ඔරතොවා පාරං ගවජ්භි, මෑතසිටහෝ ඇතට සාගෙන යන්නේය. ආනාපානෙ පරිගහනෙත්වා, වදනානික්මෙන නොහොත් නික්මෙනවදනා වාන විෂයවු කම්සථානයන් ගෙන. බජ්ජහොජ්ජනනෙර විවරමානා, කනමොනද්ද අතුරෙහි ඇවිදිනාහු; කාබි ඇවිදිනාහුය යනුයි. † විහරිංසු, ලස්වුහු. පරිමණඛලාහුත්වා, පරිමණඛලවා; හිර නැව් වත් ජායානොමෝ නොනොස් ගස වටකොට ගෙනය යනුයි. පාටි භාරියං, පිළිවක්හරණවිසින් එනම් ලද පෙළුර. පදෙසිකො, පියෙස්හි පිහිටියේ; නොහොත් “සොළසවසෙසහි අපදිසිතබ්බො සොළස වසසපදෙසිකො” යනුවේ; සොළොස්ඇවිරිදියයි කියනුතු වූයේ යුතැත්. නිපජ්ජිසෙහි, පිරිමිත්විසින් නොපගත්; නොවැසූය යනුයි. උතුචාරෙත උතුචාරෙත, සාතුලෙන් සාතුට. පසුතො, යුක්තව. එත්ථ, ඒ ඔවුන්ගේ කියනුයෙහි; පහතකාලෙ, යුධයක් සපත්කල්හි; කිං මඤ්ඤසි, කුමක්කටයුත්තේයයි සිතවිද්දී කීහු; නොහොත් “විවාදෙ කිං මඤ්ඤසි” යනු, “කිං කතනබ්බං මඤ්ඤසි”යි යුයේයි. අකඛණ්ණවෙධි, අකුණු සනින් ලක්විද්දනා; වාලවෙධි, එල්වු බවුපක්සනින් වාලය විද්දනා. ධනුගහගෙ, දුනුවායන්. කුමුදපහත වණ්ණං, කුමුදපත්‍රයට බදුපැහැඇති; හෙළ ඇඹුළුමල්පෙත්තෙ පැහැබදු පැහැඇතිය යනුයි. චඛං, (ගොනසක්සේ) උක්ව ගියා කොට. ඔහගහසරිරං, (කදවය-කට්ඨප්‍රදශය-දනය යන තුන් තැනින්) නැමුණාවු ශරීරඇතිකොට. යත්‍රහි නාම, “යෙන නාම කාරණෙන”යි යුයේයි. සංවිග්ග, නුවණසංවෙසින් සංවේ පත්වූ. ‡ අලඛකරණ කරණං, අලඛකරණ ක්‍රියාව. අසිසරභතසමයෙ, ලබ්‍යමරුත්‍රියෙහි. “කප්පකසස හත්ථතො” යනාදියෙහි කපුචාඅතින් වෙළුම්පිළිගත්තේ කපුචා එතනින් යවනපිණිසය ඒ මානුසික වස්ත්‍රාදියෙන් සරහනපිණිස නොවෙයි දිව්‍යවස්ත්‍රාදියෙන් සැරහී යයි කියත්. වෙළුනදුසං, වෙළුම්පිළි. වෙළුනෙන, එක්වෙළුම්පිළි

* රත්තසුචර්ණ-අභිකථා. † විරුසිංසු-අභිකථා.

‡ අලඛකරණකාලං-මු. අභිකථා. අලඛකාරෙතුකාමනං-අනුම අබ්‍රුචාපොත්ති.

සෙසින්. මොළිය, මොවුන්ගේ, මනෝරතනාකාරන, ඒ ඒ ස්ථාන
 යෙහි එමු මිනිසුන් සැටියෙන් අබහුගතයින්, නැගෙන; නොහොත්
 පිරිණි ඇත්තාට නැගී පැණියේය යුතුය. නමුත් අබහුගතනානිති,
 මෙතෙක් වසනුයේ ඉතයේ නැගෙනේදෙන්නයි. සාමලතාපුප්ප
 මාණ, පුඩාමලක්සා ඇතියේයි. කුතුමකපුප්ප මාණානි, (ගැට)
 තුම මල්සා ඇතියාහුයි. කිප්කඩ, කෙසුරෙත්. ගවච්ඡතං, ගැටසි
 ගත්. කුසකපුප්ප එය අනොසි, බක්මි මලක් පරිද්දෙන් වොරජ
 නේමි “කුසකපුප්ප” යයි කොලම මල්ද කියත්. සබ්බතාලාවචරෙසු,
 සියලු වාදයන් නවුන්. සකානි සකානි පටිගාණානි, තමනමන්ගේ
 විද්‍යාවන්. * සුත, අස්මත් ඇ කැමියන්; නොහොත් රදුන්ටද
 බැමිණියන් බඩගොත් බමුණන්. † මාගධාසු, මුබමඩනලිකාදීන්;
 නොහොත් වන්දිතට්ටාදීන් ‡ සභාවෙනෙසු, සභාවනාකරණ
 කල්හි; සබ්බවිතා කල්හිය යුතුය. § රුහු ජනො, හැකිල්ලෙක්
 සභාවටිය; බඩනං ජනනානි, බඩනගෙන් වියයි; ලොකයෙහි පුත්‍ර
 සෙනසය බලවත්ගෙයිත් ඒ පුත්‍රයන් කරණකොටගෙන ප්‍රවුජ්‍යා
 වට යානොහැකිගෙයිත් කිහු. තං චතං සුමා, සුදෙවුන් මහරජ
 නෝ “රුහු ජනො” යන බොධිසත්වයන් කීවමනාය දුතයන්
 කෙරෙන් අසා. “ඉතොපඨාය” යනාදි “රුහු ජනො” යන බොධි
 සත්වයන් කී බසම ගෙන සුදෙවුන් මහරජනන් තමන් මුණුබුරු
 නන්ට “රුහුකුමාරයෝ” යයි නම් තුබූ බව හඟවන පිණිස කිහු
 උදනං, උදන් කියැවුණු සොමිනසින් පරිභාවිතවූ තෙප්ල යුතුය.

නිබ්බුතා නුත, නිවිය හගිමි; නොහොත් එකැත්තෙන් නිවුණු.
 නාරි, (සාමිකයට නිසි පිරිමිනිහු තුමාවිසිබව අරවනගෙයිත්
 “නාරං අරනිති නාරි” යි කියනලද) මාගමි. සුසාවණං, මනානෙසු
 ලක්. ආවරිසභාගො, ඇදුරැබැල. භාරං, මුත්තර. අපේක්ෂාකරිත්වා,
 වැහිර ලාලාසිලිතනනනනා, කුණුකෙලින් ආර්ද්‍රවූ හෙවත් තෙත්වූ
 සිරුරැ ඇත්තවුන් “කලිද-ආර්ද්‍රනාමො” යනබාතුයි. කාකච්ඡනානි
 යො, කස්නවුන්; නොහොත් නැහැ හඬවන්නවුන්; නොහොත්
 තනනන්නවුන්. + භිහව්ච්, විසුලුවූ; නොහොත් අසුවීන් හයා

* බ්‍රාහ්මණයා ශක්‍රියාචාර්යාසුත ඉංග්‍රව්‍යතෙන, තස්‍ය ගජබකින
 මණ්ඩානාං වාහනං කම් සාරථෙජ්‍යයාදි ජීවිකා-අමරවිවෙකපිකා.

† මාගධා: මගධා: (මඩුකාඉති මකුටි:) වෙරුන්ගුනො වංශකුමස
 ස්නාවකානාං යද්‍යු: “මගධා: සුතවංශය” ඉති-අමරවිවෙක.

‡ සභාවෙනෙසු-මු. අභිකථා.
 § “රුහුලොජනො” යනු අපපාඨ බැව් සද්දනිතියෙහි කියනලදී.
 + භිහව්ච්-මු. අභිකථා.

නකවු. සමාධිපාන, රහස්‍යයෙස් ඇත්තවුන්. විප්‍රවිධ, විසුරු; නොහොත් පියනලද; දමනලද්දවුය යනුයි. භරිතං, පිරුණු, බාසිංසු, වැටුණු නු. උපද්‍යානං, උපද්‍රවයෙන් යුක්තය. උපසංඝා, පිඩිතං; පීඩා ඇත්තේය යනුයි; නොහොත් පෙළුනලදී. උමමානර, එළිපතෙහි. කප්පනීති, සදවයි. අස්සභණ්ඩකං, අස්සභණ්ඩ. * සුමන පට්ඨිතානස්ස හෙයා, සමන්ප්‍රිතිවියන් යට. අයං කප්පනා, මේ සැදීම; මහාභසිතං හසි, මහත්කොට කුල්නාද කෙළේයි. නිරුමනි නා, වළකා. ක්‍රියායති, දිලියේ. සුමනමලමිකාදීනං ප්‍රපථානං, දෘශ්‍ය මත් සිතිද්ද ආදිකුසුමයන් සමකවු. භාරය, එතරකර. උලල ඩිසිනා, පැණ; හසසයාචා; කුල්නාද කෙළේනම් වේවයි. පදසංඝං වා කරෙය්‍ය, පියනඩ කෙළේනම් වේවයි. මිත්‍ර වාරකවාටෙසු, දෙර පුවරු දෙකකි. න අවාපුරියති, නොවැරගියේනම්. උභරුහි නිප්පි ලෙයා, කලවසින් පෙළාගෙන; දෙකලවාසස්සත් පෙළාගෙනය යනුයි. උප්පතිනා, පැණපියා. කුච්ඡයං පරික්ඛිප්පනො, මහබඩහි අත්ලා බඩමැදදී වටකොට ගත්තෙමිය යනුයි උපකච්ඡන්තනර කනා, කිසිලිආකුරෙහි කොට. ඔතාරපෙබො, සිදුරුබලන්තේ. † අනපගච්ඡන්තො, පානොවන්තේ; සම්පවාටී වුයේය යනුයි. නොහොත් නොනවන්තේ. අනුබ්‍රැහ්ම, පසුපස්ව ඇවිද්දේයි.

බාරහි විය, වැසිබරින්මෙන් සමන්තතො, හාත්පසින් සිසාර; අභිකුරියාති, අවටගියෙකබෙරය; සභිකුරියාතිති, සැවටගියෙක බෙරයයි. සමුද්දකුච්ඡයං, මුහුදුකුස්ති. මෙසන්තිනකාලොචිය, මහ මේහිගුම් පවත්නාකලක්මෙන්. යුගකිරකුච්ඡයං, යුගදුරුකුස්ති. සාගරනිගෙසාසකාලො විය, මුහුද හසිපවත්වන කලක්මෙන්. එකරත්තනෙව, එකරුයින්ම. නෙම්මට්ටිං, නිම්මලල්ල. පුරෙපා තරසමෙව, පෙරවරුබත්ම. සඤ්ජනනං, ගැලුණු. මාලාජටං, මල් අවුල්. පණ්ඩියා, විලිඹින්. වාලුකාපුලිනෙ, වැලිනෙලෙහි. මොලියා සභිං, සිළුමිණි හාසමග. නිසකේවැටියෙහි අලඛකාරපිණිස පැලද ගන්නා වූබාමාණික්‍යය මෙනන මොලිනම් වෙයි නොහොත් එනම් ආභරණවිශේෂයෙක්හෝය ඒ හාසමගය යනුයි. වූලිං, නිස කේසිල; නිසකේවැටිය යනුයි. සිසං අලලිසිංසු, හිඳිකවුයේ උස්ව නොසිට හිස්ති එබ් සිට ගත්ත යනුයි. වූලාමණිවෙය්‍යං, මිණින් වෙළු සිල; සිළුමිණිසතිනවු නිසකේ සිලය යනුයි.

වරගකවාසිතං, උතුම්සුවදින් වැසගන්වනලද මොලිං, (සිළු මිණියෙන් අලඛකාරවු) කෙස්වැටිය. සහස්සනෙනො, දහසක් ක්‍රමණය්ඇති; ජනදහස්එව් තෙපුල්දහස්තෙන් පුළුවන් පැණ

* සුමනපට්ට-අභිකථා. † අනුපගච්ඡන්තො-වූ. අභිකථා.

සිවිල්ය සිට කියනනුවණ ඇත්තාවූය යුතුය. “එකං බුධන්තරං” යනුයෙහි බුධන්තරයෙක්නම් දහසක් හවුරුද්දෙන් අහලක් වඩනා පොළොව එක්යොදුන් තුන්ගව්වක් කට්ටලයේ වැඩෙන කළි. ජරං අප්පනෙන, නොනවුටාවූ බඩනං, කහබහන්. යුහන යොගස්ස, මහණුවමැ යුතුය. අරහඬ්ථං, අභිඬ්ථනම්වූ කහවත්, “මාතාපිතුනනං” යනාදියෙහි “මාතා” යනු මහාමායා දෙවින් බොධිසත්වයන් උපන් සන්ද්වසින් සැව දෙව්ලොව උපනද මහාපථ පතිනොනම්න් ගෙනකිනු සප්දං, ගෙපිළිවෙලින්. “හණේ” යනු උවසර නියුත් ඇමතුම්. නිමුණ්ඤා, කිමිද; ගැලිය යනුයි. සංග රිකා, අවුලා; සිහා එක්කොට ගෙනය යනුයි. අප්පානා, අතුනු; හෙවත් බඩවැල්. * පරිවත්තිකා, ඉදිරි; පෙරළි එව්; අට්ඨාමානො, පිළිකුල්කරන්නේ. නානගරසෙහි, (මධුරමිලනිකතකටුකකමාය ලවණය යන) නන්කොටස්ඇතිරසයෙන්. ආලාරව කාලාමං, කාලාමෙ නම් ආලාරතාපසයන් කරුද; උදුකව රුමපුතනං, රුමපුත්ත නම් උදුකතාපසයන් කරුද. සමාපතනියො, (ආලාරකාලාපුත්ත නිසං ආකිව්සෙකුසින් උදුකරමිපුත්ත නිසං නොවසෙකුස නිසෙකුස සින් නම්ඇතිඅරු) සමවතුන් අනලඝකරිකා, ආදරනොකොට; “ථාවරියසසුනානං” යනුයෙහි ථාමනම් කායිකවිඤ්ඤා; විරිය නම් චේතසික විඤ්ඤායි. පරිවෙණ, වෙහෙර. † අභිගණ, මලු. එකතිලනණ්ඩුලාදිහිපි, ද්වසකට එකතලඇටක් එකසාලටක්ආදි අනුභවකිරීමෙන්. උපසංහරමානා, එළවන්නවුන්; ශරීරයට ප්‍රවේශ කරන්නවුන්ය යනුයි. පරම කසිමානප්පහන, වෙසෙසින් කාශ්ඨාවයට පැමිණි. අප්පකද, එක්කලෙක; අප්පාණකං කුමානං, (ආශාසප්පාශාස නැතිකොට ධ්‍යානය කරණබැවින්) අප්පාණක යයි කියනලද ධ්‍යානය; නොහොත් අප්පාණකං, ආශාසප්පාශාස නැතිකොට. අභිතුනෙනා, මඩනාලද්දේ. ආකාසෙ ගණකරණ කාලො විය, අහස පොළොව ගැටලන කලක්පරිද්දෙන්. නිරතුරු යෙන්ය යුතුය. ආහාරෙතුං, අනුභවකරනුපිණිස. “ගාමනිග මෙසු” යනුයෙහි “ගාම” නම් ක්‍ෂුද්‍රග්‍රාමය “නිගම” නම් අගානිඇති මහාග්‍රාමයි. බාහුලිකො එස, මෙතෙම ප්‍රත්‍යයබහුලකොට ඇත්තේය; නොහොත් විවරදිප්‍රත්‍යයබාහුලත්‍ය පිණිස පිළිපන්නේය. පධානවිබහනෙනා, විඤ්ඤායෙන් පිරිනුණුයේය. සිසං නහාසිතුකා මස්ස, හිසින් නහනු කැමැත්තක්නුයේ; හිස් සොධා නහනු කැමැත්තක්නුයේය යනුයි. උස්සාවබ්බුතකනනං විය, පිනිබ්බුතකිණියක් වැන්න; පිනිබ්බුතයෙන් නහමිසි සිතීමක් වැනිය

* විපරිවත්තිකා-මු. අභිකථා.

† “අභිගණ” යනු අට්ඨවාහි නොපැවේ.

යනුයි. සෙනානි * නිගමෙ, එතන සෙනාබහසිරිබැවින් එව්; සුජයපියනු සෙනානිනු ගම්බැවින් එව් එනම් නියං ගමිනි. ලඝ්‍යවු කවනො, වැල්මිටනයෙහි. වරපෙතා, කවා; “වර-ගතිහක්‍ෂණ සොයා” යන බාතුයි. “පවබෙක්‍ෂණනානි” යනුයෙහි බෙක්‍ෂණබදයෙන් මෙතන වැස්සන් කියනු. අසිසිනියානි‘නි, දෙසිය පණසක්දෙන පොවායයි; ආදිදහසක් දෙනුත් වැල්මිටනයෙහි කවා ඔවුන්ගේ කිරි පොවා පන්සියයක් වැස්සන් වැඩුහ උන්වැඩුණකල උන් නැවත වැල්මිටනයෙහි කවා ඒ පන්සියයක් දෙනාගේ කිරි දෙසිය පණසක් පමණ වැස්සන් පෙවුනයි යනාදි ක්‍රමයෙන් ගතයුතු; නොහොත් වැස්සන් නොගෙන දෙනුන්ගේ ගතයුතුයි. “බිරපරි වතතනං නාම අකාසි” යනුයෙහි කිරිපරිවහිතන නම්: ඒ දහසක් දෙනුන්ගේ කිරි පන්සියයක් දෙනුන් පෙවිම්ආදීන් කල ක්‍රියා වයි. දුතාපෙසි, දෙවු; “දුත-ප්‍රසූරණේ” යන බාතුයි. එතමුලං, තනාසමිපයට. එතප්‍රසිතවයි, එතපෙණතුදු; නොහොත් එක බිණුවකුදු. අලාභානි, පෙණෙහෙලි. සමානෙනෙනා, ඇතුළු ලත් නේ; ලිපඇතුලුව අනන්තේය යනුයි. උපකප්පන, එළඹියයුතු; නොහොත් අනුභවයට යොග්‍යවූ. දණ්ඩකබ්බං, දඩුවෙල්බැ; මඩු පටලං, සකම්ඵදයක්. කබලෙ කබලෙ, ආලොපයෙහි ආලොප යෙහි. දෙවසානං, දෙවලය.

“පව මහාසුපිනෙ දිසා” යනුයෙහි පවමහාසවජනනම්:-මහ පොළොව ශ්‍රියහන් විය, නිමවන කන්වසින් විය, වමන සුඵ්පාගර යෙහි පිහිටියේය, දකුණත පශ්චිමසාගරයෙහි පිහිටියේය. ශ්‍රීපාද වය දකුණුසාගරයෙහි පිහිටියේයි. මේ පලමුවනසවජනයයි. † නිරියානම් තෘණජනියෙක් නාහියෙන් නැගී ආකාශයෙහි ගැසී සිටියේයි. මේ දෙවනසවජනයයි. ජනියෙන් සුදු වූ කලු වූ හිස්ඇති පණුජනිකෙනෙක් පත්ලෙහි පටන්ගෙන දන දක්වා නැංගහ. මේ තුන්වනසවජනයයි. පක්‍ෂිසතරදෙනෙක් නත්තත්වණිඇත් කානු සතරදෙසෙන් අවුත් පාමුල්හි හෙව සමාබන්තයන් සුදුබවට පැමිණියහ. මේ සතරවන සවජනයයි. බොධියක අවසායෙහිම සිටියානු අග්‍රවිච්ඡිකයක් මතුයෙහි සක්මන් කළහ. මේ පස්වන සවජනයයි. මේ පවමහාසවජන නම්වේ.

* නිගමො-මු. අසකථා.

† “නිරියා නාම තිණජනිති දබ්බනිණං වුවවති.” යනුයෙන් මනොරථපුරාණයෙහි “නිරියා” නම් “දභී”යයි කියනලදී. “කුශා: කාශා වලවජ්ඣව තථානොස නික්‍ෂණ රොමශා; මෙභජායව ශාදව ලාමෙයව ඤාදභී: පරිකිතීතිතා:” යි කියනලද භිද්දභීයන්ගෙන් ශාදවල (හිතණ) නම්ලත් දභීවිශෙෂය මෙහි “නිරියා” නම්,

උඤ්චගප්පතතා හුතා, භ්‍රාතනබවට පැමිණියාව. පක්කභාජනං ආවජෙජ්ඣයි, කිරිපිඬුපිඬු බඳුන අධොමුඛ කොට රත්තලිය බලානැමු. පටිකුජෙජ්ඣා, පියාලා; නොහොත් වසාලා. වසනෙන, හෙළිදුනුලින්. ගකුපුප්ඵවාසිතං, සුවදමලින් වාසිතකරණලද; ඔලොකෙසි, (මේ රත්තලියත් එසේම මට දුන්නේදේ හෝයි නුදුන්නේ දේහෝයි දුන්නව නුදුන්නව දන්නා පිණිස) බැලූ. ආකාරං, (බොධිසත්‍යන් ඒ රත්තලිය තමන්ට දුන්නව නුදුන්නව දන්නාපිණිස බැලූ) ආකාරය; පුරුණපහොතවිය, පරබලා පතෙක්කි මෙන්. සරීර *වලජො, ශරීරමල. පටිසොතං, උඩුහෝබලා. අනුසොතං, යටිහෝබලා. සොතං, දියසිළු. මජ්ඣමජ්ඣඨානෙනෙව, දෙඅසට නොගොස් මැදින් මැදින්ම. ආවහොත, සලාවැටු මෙන්කි. නිමුජ්ඣා, ගැලිගොස්. අනෙකෙති පදසතෙති, නොසෙක් පදසියෙන්; නොයෙක් සියපෙදෙන යුතැන්. වණටනො, කුටුටුයෙන්. පටිපථෙ, අභිමුඛයෙහි; ඔසිදිනා, ගැලී. නාහිතා පතිහිත, නැතින් තුබු. නෙවච්ඡමහති, නොද එබෙන්නේය. කිලෙස පඤ්ඤර, කෙලෙස්නැමැති මැදිරිය. පොත්ථකාරොවා, වැලිපෙම්කරුවෙන් මේවයි; ආලබ්බිතමපි, ලියන්නටද; හෙවත් අදනටද; අපි ශබ්දයෙන් “කාතුව”යි ගන්නේයි. අවසිසුතු, අවශෙෂව යේවයි. අපරාජිත, කාත්විසිත් පරාජයකොටපිය නොහැකි; පලලඝ්ඛං, පය්ඝ්ඛය; අසරමිණිය යනුයි ආභුජිතා, බැඳගෙන.

මාරො, (තමා විසා ඉක්මෙන්නට පිළිපත්සතුන් කුසල්දම් මරනුයි මාරනම්බු) මර. උද්දියන, ඉදිරියෙන; නොහොත් පැළියන. දියඝ්ඝයොජනසනිකං, යෙළසියක් යොදුන් පමණ. නානා යුධානි, (අපි සතනි නොමර කණ ය කමපන හෙණකිවල එරසු බහු මහු කුනන †මුසල මහු ඇ) නන් ආයුධ; නානප්පකාරමුඛා, (සිංහ මුඛ ව්‍යාඝ්‍රමුඛාදි) නානාප්‍රකාරමුහුණු ඇත්තාහු; ධම්මානො, ප්‍රමිතේ; අභිරෙක පදසතෙන, බුඩ්ධුණු ප්‍රතිසංයුක්තවු නොයෙක් සියගණන් දහස්ගණන් පෙදෙන්. භාතාව, මල්බැයෙක් එව්; පුඨ පරිජනසදිසා, පිරිමැදි හෙවත් පුස්නාලද මෙහෙකරුවන් වැන්නහ; එලකං කතා, පලිහක් නොහොත් පලහයක් කොට. වාත මණ්ඩලං, වාසලා; පදලෙතා, හිරු; බිදය යුතැන්. උමමුලෙතා, මුලින් උපුට; අජෙඤ්ඤාභරිතා, මැඩ ගලාබස්වා. උසාව බිඳු මහනඨානමපි, පිනිබිඳෙක්සා නැනකුත්; පිනිබිඳෙකින් තෙමුණු තැනක් පමණ තැනකුත්ය යනුයි. පහරණවස්සං, ආයුධවම්භාවත්; එකතොධාරු, එක්දිසායෙකින් මුට්ඨන්ඇති; උභතොධාරු, දෙදිසා

යෙන් මුවහත්ඇති; අසී, කඩුය; සහති, අඩයටිය; බුරප්පාදයෝ, මැඩගු දුනු ගරආදිහු; කුකුලවයෝ, හුණුහළුවන්; වතු රහිත, (සතවනලැව්-මඩයමයා-ගුණුපොහො-මහාමෙහෙය යනමේ) සිව්වරින්; පසුවමහාපරිවරා, (අඩපරිත්තයාගය-ධනපරිත්තයාගය-පුත්‍රපරිත්තයාගය-දුරපරිත්තයාගය-ජීවිතපරිත්තයාගය යනමේ පස්මහා පරිත්තයාගයෝ. බුරධාර, කරමුවහත්ඇති; කරමුවහත්වැනිවූ මුව හත් ඇතිය යනුයි. වංසකලීරේ විය, හුණුකිලිල්ලෙන් කොට; හිඳුනන, කපමින්; “ඡිඳුනන” යනුත් පාඨයි. කපමින් යනුම අසීයි. ගිව, කදව; “ගා-නිගරණේ” “ගිරත්තනනපානමිති ත්‍රිව” යනුවේ. *දිනනහාව, “දිනනහාවේ”යිනැත්. කො සකකිති, කව රෙක් සාක්ෂ්‍යයයි; නොහොත් කවරෙක් දෙස්දයි. අවතරමානා විය, වැනිතරන්නියක මෙන්; මඩන්නියක මෙන්ය යුතැත්; ගලන් නියක මෙන් එව්. ජනනුකෙති පතිසාසි, දනෙන් පිහිටි. විදිසා, අනුදිසායෙහි.

සිරිමතො, නුවණැත්තා වූ; නොහොත් රුඳුන්තා වූ. පාපි මතො, පාපි වූ; “පාපං ඉවජන්ති පාපිමා” යනුවේ. මහෙසිනො, සළුඳුයාහට; තාදිනො, තාදිර්ගුණයෙන් යුක්තබුදුරජාහට. ධර මානෙ යෙව සුරියෙ, හිරු හඟනාට නොයන තෙක්ම. †විධිමතො, පරාජය කොට; රත්නපොලදලෙහි විය, රත්පබ්‍රහ්මපත්තෙන් මෙන්; නොහොත් පබ්‍රහ්මලෙහි මෙන්; පුබ්බන්තිවාසකුණං, පෙර විසූ කදපිලිවෙල දන්නා නුවණ; දිබ්බවකුණං, දිවැස්නුවණ. වට වට වට වසෙන, “අවිජ්ජා පච්චයා සබ්බාදා”යි කියා මෙසේ කම් වට-විවට-කෙලෙස්වට විසින්ද “අවිජ්ජානිරුධා සබ්බානිරුධා ධො”යි කියා මෙසේ නිව්‍යාණසංඛ්‍යාත විවට විසින්ද; වාදසකකතාං, දෙලොස්පදයට දෙලොස්වටෙක්හි; ධජනං පටාකානං, ධජදිනු; ධජදිත් අත්ය යනුයි. එලළුණකිහාර, පක්කැත් බරින්. දණකපද මාන, සත්මුමුමහපියුම්. අනුබකිනාදිති, අනුබැඳුම්ආදිනු.

පුනපුනං ජාති දුක්ඛා ඉති, නැවත නැවත ජාති දුකැයි; ගහ කාරකං, ගර්ථනැමැති ගෘහය කරණ නෘණොනැමැති වඩස්කිනු; ගවෙසනො, සොයන්නේයි; අනිබ්බසං, මෙතෙක් කල් ඔහු නොදක්නේයි; අනෙකජාතිසංසාරං, නොයෙක් ජාතිසමූහඇති සසර; සකොච්ඡයං, අනුව දිවිම්; ඇවිද්දෙමිය යනුයි.

ගහකාරක, නෘණොනැමැති වඩුව; දිසොසි, මාවිසින් දන්නා ලදහි; පුන ගෙනං නකායසි, නැවත ගර්ථනැමැති ගෙය නොක

* දිනනහාව-අඬකපා. † “විධිමතො” යිද පාඨයි.

රත්නෙහි; තෙ, තාගේ; සබ්බා එයා, සියලුකෙලෙස්නැමැති පරලනුත්; හඟා, බිඳපියනලදහ; නොහොත් බිඳුණාහු; ගහ කුටං, සිරුරු නැමැති ගෙහි අවිද්‍යා නැමති කැණීම බලද; විසඳින්න, විසිදුනාලද; විසුරුවනලද; විසඳිකරගතං විතතං, සිතනෙමේ නිවන් අරමුණු කෙළේය; තණ්හානං බයං, තෘෂ්ණා කෘතිය; අජ්ඣගා, පැමිණියෙමි; අහිත්ඵල පිළිලදිමි යනුයි; නොහොත් තණ්හානං බයමජ්ඣගා, අරමුණුකරණ විසින් නිවනට ගිය සිත් රහත්ඵල පිළිලදුයි සිත්මත්තේ ලබමිවා කියත් මේ.

අවිදුරෙහිදුනං.

සාවස්ථියං, ශ්‍රවණාරුසිහු වුසුතැන කලබාවින්ද ලේවැගිරෙන ඇවිදිනු ගෙන නුවරබිම් ගන්නා තැනට ආබැවින්ද යනමේ ආදිකාරණාවෙන් සාවස්ථියම් නුවරෙහි. වෙසාලියං, තුන්යලක් පවුරු පිරිවටා මහත්කලබාවින් වෙසාලි නම්වූ නුවරෙහි. කුටාගාර සාලායං; වැඩිහිල්ලා කුටාගාරසාලාකාරයෙන් කල ගෙකිලිඇති වෙහෙරෙහි සංඝපා, සඵලකායනසට පමුණු මැදට යන මාගේ සබ්බලපනාවෝ. එකපලලෙකන, ආසනය නොඋදුරුම ඇවුළුවූ එක්පලහින්. විමුක්තිසුඛපටිසංවෙදී, විමුක්තිසුඛ ඵලසමත්සුඛ විදිනේ. ඊසකා, මදක්. “ඉමසම්මි වත මෙ පලලෙක” යන තැනට “නිසිනෙනන” යන්නක් අධ්‍යාහාර කරනු. “පලලෙකං” කියා ආසනයත් බොධියත් ගෙන කීනු. අනිමිසෙහි, නිමෙමරහිතවූ; ඇසිපිය නොහෙව; හෙවත් නොහෙවූ ඇසිපිය ඇති; ඇසිපිය නොහෙලාය යනුයි. අනන්තතයං, අනන්තවූ නයඇති; සමන්ත පඨානං, ඒ නමැති ප්‍රකරණය. සත්තනනංපන පකරණානං,-

“බමමසබ්බග්ගි විහබ්බම කථාවජ්ඣව පුග්ගලං,
බාතු යමක පඨාන මහිබ්බමොති වුච්චති”යි-

කී සත්ප්‍රකරණයන්. නත් ප්‍රහෙදයෙන් බුන් අභියෝ ප්‍රකාරයෙන් කියනුලැබෙන්නුයි යථොක්ත බමමසබ්බග්ගිආදි ප්‍රකරණ නම්මේ. උභොපෙතෙ පරියායා, මේ දෙපලම; අජපාල, එළුගොවි වත් හිඳුනා; ඔතාරුපෙබො, සිදුරු සොයන්නෙමි; බලිතං, වරදක්. මම වසං, මාගේ ආඥාව; සොලුසලෙබා, සොලුසලෙකින්; ආකඳ්ඪි, ඇත්දේ ඉන්ද්‍රියපරෙපරියඤ්ඤා, සංවිජ්‍ජිකාදි ඉදුරන්ගේ ලාලුනුකල බව දන්නාවූ ඤ්ඤායාගේ. ආසයානුසයඤ්ඤා, ආසයානුසයඤ්ඤායාගේ. ආසයනම් පෙර පුරුදු කාරණයෙන් ආසය වනප්‍රත්‍යය ලදින් ශාශ්වත උච්ඡිද්ධිමිපාදාපි හා බන්ධිසොර

දිවාදි සානුලොම සමයක්දැවී ගන්නට සුදුසු වූ සත්ත්වයෙකුය. අනුසය නම් මුහුණින් සෙසින් ප්‍රත්‍යයලද කල්හි උපදනට නිසි වූ කෙලෙස. මේ දෙක දන්නා නුවණ ආසයානුසයකුණනම්. විලිඛමානං, හිරි හඳනනු. අමමා, දැරියෙහි. පාදෙ තෙ සමණ පරි වාසරමාහි, මහණ තාගේ ශ්‍රීපාදයෙහි මෙහෙ කරමිහයි; උපති සසිකයෙ, නිවන්හි; නොහොත් මාගීඥනයෙහි. විමුක්තමානසො, අභිමුක්තවූයේ; මිදුණොවූ කෙලෙසින් මුක්තවූ සිත්ඇත්තේ; විවෙක සුඛඤ්ඤාව, රහත්පලසුවම. උච්චාවචා, නොයෙක් සෙසින් පවත් නාහ. සතං සතං, (කුමාරි අවිජ්ජා සකිං විජ්ජාදිවූ අවසානකර වශයෙන් එකක් එකක්ම එකවරම නමාගේ ආනමභාවය කුමාරි කාදි විලසින්) සියක් සියක් කොට; කුමාරිහුනම්:-දෙදොස් ඇවි රිදි සහිතයි. අවිජ්ජාසහිතම:-දරුවන් නොවැද්දවේයි සකිං විජ්ජාසහිතම:- එක්දරුවෙවේයි:- දුට්ඨිකසහිතම:- දෙදරුවෙවේයි. මහිදසහිතම:-මැහැලිසහිතයි. යථං, “යථා”සිතැත්. “යථා-පෙ-විමුක්තො නවිලොකෙති තථායං භගවාපි න ඔලො කෙසි”යි යුතැත්. “අවිතරුණාදිනං” යන්නෙහි ආදිශබ්දයෙන් අවිතරුණාදින් ගතයුතු.

යසස් ජිතං, යමක්හු විසින් දනනලද රුහාදිකෙලෙස්; නො හොත් යමක්හු දිණු රුහාදි කෙලෙස්; නාවජියති, නැවත දනු නොලැබේද; නොහොත් “යසස්” යනුයෙහි ඡෛත්‍ය ප්‍රථමාභිධේයෙහි දක්නේ. “ජිතං” යනුයෙහි ප්‍රථමා තෘතීයාභිධේයෙහි දක්නේ. “යො ජිතෙන නාවජියති” සිතැත්. එහෙයින්:-යසස් ජිතං, යමෙක් තමා විසින් පරදවනලද කෙලෙස්වූවිසින්; නාවජියති, නැවත පරදවනු නොලැබේද; යම් සමීඥයෙක් බෝමැඩහි පරයනලද සියලු කෙ ලෙස්සතුරන්විසින් නැවත නොපරදවනු ලැබේද යුතැති. ජිතං, දනනලද; හෙවත් පැරයු. කොච්ඡි, කිසි එකකෙලෙසකුදු; ලොකෙ, ලොකයෙහි; අසස්, මෝහට; නොයාහි, අනුව නොපවතීද; දිනන ලද යම්කිසි එකකෙලෙසක් මේ සමීඥයන් අනුව මොහුගේ සන්තානයෙහි නොපවතීද යනුයි. අනන්තභාවරං, අනන්තඅර මුණු සමීඥතාඥනය විෂයකොට ඇත්තාවූ; අපදං, රුහාදිකෙලෙස සසිකාන පදරහිතවූ; තං බ්‍රහ්ම, ඒ සමීඥයා; කෙන පදෙන, කටර කෙලෙස් පියවරින්; හෙවත් රුහාදිකෙලෙසසසිකානකටරනම් පදය කින්; නෙසස්ථ, ගෙන යව්ද; හෙවත් තොප වසභ කරව්ද.

යසස්, යම් සමීඥයන්හට; නොහොත් යම් සමීඥයන්හුගේ; කුහිවි නොතවෙ, කිසියම් භවයෙකින් ගෙනයන්නට; කිසියම් භවය කට ගෙනයන්නට නිසිවූය යනුයි. ජලිනී-විසතතිකා තණ්හා, ජලි නීය විසතතිකා යයි කියනලද තාමණා තොමෝ; නඤ්ඤා නැඤ්ඤා;

හෙවත් ප්‍රතිඥා; තාමත්තෝ තොවෝ දැක්වැති හෙයින් ජාලිති නම් වෙයි; සියලුසතුසන්නානයෙහි පැතිරෙනහෙයින් විසන්තිකා නමුදු වූ.

රාගෙන, රාගය හෙතුකොටගෙන; සුවානගො, සුවසේ ගෙන ගියහැක්කේ; න, නොවේ. තමා වසගකොට ගතහැක්කේ නොවේ. මුවලිඤ්ඤා, මිඳෙල්ලැක්මුවට; හේ මුවලිඤ්ඤාමි විල්තෙරති වූයේයි. සන්නාහං, සතියක්; *වද්දලිකාය උප්පන්නාය (සති), ඔලද ඇතිකල්හි; හොගෙහි, දරණවැලින්; රාජයන්නං, කිරිපල රැක්මුවට; අගදහරිටකං, එකණෙහි දෙස් හරණට නිසිවූ අමා අරඵ; සරිරවලජං අහොසි, සිරුරුමල ගුඩවි. උකකලා, එනම්වූ; ඤාතිසාලොතිතාය, ඉක්බිති ජනමයෙහි නැවූ; සන්නිරුහිතො, වළකා; බුදුන්ට ආහාර දෙන පිණිස තමාගේ ආහුභාවයෙන් ගැල් වළකා නොයාහැකි පරිද්දෙන් කොටය යනුයි “සඤ්ඤා ආහාර සමපාදන” යනාදියෙහි දෙවනා පසුව වෙළෙඳුන්ට සදාශයෙන් පැති සම්මුතියන්ට ආහාරදානයෙහි වෙළෙඳුන්ට උසාවනජනනය කළැයි දනනු. මන්ව, බදහන්ද; හෙවත් හත්සුණුද; මුට්ඨිකා කම, සකුරු ගිනෙල් මි යොදා කල බදහන්ද. මුග්ගවණ්ණසෙල මයෙ; මුවන්සලමුවා; පච්චගෙස, වෙන වෙන මාහැඟිවූ; නොහොත් එකෙණෙහි උපන්; නොහොත් වෙන වෙන පැනෙනමුවිවි ඇත්තාවූ; වෙ වාචික උපාසකා අහෙසුං, සංසරන්නාය නව ලොකයෙහි නොවුපත්බැවින් “බුධං සරණං ගව්හාමි ධම්මං සරණං ගව්හාමි” යි කියා මෙසේ දෙනෙප්ලෙන් දෙව්වෙක වාග්හෙද කොට දෙසරණ ගිය උපාසක වූහ. පරිවර්තබ්බානං, පුජනියවස්තුවක්; බුධානං ආවිණ්ණො, හැම බුදුන්ටම පුරුදුවූ; හෙවත් හැම බුදුන්විසින්මේ පුරුදුකරණලද; “විතකෙකා” යනු හා සමබකකරනු. ධම්මො, චතුස්සත්තධම්ම; සන්නාහකාලකතභාවං, එතනට මලසන්දවසක් බැවි. †අභිදෙසෙ, රුමැදුම්මෙහි; මනසිකාරා කන්ධා, සිති කොට; නොහොත් සිති එළවා; නොහොත් සිති උපදවා; මිගදයෙ, මුවන්ට අභය දුන් තන්හි; ආවතතිතො, වැටී; පැවතය යනුයි; නොහොත් ව්‍යාවාහනවා; නිසුකනවා යනුයි; ආසනාතිහාරං, ආසනදීම මාත්‍රය කට; නොහොත් අසුන් පාවාදීම මාත්‍රයකට; අනොදිස්සකවසෙන, හැමසතුයන් කෙරෙහි පැවැත්වීම් වශයෙන්; ඔදිස්සකවසෙන, පස්දෙනා නිසා පැවැත්වීම්වශයෙන්; පච්චුචානාදිති, දක හුනක් නෙන් නැගීම් ආදිවූ; සමුදාවරනති, පවතින්; නොහොත් බැවහාර කෙරෙන්. “ධම්මවකකප්පවතනනසුත්තනනං” යනුයෙහි ධම්ම

* වද්දලිකාති, වුච්ඡා එව ඉන්ධ්‍රියවසෙන නාමං. විමතිවිනොදනි.

† අභිදෙසකාලකතොති, අසිරකෙකකාලකතො-සාරස්දීපනි.

වකකතාමි:-බොධිපයඝීඛකයෙහි හුන්නාහට සිව්සස්ති උපන් වාදශාකාරප්‍රතිවේධඥනයද ඉසිපතනයේ හුන්නාහට උපන් වාදශාකාරපරිපූර්ණවූ දෙසුන් පැවැත්වූ දෙසනාඤ්ඤාද බමමවකක නම්වේ. පවම්යං පකඛස්ස, පක්ඛයා සමබ්බිච්චි විසේතියලද දවස්. නිබ්බිජ්ජිතා, සසර කලකිරි. කප්පාසිකවනසණ්ඨ, *කැප්පිටියවන යෙහි. හද්දවග්ගියකුමාරෙ, යහපත්හෙයින් හදු වූ සමූහව ගෙන ඇවිදිනා හෙයින් වගු ඔබ්බවරැන්. අභිසුඤ්ඤාති පාරිසාරිය සහස්සාති, තුන්දස්පන්සියයක් පමණ ප්‍රාතිභායඝීයන්; ගයාපිඤ්ඤා, ගයානම් හෝ නිස. ආදිනතපරියායදෙසනාය, “සබ්බං භික්ඛවේ ආදිනතං” යනාදි දෙශනායෙන්; රුජගහනගරූපවාසෙ, රජගහ නුවරසම්පයෙහි; ලභිවනුය්‍යානං, (යටක්සේ උඩවැඩුණු අභගසක් ඇතිහෙයින් හෝ නොහොත් තල්ගස්ඇතිහෙයින් හෝ නොහොත් වැල්මිඇතිහෙයින්) ලභිවනනම්උයනට. වාදසනාහුනෙහි, එක්ලක්ෂ විසිදහසක් පමණ; නහුතයෙක්නම් දසදහසෙකි. සිරසා නිපතිතා, මුදුනෙන් පුද වැද; වේතසා වේතොපරිවිතකකමඤ්ඤාය, සිතින් සිත් දන.

උරුවෙලවාසි, උරුවෙල්දනවු වැසි; කස්සප, කාශ්‍යපයෙහි; කිසකෙ, තවුස්නට; ඔවදනො, අනුශාසනාකරනුයේ; නොහොත් කිසකො, තෙමේ තවුස්වුයේ; වදනො, අත් තවුස්නට අනුශාසනාකරනුයේ; කිමෙව දිස්වා, කුමක්නම් දක; අග්ගිං පහාසි, වහනිපුජ හඵද; තව, තා විසින්; අග්ගිනුහං, වහනිපුජ; කථං, කවරහෙයකින්; පභිණං, ප්‍රතිණකරණලදද.

රූපෙව, රූපයන්ද; සද්දෙව, ශබ්දයන්ද; අප්ථා, නැවත; රසෙව, රසයන්ද; ඉන්ද්‍රියොවාපි, සත්‍රින්ද; නොහොත් ප්‍රමට්‍යයන්ද ගතියන්ද; කාමෙ, යථොක්ත මේ පවකාමයන්; †යඤ්ඤා අභිවදනති, යාගයෙන් (සමහ වෙති) කියන්නාහ යාගනම් මෛත්‍යවහනිපුජදිහුයි. එතං, මේ සියලු පවකාමය. ‡උපට්ඨසු, සකඤ්ඤා පටිත්තෙරෙහි; මලනති, (සකඤ්ඤාත් කිලුටු කොට නරකාදියෙහි හෙලනහෙයින්) මලයයි කියා; ඤාතා, දැන; තස්මා, ඒකාරණ

*කප්පවන උයන්හි-අමාවතුර.

†“යඤ්ඤා අභිවදනති”හි, යාගහෙතු ඉජ්ඣනනිති වදනති,” සාරස්ථදිපති.

‡“උපට්ඨසුති, චත්තාරො උපට්ඨි, කාමුපට්ඨි-බ්බුපට්ඨි-කිලෙසුපට්ඨි-අග්ගිං බාරුපට්ඨි, තෙසු බ්බුපට්ඨි ඉධාධිපෙසතො-සාරස්ථදිපති.

යෙන්; *සිංහ, ගාගයෙහි; න (අරථය) නොඇලිණිමි; හුනෙ, වහනිසුන්යෙහි; න අරථය, නොඇලිණිමි.

අරභානි මඤ්ඤමානො, මම රහත්මිසි සිතන්නාවූ. දිසිජලං, දූෂිතමය; නොහොත් දූෂිතමයැති දූල. †පඤ්චඅස්සාසකො, “අභිකානනං හො ගොතම” යනාදීන් කියනලද පස්අස්විසිලින්.

“පුරුණජවිලෙහි” යනු උරුමවෙල්කසුප්ආදීන් අපෙක්ෂාකොට කියත්. †සිඛගීතිකකසුමණෙණා, උකානගා ගත් රත්තිකකට බදුටු ශරීරවණී ඇති. දසවාසො,-

*“සිංහෙති, මහායාගෙ”. “හුනෙති, දිවසෙ දිවසෙ කාන්තබ්බආග්නි පරිවරණෙ-සාරස්ථිපති.

†“පුරුණෙව මෙ භනෙන කුමාරස්ස සතො පච අස්සාසකා අහෙසුං තෙ මෙ එතරහි සම්මා, පුරුණෙ මෙ භනෙන කුමාරස්ස සතො එතද හොසි අහොචත මං රජෙජ අභිසිට්ඨෙය්‍යනති, අයං බො මෙ භනෙන පඨමො අස්සාසකො අහොසි සො මෙ එතරහි සම්මො තස්ස මෙ විජ්ඣනං අරහං සමමා සම්බුද්ධො ඔක්කමෙය්‍යාති, අයං බො මෙ භනෙන දුතියො අස්සාසකො අහොසි සො මෙ එතරහි සම්මො තවාහං හගචනං පරිපාසෙය්‍යනති, අයං බො මෙ භනෙන තුතියො අස්සාසකො අහොසි සො මෙ එතරහි සම්මො තස්ස මෙ හගචා ධම්මං දෙසෙය්‍යාති, අයං බො මෙ භනෙන චතුත්ථො අස්සාසකො අහොසි සො මෙ එතරහි සම්මො තස්සවාහං හගචනො ධම්මං ජනෙය්‍යනති, අයං බො මෙ භනෙන පචමො අස්සාසකො අහොසි සො මෙ එතරහි සම්මො. පුරුණෙව මෙ භනෙන කුමාරස්ස සතො ඉමෙ පච අස්සාසකා අහෙසුං තෙ මෙ එතරහි සම්මා.” යනු මහවග්ගපාලියෙහි “පච අස්සාසකයන්” දක්වූ ආකාරයි.

‡“දිබ්බසුමණෙණසුපි සිඛගීසුමණෙණස්ස සබ්බසෙඨනතා “සිඛගීතිකකසුමණෙණා”හි වුත්තං. යථෙචති මනුස්සපරිභොගෙසු සුමණෙණසු යුත්තිකතො රසවිධං සෙඨං, රසවිධතො ආකරුප්පනතං, තතො යං කිචි දිබ්බං සෙඨං; එවං දිබ්බසුමණෙණසුපි වාමිකරතො සාතකුඨං, සාතකුඨතො ජලේනදං, ජලේනදතො සිඛගීසුමණෙණං, තස්මා තං සබ්බසෙඨං. “සිඛගීතිකකනති”ව තිකක පරිමාණෙන සිඛගීසුමණෙණෙන කතං සුමණෙණපට්ටං, උණකති කෙඛන කතං හි සට්ඨන්තමජ්ජනකකමං නහොති අභිරුකෙන කතං සට්ඨන්තමජ්ජනං බමති වණ්ණවනතං පන නහොති එරුසධාතුකං බායති, තිකෙඛන කතං සට්ඨන්තමජ්ජනකෙඛව බමති වණ්ණවනතව හොති “තිකකං” පන විසතිසුමණෙණනති කෙඛි, පචවිසතිසුමණෙණනති අපරෙ, මජ්ඣිමනිකායදකපායමපන “තිකකං නාම පච සුමණෙණනති” වුත්තං. සුමණෙණං නාම පචධරණනති වදනති”-සාරස්ථිපති.

“පච්චිකම්පනිකො හොති-ජලබ්බසමනනාගතො-එකාරකො-
චතුරපසෙසනො-පනුනනපච්චකසච්චො-සමවයසෙසනො-
අනාවිලසංකපපො-පසාධකායසංඛාරො-සුචිත්තනවිනො-සුචි
ත්තනපසෙසො හොති.”යි-

කියනලද දසවිධ අරියවාසයෙහි වුන්වු වාසයැති. දසබලො,
කායබලදසයක්හා ඤාණබලදසයක් ඇතිහෙයින් දසබලවු. දස
ධම්මවිදු, දසකුසලකම්පමයන් දන්නාවු. දසහිමුපෙතො,-

“ඉධ භික්ඛු අසෙබ්බාස සමමාදිසියා සමනනාගතො හොති-
සමමාසඛිකපෙතන-සමමාවාචාය-සමමාකම්මනෙතන-සමමාආජ්චෙ
න-සමමාවායාමෙන-සමමාසනියා--සමමාසමාධිනා-සමමාඤ්ඤෙන-
සමමාවිමුත්තියා සමනනාගතො හොති.”යි-

කියනලද දස අසෙක අභිත්යුක්තවු. දසසතපරිවාරො, දස
සත් පමණ මහරහතන් පිරිවරකොටඇති; සබ්බධි දනොනා, වක්ඛු
සොන ඝාන ජ්වහා කායය යන පසෙවුන්දියයන් විෂයෙහි හැම
පරිද්දෙන් දූමිණිද; පරිවාරකො, මෙහෙකරුයෙකිමි.

සුචරණභිබ්බාසරන, රත්කෙඩියෙන්; පඬිපාසිනා, එලඹ
උප්පන්නකොට; * හෙතුපපහවා, කම්මාදිහෙතුයෙන් උපන්හුද;
සජයං ඔලොකෙත්වා, සජයනම් පරිබ්බාජකයන් බලා; ඔවුන් අතින්
සමුගෙන. නපච්චාහරිංසු, නැවත ගෙනහැර නොකිහු සබ්බත්ථ
සාධකො, හැමකටයුතු සහන; සහපාසුකිලිනො, පස්කෙලියෙහි

* “යෙ ධම්මා හෙතුපපහවා තෙසං හෙතුං තථාගතො,
ආහ තෙසව යො නිරොධො එවං වාදී මහාසමණො”-මහාවග්ග.

“යෙ ධම්මා හෙතුපපහවාහි, හෙතුපපහවා නාම පච්චකම්මා
තෙනස්ස දුක්ඛසච්චං දස්සෙහි, තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහානි;
තෙසං හෙතුනාම සමුදයසච්චං, තච තථාගතො ආහානි දස්සෙහි;
තෙසව යො නිරොධොති, තෙසං උභින්නමපි සච්චානං යො අපප
චත්ති නිරොධො තච තථාගතො ආහානි අත්ථො, තෙනස්ස නිරොධ
සච්චං දස්සෙහි මග්ගසච්චං පනෙත්ථ සරූපතො අදසයිතමපි
නගතො දසයිතං හොති නිරොධෙති වුද්ධන තස්සමපාපකො
මග්ගො වුද්ධනොව හොති. අථවා “තෙසව යො නිරොධොති” එත්ථ
තෙසං යො නිරොධොව නිරොධුපායොවාහි එවං චෙපි සච්චානි
දසයිත්වාහි භොනනිති ඉද්දති තමෙවත්ථං. පටිපාදෙදනො ආහ එවං
වාදී මහාසමණොති.”-සමන්තපාසාදිකා.

පවා සමග කෙලවැසී; පුස්තකාලයන්ගේ, දුර්වල පැමිණිපුණු පොතොසෙහි; එහෙත් පුස්තකාලයෙහි, මැදිහත්වීම මැදිපොතොසෙහි; “* සමූහයෙහි සමාජයෙහි මගේ දින” යනු වැඩිපරිණයෙන් හැදවූ ම. ඉදිවූ බව හඟවන පිණිස කිනු.

අභිමතයෙන්, සහපසු අකුරෙන් කිහිපයකටත් බෙදවන; එලෙසින්, එලෙසින්මැත්තානු; හෙවත් එලෙසින්මැත්තානු; එලෙසින්මැත්තානු. ආසන්නවූවානු යනුයි. ජන. විප්ලවය, පුරුණ පත්‍ර හැර, පත් සලාය යනුයි. නෙ, ඒ වෘක්කයෝ; අවිමතයෙන්, භූමිසහිත අභිමතයෙන්; පහසුයනු, බෙදවන; (එහෙයින්) “දසකාය” යනුවත් අධ්‍යාපන කොට “භූමිසහිත දසකාය සමයෝ” යි යොදනුයි. භූමිසහිත රජවංශයෙහි ආරජදරුවන් දක්නට කලැයි යුතෙයි. භූමිසහිත ආරජදරුවන්ගෙහි බහු පරපුරෙන් වුවෝ භූමිසහිත වූ “භූමිසහිත” යනුද පාසයි. මෙහිදී අපි මෙසේමැ ගන්නේ. නාතිදිනිකවිකානුක, දුර්වලයෙන් වන සායක් යන මග ඉතා නැත. භූමි, භූමිතොමෝ; සදාභාවය, නිතරපත්තින් නිල.

ගම්යවනං, (සෙනසුනුපවිසාමනාදි) ගම්යවන්; අභිමතයෙන්, නොතික්මත් ගමන්. උභයවේදියා, උභය; එනදහන, ‘එසෙ අගනා’ යි තැන්. යදිදං, ‘යො අයං’ යි තැන්. පටිපාටියෙහි, සෙනසුන් නැගුම් ආදි. නාගර, නුවරවැසි. කතිකා, කුඩාමල. භූමිසහිතයෝ, බැනාය; නතනා, මුහුණත; අභිමතයෙන්, අභිමතයෙන් පිහිටවූ; කායං, සියුනුකායය. සිංහපානා, කෙළ පැමිණි; නොහොත් විප්ලවයට පැමිණි; පොකරවසං, පොකර පතක්සා වලාකඩ අභයවැද සමුච්ඡා පැහිර කැමතින් තෙමා මහත්ව වස්තා වැසි; නොහොත් පොකරවැසි; සොදරු වැසිය යු තැන්. “වර්ණපොකරනය සමනානතො” යන තැන සෙසින් පොකරවැසි සෙනසුනුකාය කියා. අනෙ අවර්තය, ඉතා ආශ්වායීය; විසමයෙන්ව අසුරු පහරෙන් සුදුසු යුතැන්. අනෙ අභිමතයෙන්, ඉතා නුවරවැසි; අභයකායෙන් පබ්බතාගාරයක් සෙසින් ඉතා අසුරු; නොවූ විරු දෙයෙක් වූයෙහි යුතැන්. ඉදි බිලෙ, දෙරටු එලියෙහි; විසල් එලියෙහි යනුයි. උපට්ඨාපියා, උපට්ඨවෙලින්; ඉසරජනානං, රජයටරජවැන්නන්ගේ; සරුනි, ගෙවලට; සපදනවාරිකං, ගෙවලවෙලින්; පහසුතබ්බා, නැගිය යුතුයයි. කොටියං නිවිස, අක්කෙල පිහිටි; නොහොත් කොටියං නිවිසගෙනො පසාය, ආදිවන්ගෙහි පටන්ගෙන; සිහපසුරෙ,

සීමාදුරු කවුළු; ව්‍යවස්ථා, යුක්තියෙන්; නානාචරිත, නානාචරිතයෙන්; නොයෙක් පැහැයෙන් යනුයි. සමුපග්‍රහණය, වලදනාලද; “බුබුසිරියා” යනුහා සමබකයි. උණනිසනා පඨාය, මුදුනෙහි පවත්; නොහොත් උණනිසයයි කියනලද රන්මුවා නලල්පටින් වෙළුමා වැනි නලල්ඇති නිසපටින් ගෙන.

කුමන, සරල්; අක්බන්ධ. සුරිය, නිරුමච්චලබ්බද; නිරුමච්චල, නිරුමච්ච නලප්‍රදේශඇති; අභිනාලාවෝ, යහපත්වූ නලල්ඇති. යුක්ත, යෙදුනාවූ; කුඩන, උස්වූ; මුදුක, මොළොක්වූ; ආයන, දික්වූ; නාසො, නාසාඇති; නරසිනො, “එසො නරසිනො තුඤ්භං පිනා” සිතැත්. අභිනවිනා, සතුතිකොට; සණ්ඨපෙනො, බඳනේ; නොහොත් හම්බන්නේ; සඵ එකතින් ගෙන යනුයි. හිකබා ව රොනාම, බිකසිගුප්පියෙක් නම්; අයං, “මහාසමනවංසො” යුතැත්.

උනනිසො, ඇවිලිලි අහරෙහි; හික්කාවනාය කොට ලද්දවූ මිශ්‍රා භාරයෙන් දිවිපෙවෙන් වැටිවෙතිය යුතැත්. සුවරිතං ධම්මං, අනෙ සුත් පියා බිකසිගන සුසිරිදම්; සුඛං සෙති, යෙහෙන් දඩස් ලා; දුට්ඨරිතං, ගණිකාආඥානොදුරු හැසිරෙන දුසිරි; නං, ඒ; න චරෙ, කුප්පරකු.

ගොප්ඨකෙසු, පාසකියෙහි; පානිස යුතැත්; නොහොත් ගොප්ඨ මස. පරිවනෙනාමා, ගාමා; නොහොත් සවා. බහුමාන, ආදර; මහාසයනස්ස, උසසුන් මහඅසුන්. පටිකාමවෙ, ඇතුළුපුළු හැඳෙක්කි; පටහැඳ එච්. තුට්ඨං, වහා; අවිසන්තො, නොසහන් නේ; දායජං, ලදයුතු ද්‍රව්‍ය. වට්ඨානුගතං, සසරඅනුස; සවිසානං, දුක්සතිතය; නොහොත් නස්තේය. සන්තතිධං අරියධනං,-

“සධාධනං පිලධනං නිරිමානප්‍රියං ධනං,
සුතධනව වාගොව පඤ්ඤ මෙ සන්තමං ධනං”. සී-

කියනලද මේ සන්තතිධං ආර්යධනය; අධිමනනං, අධිකවූ; නිවෙදෙනා, දන්වා; සිතවනෙ, එනම් සොහොන් වෙනෙහි; කොටිසන්තරෙන, ජෙනනම් කුමාරයාගේ උයනමුලුල්ලෙහි මසු හොටින් හොට ගාමා අතුට ඒ ක්‍රමයෙන් අතුල රන් මුලුල්ල දී. කිණිනා, විකිණිගෙන; පාටියෙකකසනනිවෙසනෙ, වෙන වෙන පිහිටි; ආවාසෙ, ගෙවල්ද; එකකුඩක, එක්දිසායෙක හිකති ලා සෙසු තැන හිකති නොලා කලු ගෙවල්ද. විකුඩක, දෙදිසායෙක හිකති ලා සෙසු තැන හිකති නොලා කලු ගෙවල්ද; හංසවටක, හස්පවුගෙයද; හංසවලලු ඇතිකොට කලු ගෙවල්ද යනුයි. දිස

සාලා, දික්කොට නැගුණාජනසාලාද; අබ්බුග්ගඤ්ථි, පෙරගමන් විසින් එළඹියේ. සුවණ්ණරසසෙකපිජරුනි විය, කනකද්වපරි මෙකයෙන් පිඟු වූ බදුවන්; පටිපජ්ජාමිනි, පිළිපදිම්දැයි; වහන්ස මේ විහාරය කවරසැටියේ පිළිගන්වම්දැයි කීනැන්. ආගතානාග තස්ස, ආ නොආ.

සීතං උණං, සී හුණු; ශීතොෂණ දෙකින් වන පීඩා ගෙන කියන්. සිසිරෙවාපි, පිනිවිසින් වන පීඩාද; නොහොත් පොදු විසින් වන පීඩාද; වුභියො, ඉදිව වස්තා වැස්සෙන් වන පීඩාද; පටිහනති, නසා; ඒ සෙනාසන රූපොක්කන පීඩාවන් දුරුකෙරෙයි යනුයි. පටිහඤ්ඤති, නසනුලැබේ. ලෙනත්ඵල, පිළිසරණින් හා ලීනකියෙන් දවස් ගලවන්නටද; සුඛත්ඵල, සුවපිණිසද; නොහොත් උපද්ව පීඩා නැතිවන බැවින් සුවවිහාරපිණිසද; කුමාදිතං, බ්‍යාන භාවනා කරන්නටද; විපස්සිතං, විදශීනාවටද; සෙනාසනය සුදුසු වන්නේයි. බහුසසුතෙ, පරියතති-පිළිවෙත්-පිළිවේ බහුසසුතයන්; සෙනාසනාති, මඤ්චපීඨාදි සෙනාසනයන්. උජ්ඣුතෙසු, සාජ්ඣ සිත් ඇති සවභාව ඇත්තවුන් කෙරෙහි; දදෙය්‍ය, පිහිටුවනු; දෙත්තේය යුතැන්. තෙ, ඒ විහාරයෙහි වසන හික්කුහු; තස්ස, ඒ විහාරය කරවා දුන් උපාසකයාගට; සබ්බදුකකාපනුදනං, සියලු දුක් දුරුකරනු වූ.

විහාරමහො, විහාරසුඡි. සුවණ්ණසීත, රත්උළු. සුවණ්ණපාල සන්ධාරන, තුන්ගව්වක් පමණ එවැනි සනරත්මය කොට කරණලද රත්පලු හොටින් හොට ගාවා අතුට බිම්මිල දීමෙන්. සුවණ්ණහත්ථිපදසන්ධාරන, අඛයොදනක් පමණ එම තැන සන රත්මය කොට කරණලද ඇත්පිය හොටින් හොට ගාවා අතුට ඒකුමයෙන් අතුල සනරත්මය ඇත්පිය මුලුල්ල බිම්මිල දී; කිණිකා, බිම්ඇත්තවුන්ගෙන් බිම් විකිණිගෙන. සුවණ්ණකච්ඡපසන්ධාරන, අඛගව්වක් පමණ එම තෙත සනරත්මය කොට කරණලද හිදිබුන් හොටින් හොට ගාවා අතුට බිම්ඇත්තවුන්ට බිම්මිල දීමෙන්. සුවණ්ණකසීක, රත්කැටි.

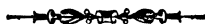
සනතිකෙ හිදුතං.

—0—

හිදුන කපා නිසිතා.

—○—

එකකතිපාන වණ්ණනා.

[තෙසං තිණ්ණමපි වින්දාරකථා, ඒ තුන්දෙනාගේ විසාරකථා; “පඨමඨකථායං කපිතාව” යනු නා සමබ්බකරනු. “පඨමඨකථායං” යි තමන් කරණ අටුවාවට පෙරවූ අටුවා කියත්. පඨමඨකථායං, පළමු අටුවාහි; ඉධ පන, මේ අටුවායෙහි; තමන් කරණ අටුවා කියත්. වාචනාමග්ගො වින්දාරිතො, කථාමග විතරණලදී. “වාචනාමග්ගො වින්දාරිතො” යි දිවකුරු සතරහු පටන් කොට ගොයුම් සතරහු සබ්බසුද්ධතා ප්‍රාප්තිය අවසන් කොට මේ දෙඅතු රෙහි බුඬවංස පාඨ විතර කියුනැත් ගැන කියත්.]

ජනිසල්ලාදෙසෙ,-

“අවමාසනනමනිදුර උපරිවාතුනනනෙපිම,
අනිසමමුඛාතිපච්ඡාව න නිසීදනති පණ්ණිතා.” යි-

කියනලද ඡඩ්නිඡද්‍යදෙසයන්. එකමනනං, එකත් පස්ව;
*භාවනපුංසකයී. බ්‍රහ්මකායං, බ්‍රහ්මයාගේ ශරීරයට බඳවූ ශරීරය;
නොහොත් උතතම ශරීරය. †යමලයමලා නුත්වා, යුගමයුගමව;
මනොසිලාතලෙ, රත්ගල්මුදුනෙහි; පාටුසාසකමෙසො විය,
ප්‍රාචාෂ්‍ය මෙසයක් මෙන්; වහරේ මෙසයක් මෙන් යනුයි. ගණෙ
නොවිය, ගොතන්තක්හු සෙසින්; අවුනන්තක්හු සෙසින් එව්.
අභිඛනසමනනාගනෙන, (විසුභ්-විසුභ්භ්‍ය-මඤ්ජු-සවණ්ණිය-
බිඤ්ඤ-අවිසාරි-ගමහිර-නිපානාදී යන) අභවාභගයෙන් යුක්තවූ;
කමනියෙන, මනොඥවූ; බ්‍රහ්මසුභ්‍යරෙන, උතුම්හඬින්; පිරිහුන්
හඬින් එව්. මුලථානෙයෙව, තීථිකසථානෙයෙහිම; දිබ්බගතිගති
තා, දිවගදින් සුවදවු. නිව්ඡාරෙනො, පතුරුවන්නේ. පටිච්ඡා
දෙතුං, සඟවන්නට; නොහොත් වළඟන්නට තිරියං, සරස; අභ්‍ය
මකඛායති, “අග්ගො ඉති අකඛායති කපියති” යුතැත්. ඉධවා, මෙ
ලෙච්චිද; හෙවත් මේ මිනිස්ලොවද; හුරංවා, පරලෙච්චිද; හෙවත්
දෙවිලොවද; යං කිඤ්චි විතනං, යම්කිසි රතනවිශෙෂයෙක් ඇත්ද

[] මේ ලකුණෙන් වටවූ වාසගම සමබ්බ පාලිපාඨය බොහෝ
අටුවා පිටපත්වල ලැහැවූ තිබේ.

*භාවනපුංසකෙ දුතියෙකවචනං-සද්දනීති.

†යමකයමකා-අභිකථා.

සියලු ඒ රහතයට වඩා සවිඥරතාය උත්තමයයි කියාද. අග්න තො, “අග්න”යි තැන්. මොකකටසෙන, ප්‍රධානවශයෙන්; ගතාසෙ, ගියානුද; දෙවකාය, දිව්‍යස්වය; භාවිතො, වඩනාලද්දේ; බහුලී කතො, නැවත නැවත මෙනෙහි කරණලද්දේ; එකතනනිබ්බදය, එකානතයෙන් සංසාර ප්‍රවාහනියෙහි උකටලී පිණිස; විරුගාය, සසර විරකතවීම පිණිස; නිරුධාය, කෙලයන්ගේ නිරුධය පිණිස; නොහොත් ප්‍රවාහනිනිරුධය පිණිස; උපසමාය, කෙලෙ සුත් සන්තිද්‍රවනු පිණිස; නොහොත් වට සන්තිද්‍රවනු පිණිස; අභිඤ්ඤාය, විවට දන්තාපිණිස; නොහොත් වට විවට දෙක දන්තා පිණිස; සමමාධාය, සිව්සස් දන්තාපිණිස; නොහොත් මාගීය දන්තාපිණිස; නිර්බානාය, අමාමනනිවත් පිණිස; “සංවත්තනි” යනු හැමයෙකිම යොදනු. බුධානුස්සනි, බුදුන් විෂය කොට උපන් සිහි. අභිත්ථිතිය, ගුණකිම්බයෙන් වණිනා කොට; තතකිකානං, විරුධිත්‍රාසිත්තේ; සිහවසාය, සිහතෙලින්. සුවණ්ණනාලිං, රත් නලක්; සතුප්පාදං ජනෙතියා, සිහි එළවා දනවා; හිමගභං, වලාගබ්.

සත්වාහකුලෙ, සත්වාකුලෙහි; වෙළඳකුලෙහිය යනුයි. වණි ජ්‍යං කරුණෙනා, වෙළඳුම් කරන්නේ; පුබ්බන්තො, පැදුම් දෙසෙන්; ගමනසජ්ජානි කතියා, ගමනට යොමු කොට; නප්පහෙ ස්සනි, නොසැහෙන්තේය; අභිනෙතනෙව මග්ගෙන, චක්‍රසානා දීත් බිඳි වලුනොවු මගින්; අනාමඝනිණං, නොකැනණ; සුපෙය්‍ය පණ්ණං, මාලුපලාය කනපලාය යුතැත්. පරිණතථඨ, මුහුතල තදවසිටගිය; කන්තාරං, “කං වුළුවනි උදකං තං ගහෙතියා අසමා තරනන්ති කන්තාරං” යනුවේ. සෙසු වැලිකතරආදිය “කන්තාර වත් කන්තාරං” යනුවේ. අබ්බිත, සිටි. *කඤ්ඤාලබාදනියාදි, අලමුල්ආදිවු භක්ෂණය කරන්නට නිසියෙන්; යානකං, රථයක්; කලාපං, හියවුරු; පටිපථං, අභිමුඛයට; “පරිවාරමනුස්සා” යනු යක්ෂයන්ගේ මිනිස්වෙස් ගෙන කිහු හිසමුලාලානි, නෙළුඅල නෙළුදුලි; ධුරවාතො, අභිමුඛව ගමනසුලභ; පරිහරනා, දුරු කරන්නාහු; පුරතො, සෙසුගැලව පෙරවුට. †පරතො, පසුකලා තැනට; පසතමනමපි, නැලියක් පමණද; නොහොත් පතක් පම ණද; පාඨපෙසි, පැදවී. පරිවත්තකෙන, වටනවිසින්; “බකුචාරෙ” යන්නෙහි බකුචාරනම්:-නුවරින් අවුත් අවමුඛයෙහි කඳවුරු බැඳගෙන හුන්නැනයි. “අනාපුච්ඡියා” යනාදි ගෙනගිය පැත් නොවිවාර විශදම් කෙරෙන්නම් වහා පැත් නැති කොට පියෙහි යන බුඞින් සමමත කරන්නාහු කියත්. පරතො, ඔබ්බේ; වුඞ්චා

* මුලබාදනියාදි-මු. අභිකථා. † පුරතො-මු. අභිකථා.

තො, වැසිසුලහ; මෙසසිසා නාම, වැසිවලානම්. * සකච්චරිවතන කෙන, ගැල් වටා තිබීමෙන්; දිගුණනිගුණෙන, එකට දෙකක භූණය යනාදීන් දියුණු නියුණුව; † තකකගාහිතො, වරදවා සිතා ගත්තාහු; ‡ අපණ්ණකගාහිතො, අවිරුඬ කොට ගත්තාහු.

අසා, අනෙන; මොහුවිසින්; යොනිව, කාරණ; හෙවත් ඉන්ද්‍රියයෙහි ගුහනවාරතාදිවූ නිමාණසමුප්පාදකවූ ප්‍රතිපත්තිනොමෝ; ආරඬා, පටන්ගන්නා ලද්දේ; ඡගරියං, නොනිද කරණ භාවතා; “ඡගා-නිද්‍රාක්‍ෂයෙ.” න නිමිත්තගාහි, හසායෝ ශොභනායහ පාදයෝ ශොභනායහ යනාදීන් ගුහවශයෙන් ආලම්බනාත්‍රහණය නොකරන්නේ වන්නේද; ලොභවශයෙන් නොගන්නේ වේද යනුයි. පටිසංඛාය, විචාර; ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට; යොනිසො, නුවණින්; අනුපාදය, තෘෂණාදූෂිට්වශයෙන් කිසිගැන්මක් නැතිව; නොහොත් කිසි කෙලශලවයක් නැතිව; පරිනිබ්බානස්ස, පරිනිමාණය පිණිස; කාමුපාදනාදීන් කෙරෙහි කිසි උපාදායක් නොගෙන පැවති අතීත්ඵල අනුපාදපිරිනිවත් නමැයිද යෙත්. තිස්සො ඤානසම්පන්නායො, (ක්‍ෂත්‍රිය-බ්‍රාහ්මණ-වෛශ්‍ය යන) තුන්කුල සම්පන්නෝද; පඤ්චස්‍ර නිවකුලෙස්ස, (වෛණ-නෙසාද-රථකාර-පුකකුස-චණ්ඩාල නම් ඇති) පස් නිව කුලෙහි; වහාරාඪි සම්මානි, (දුක්ඛ සමුදය නිරෝධ මාගීය යන) සිව්සස්. තෘෂණාව හැර තෙභුමක ධර්ම දුක්ඛසත්‍යනම් වෙයි. ඒ භ්‍රෙහුමිකපඤ්චස්සකකිය උපදවන තෘෂණාව සමුදයසත්‍ය නම් වෙයි. ඒ දුක්ඛසමුදය දෙදෙනා අපවත් වන නිරෝධ නිරෝධසත්‍ය නම් වේ. පස්කදුදුකැයි දන්නා තෘෂණාව දුරුකරණ නිවත් ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරණ අර්ථවිමල මාගීසත්‍ය නම් වේ. සොළසති ආකාරෙහි, (පීළන-සංඛිත-සන්තාප-විපරිතාම විසින් දුක්ඛසත්‍යයද, ආයුහන-නිදන-සංයෝග-පමුඛොධ විසින් සමුදය සත්‍යයද, නිස්සරණ-විවෙක-අසංඛිත-අමත විසින් නිරෝධසත්‍යයද, නියාන-හෙතු-දස්සන-අධිපතෙය්‍ය විසින් මාගීසත්‍යයද යන මේ) සොළොස් ආකාරයෙන්.

1. අපණ්ණක ඡා.

—o—

මස්සච්චරියං, හළවියැඇති. විපස්සනාවාරං, විදගීනායෙහි හැසිරීම්; විදගීනාවිධියෙහිය යනුයි. ඔහාසමතං වා, විදගීනාවට

* සකච්චරිවතනබ්බන-මු. අභිකථා.

† තකකගාහගාහිතො-අභිකථා.

‡ අපණ්ණක ගාහගාහිතො-අභිකථා.

§ කුසලසම්පන්නියො-මු. අභිකථා.

උපකෙලයවූ අවහාස මාත්‍රයකුදු; නිමිත්තමතතං වා, උද්‍යුගනිමිත්තා මාත්‍රයකුදු; මෙසමුඛයෙන් නික්මුණු පුණීවන්දයාමෙන් උද්‍යුග නිමිත්තයෙන් නික්මුණු සන්තප්තයෙන් වැටහෙන ප්‍රතිභාගතිමිත්තා මාත්‍රයකුදු; චත්තාරො, උග්ගට්ඨකුසුලං-චිපට්ඨකුසුලං-කෙය්‍යයං-පදපරමය යන සතර; “පදපරමෙන” යනුයෙහි පදපරමනම්;-මේ ජාතියෙහි අධිගම කරන්නට නොතිබිව පශ්චාත්තය ශ්‍රවණධාරණාදී හෙයින් වාසනා කොට මන්තෙහි අධිගම කරන්නට නිසිවූයේය. සංඥා, දුටුපිරි මිත්‍රයෝ; සමහත්තා, දෘඪමිත්‍රයෝ; සමගණිකාය, ගණසමගණිකායෙහි; නොහොත් කථායෙහි ඇලුණු ජනසමූහයා කෙරෙහිය යනුයි *අප්පට්ඨකො ජාතොසීති, නිමිත්තමිත්තං ඇති වීදිදී; “අසෙඛා ධම්මා” යන නැත සෙයින් “අ” යනු නිශ්චා ප්‍රාප්තිය කියා. අනිවර්තනං, නොකැමැත්තනු; †බලාත්කාර යෙන්. සන්තප්තොතිවා, උද්දායකයෙහි සන්තප්තවිත් යුක්තයයි කියාහෝ; ඒ සන්තප්තයද එකෙකි පසයෙහි යථාලාභසන්තප්තය-යථාබලසන්තප්තය-යථාසාර්ථකසන්තප්තයයි කියා සිවුරු ඇසතරපසයෙහි දෙදළාස්ප්‍රකාරවේ. පවිත්තොතිවා, කායචිත්ත උපබිච්චෙකයෙන් පිරිහුන්නේ වේයයි කියාහෝ; උපත්ථෙතො, වහල් ලදුයේ. එතස්ස එකස්ස, හුදකලා මොහුන්; සතුප්පාදං ජනෙතො, සිහි උපදවා.

හත්තං න තිස්සි, සියුම් හෙයින් මිටින නොසිටි; අත එච්. සක වානි පරිවත්තං කතො, ගැල් වට කොට තබා; ගැල් පිරිවටා; ගැල් මඩුලු බැඳය යුක්තයි. ඵලනියාමකො, ගොඩනිසමු. ආසංඝිං, දික් සහලාපුටු; නොහොත් දික්පාඇතිහඳ. ‡නකඛන්තං, නැකැත් තරා; තිව්ඨ, ආදිවැසුනැත්; ආභිණ්ඩනො, ඇවිදිනේ; දඛ නිණ්ගව්ඨං දිසවා, හිතණ පදුරක් දැක; ඔනමිතො, නැමි; සොතං ඔදතිතො, කන එතනට කොට නමා; සද්දං ආවජ්ජනො, යට දියයනහඬ ඇත්තේ ඉඳහෝසි ආවජ්ජනා කරන්නේ; පරික්ඛා කරන්නේ යනුයි. චුල්ලං-භාකං, සුල්ලවටුවා; හෙවත් බුල්ලක් කටන්නනු. අයකුටං, යකුළු; නොහොත් කුකුළිය යෙන්. සොතං, යට යන දිය සිලු; යටින් මගයන ජලප්‍රවාහය යනුයි. සන්තිරුමිතිවා, නොයාදී වළකා. උදකාවට්ඨි, ජලධාරා; අකඛයුගාදීති, අකුරක් විසදුමු ආදීන්; ධර්මං, දියඇතිබවට සලකුණු ධර්ම.

නිකෙකාසජ්ජා, අකුසිත වූවානු; අනාවාටෙ, § වළ නැති; +පටියනභාවෙන, බොහු ලබන බැවින්. “කායමොනෙය්‍යාදිසු”

* අප්පට්ඨකො-අභිකථා. † බලා, බලාත්කාරයෙන්-පොත්ති.
‡ නකඛන්තං-අභිකථා. § ඇවිටිලි නැති-සමහර.
+ පිපතභාවෙන-මු. අභිකථා.

යනුයෙහි *කායමොනෙය්‍ය නම්:- කායවාරයෙන් මුනිභාවයයි; මනාබවයි. නොහොත් කායවාරයෙන් පණ්ඩිතබව; නොහොත් †ත්‍රිවිධකායදුභවරිත චිත්‍රකතබව; නොහොත් ත්‍රිවිධකායසුචරිතය; නොහොත් කායාරම්මණයෙහි විපස්සනා; නොහොත් කායපරික්කද්‍ය; නොහොත් පරික්කද්‍යසහගතමග; නොහොත් කයෙහි ඡන්දරුග නසනබව; නොහොත් කායසංඛාර නිරෝධ කළ චතුස්ථාන හෝ කායමොනෙය්‍ය නම්. ආදියබඳයෙන් වචිමොනෙය්‍යාදි ගත යුතු. විතතස්සව, විතතයාගේද; හදයරූපස්ස, හදවත්හු; වොකි ණණා, මිශ්‍රවුයේ; සද්ධං, තමහට වැඩ; අග්ගස්ස, උතුම්නිවනට; අකතාභිනිවෙසස්ස, නොකළ අභිනිවෙස ඇත්තාහට; ප්‍රතිවෙධ නොකළ ආර්‍යධර්ම ඇත්තාහටය යුතැත්. වෙ වජ්ජනී, අතීතප්‍රකූෂ්‍ය තපනන දෙවතුන්.

2. වණ්ණ පඨ ඡා.

—o—

කච්ඡුටවාණිඡේ, කසුළුවෙලුදෙත්; කසුළුවෙලුදම් කරණ ව්‍යාපාරයෙන්ය යනුයි. අය්‍යකාය, මුත්තතා; අවසෙසා, අවසිංහට;

*“කායමොනෙය්‍යනාති කායවාරෙ මුනිභාවො සාධුභාවො පණ්ඩිතභාවො”-මනොරථසූරණි.

†“කතමං කායමොනෙය්‍යං නිවිධං කායදුච්චරිතානං පභානං කායමොනෙය්‍යං, නිවිධං කායසුචරිතං කායමොනෙය්‍යං, කායාරම්මණෙ ඤ්ණං කායමොනෙය්‍යං, කායපරික්කද්‍ය කායමොනෙය්‍යං, පරික්කද්‍යසහගතො මග්ගො කායමොනෙය්‍යං, කායෙ ඡන්දරුගස්ස පභානං කායමොනෙය්‍යං, කායසංඛාරනිරෝධො චතුස්ථාන සමාපතති කායමොනෙය්‍යං; ඉදං කායමොනෙය්‍යං. කතමං වචිමොනෙය්‍යං? චතුර්ඛිධං වචිදුච්චරිතානං පභානං වචිමොනෙය්‍යං, චතුර්ඛිධං වචිසුචරිතං වචිමොනෙය්‍යං, වාචාරම්මණෙ ඤ්ණං වචිමොනෙය්‍යං, වාචාපරික්කද්‍ය වචිමොනෙය්‍යං, පරික්කද්‍ය සහගතො මග්ගො වචිමොනෙය්‍යං, වාචාය ඡන්දරුගස්ස පභානං වචිමොනෙය්‍යං, වචිසංඛාරනිරෝධො දුතියස්ථානසමාපතති වචිමොනෙය්‍යං; ඉදං වචිමොනෙය්‍යං. කතමං මනොමොනෙය්‍යං? නිවිධං මනොදුච්චරිතානං පභානං මනො මොනෙය්‍යං, නිවිධං මනොසුචරිතං මනොමොනෙය්‍යං, විතතාරම්මණෙ ඤ්ණං මනොමොනෙය්‍යං, විතතපරික්කද්‍ය මනොමොනෙය්‍යං, පරික්කද්‍ය සහගතො මග්ගො මනොමොනෙය්‍යං, විතත ඡන්දරුගස්ස පභානං මනොමොනෙය්‍යං, විතතසංඛාරනිරෝධො සක්කද්‍යවෙදසිතනිරෝධසමාපතති මනොමොනෙය්‍යං; ඉදං මනොමොනෙය්‍යං.” මහා නිද්දෙසපාලි.

මණිකෙ, වලලු; අධිමාසකොපි, * සතරවිශ්වකුන්; මූලං, මිල; තුලඤ්ච, තුලාදණඛද; පරිභාසිනා, තෙපුලෙන් තථිත කොට; තුයාං පන සාමිකසදිසො, තා හිමියකු වැන්නෙක; මහාජනිකණ, මහත් භානියක් කෙළේ; විසඤ්ඤි හුනා, සංඥනානියාව; “විගත සඤ්ඤි හුනා”යි යුගේයි. වාපිකඤ්ඤාමො විස, වැව් මඩක් සෙයින්; දියසුන්වැව වලල්මඩක් මෙන් ය යනුයි.

3. සෙව්වා වාණිජ ඡා.

—0—

රාජගහං, මහාමනුකුගොවිතුදිරජදරුවන් විසින් පරිග්‍රහ කළ බැවින් ගත්බැවින් එනම් නුවර. ජීවකමඛවනෙ, දිවිදෙනබැවින් එනමිලද වෙදහුගේ අභිවෙතෙති; අග්ගවාරෙන, පළමුකොට හළ දෙරිත්; ගභවුසානං, ප්‍රසවවීම්; “ගබ්‍හොති සතොතා තස්ස වුසානං නිපනනාසානතො වලනං ගභවුසානං.” පටිසාමේනා, තැන් පත්කොට තබා. පටිවිසාසකෙ, පෙළවැස්සන්; ඉක්ඛිති ගෙහි ඇත් තන් ය යුගේයි. “දුරකො තෙ ලබොති” යනු ආදිදරුවන් නැති හෙයින් කීහ. “තවපඤ්චකකමමසානං” යනුයෙහි තවපඤ්චකය නම:—කෙසලොමාදි පඤ්චකයයි. දකො, නුවණනැත්තේ.

පාතො පුලලං, උදයම පිපියාවූ; අවිතගනං, අවිගතවූ ගන අති; සුගනං, සුවදඇත්තාවූ; හෙවත් සුගනවහනය † කරන් නාවූ; කොකනදං පද්මං යථා සියා, කොකනදපදමයක් වැනිවූ; නොහොත් කොකනදපදමයක් යම්යේ වන්නේ වේද එවැනිවූ; කොකනදනම්:—හෙළපියුම්; රත්පියුමැයිද කියත්. අනනලිකෙ, ආකාශයෙහි; තපනං, තෙජසින් දිලිහෙන්නාවූ; ආදිවමිව, හිරුමෙන්; විරොවමානං, ශරීරප්‍රභායෙන් වොරජනාවූ; අභිතිරසං, ශරීරයෙන් නැගෙන රැස්ඇතිහෙයින් අභිතිරස යයි කියනලද; නොහොත් අභිතිරස නම් සම්පූර්ණයන්. පසං, බල.

උදෙසගහණකාලෙ, පෙල කියවා ගන්නා කල්හි; පරිභාස කෙළිං, හිනාකෙළි; ගතිතගතිතපදං, වනපොත් කළකළ පදය; † උපරිපදං ගණනනාසං, මන්නේ පදය වනපොත් කට්ඨි; අවි රුලුසිධමො, අනභිවෘත්තිසවරූපඇත්තේ; විභූමිකුං, හිනිවන්නට; පමුබෙ, අගවිරුවැ; නිසවත්තෙති යනුයි. අභිසංඛිටං, සාභිත් වෙත ලද; පුරිමපකනිං, පෙරඇති පරිග්‍රහිතාවය; “බයවයං” යනුයෙහි බයනම්:—හිරිකළුරෙහි දියසෙයින් ක්‍රමයෙන් විනාශය; වයනම් -

* දෙවිශ්වසමාරකුන්-සමහර. † වන්නාවූ-සමහර.

‡ උපරිඋපරිපදං-අභිකථා.

පවතින් පහරණලද පහන් සෙසින් වහාම නැස්මයි. රජරක්ඛිතං, රජසින් හැනුණේ; රජසින් මුසුවුණේය යනුයි. රෙණු, ධූලි; අධි වචනං, නම්; විපජ්ජිතා, සමුද්දේශයෙන් නෂ්ට; භික්ඛවො, මහණහු; රජහරණමේව, කඩම; පච්චයො, රහත්බවට හෙතුවුණේ; කොළා රහදේවා, කුමාරපරිහාරයෙන් රාජකුමාරයන්හු මෙන් වැඩුණෙයින් කොමාරහදිවනම්වු; නැති නනු, නැත්තෝ වෙති; අහතා නං, තමා; නොහොත් තමාගේ ශරීරය; සහසංකඛතං, දහසක් යල්; හෙවත් දහසක් කොටස් කොටින්; දහසක් පමණින් සි යුතැත්. යාච කාලප්පවෙදනා, වලදනකල් අරෝපන තාක්. “මුඛ සහසං උභිති” යනු-

“එකසමිං භාසමානසමිං සබ්බ භාසනා නිමිතා,
එකසමිං තුණ්හිමාසිනෙ සබ්බ තුණ්හි භවනා නි.” යි-

කීඛැවින් දහසක් පමණදෙනා එකවිට බිණුබව ගෙන කීහු. එහෙයින් දහසක්දෙනා එකවිට බිණුන යනමේ අර්ථයි. *තං හත්ථං ගණ්හ, එසේ කීවුවුන් කෙරෙන් එකක්හු අත ගනු; සංඛොහෙනා, †තුන්පිටකයන් ඔබා. ගතිකුට්ඨපමුඛෙ, ගදකිළිදෙර; නොහොත් නිසවත්තෙති. සුගතොවාදං:-

“සචෙ භායථ දුක්ඛස්ස සචෙ චො දුක්ඛමප්පියං,
මාකන්ථ පාපකං කම්මං ආචිං වා යදි වා රතො.”-

යනාදිනසින් තථාගත අවවාද. ‡සුරභිගතිවාසිතං, සුගති ගතියොදයෙන් වාසිතවු; සිහසෙය්‍යං, දුරුසදබැවින් එළඹෙත් නට නොපිළිවන්බැවින් සිංහසක්කු බඳුව දකුණුලයෙන් හෙවුම්. සමොසරිතා, රැස්ව; සාණිං, කඩතුරු; අනතරහතෙන, අතුරුබත; බුධසෙය්‍යාය, චතුර්ඤ්ඤානායෙන්, සුරතනදුපට්ටං, යහපත්කොට රැළු සුරත්දෙපට සිවුර; හදනායයි. මත්තවරවාරණ සිහවිකකනන විලාසෙන, මත්තසංකීර්ණයක්හුගේද සිංහයක්හුගේද ගමන්ලීලා යෙන්; හත්ථකකුළුවංවා, අත නපුරුකොට නිබිම් හෝ; උකකා සිතසද්දොවා, ‡සෙම්බවන හඬ හෝ; බිට්ඨසද්දොවා, කිවිස්නා හඬ හෝ; ආයුකප්පමප්, පරමායුපරිචේදද; විප්පකතා, අඛාලකරණ ලදද; ධම්මසු, ශාසනධර්මයෙහි; ධම්මමහනනතං, සිව්සස්ඨමින් මහත්බැව්; නිම්බනානි, උලකාපාත දිශාඛානාදි නිම්බනයන්; සමා නෙතා, සමනා; විචාරු; පරික්ෂාකොටය යනුයි. චක්ඛුමතා, නුව

* තං හත්ථං ගණ්හ-මු. අභිකථා. † මහජනා ඔබා-සමහර.

‡ සුරභිගතිවාසිතං-අභිකථා. § සෙම්බහන-පොත්ති.

නැත්තනුමිසින්; උතුරු, මියා; දුර්ගරණං, අමුටන් පොරොකිරිමි; කාකණිකං, කණුවක්; කුටෙන, කළයෙන්; උලුසෙකන, පැන් ලුණු; අසේසාවිතකෙ, සමාරක් කඩාගත්; 'චුලුනෙතවාසිකො' යනුයෙහි චුලුනම් සිටානන් කී උපදෙශයෙන් සමාසිතව පැමිණි හෙයින් හෙතෙම චුලුනම් සිටුවන අනෙතවාසිකනම් වේනුයි චුලුනෙතවාසිකනම්. ජලපථකමිකෙන, මුහුදු කැමියා හාද; හෙවත් මුහුදු කම්මානනයෙහි නියුක්තයා හාද; මුහුදු යාත්‍රාකරන් නනු හාද යුතැන්. උලපථකමිකයානම්:- ගොඩ යාත්‍රා කරන් නේයි. ගොවරං, තණ; තාවකාලිකං, පිරිවුළු; සච්චකාරං, අත්තිකාරම්; තමා බඩු නොගත්සඳ අනුන්ව බඩු නොදෙන්නට දෙන අත් ලසි; අනුන්ව බඩු නොදෙන බවට හිමි කොට අත්ලස් කොට තබන වස්තුය යුතැන්. හතියෙන *පටිහාරෙන, තුන්වන දෙරබා යෙන්; නොහොත් තුන්වන දෙරවුයෙහි සිටියවුන් විසින්; තුන් වන හස්තෙන්ය යුතැන්. පාදමුලිකපුරිසා, නොතොරවන සෙවක යෝ; දතා, අත්තිකාරම් තුබු තැනැත්තවුටදී; පතනිං, අත්තිකාරම් තුබු තැනැත්තවුගේ නැවත හිමිබව; එරිබවය යනුයි. කුටුමෙසා, සැපතට; සණ්ඨපෙති, පිහිටුවා.

4. චුලුසෙහි ඡ.

—o—

හතනුදෙසකො, බත්උදෙසි; බත් සහන්තේයැ යනුයි. † සලාකගං, ‡ ලාපත් ගෙනදෙන ගෙය; සලාකාපච්ඡිං, ලාපත් නිබේන පැස; අසුකවස්සගෙහ. අසෝවසග; අසෝපාලියෙහි අසෝ දෙවස් තුන්වස්ඇ ඇත්තවුන් කෙරෙහිය යනුයි. ධිතං, පඩිකැන් දිගෙන එමින් සිට තුබුයේ; ධිතිකං කරොනෙතාපි, සකි කරන්තේද; හෙවත් සිටියට සකිය විමාරන්තේද; එකහෙලා ලාපත් දෙනකල පාලියෙන් පමුණුවා අද අසෝ දෙවස් තුන්වස්ඇ ඇත්තවුන් කෙරෙහි අසෝවහන්සේ කෙරෙහි දී සකියෙහි සකි කරන්තේද යනුයි. § ධිතිකා ධිතාති, ධිතිකාව සිටියායයි; ධිතවෙලාය, හිසින් පඩිකැන් සිටිවේලේ ලාපත් පමුණුවාගත අවුත්. අයං ධිතිකා, මේ වරබතෙහි සකියයි; අද වරබත් මුන්වහන්සේ කෙරෙහි සකියයි. අයනති, මේ ලාමකභවනයෙහි ධිතිකායයි. තෙසු-පෙ-හොති,

* පාටිහාරෙන-මු. අභිකථා. පාටිහාරියෙන-පොත්ති.

† සලාකං ගණහනති එතාති සලාකගං, සලාකසද්දපපද "ගහ-උපාදනෙ" කිවි.

‡ ලාබත්-සමහර. § ධිතිකාති-මු. අභිකථා.

තිස්සුන් මදකල හිර යටව සිටි. බහුතරෙසු-පෙ-හොති; තිස්සුන් බොහෝකල්හි හිර මතු ව සිටි. පටිපථරනොනා, පිළිබන්තේ.

අශ්ශකාරකො, අනග්ග කරන්නේ; අයකැමිවුයේ, ලුබ්ධා, ලොභීය; සන්නරබාතිරං, ඇතුළුවටත්සනිතවු; ඇතුළුවරතා ඒතුවරටඇතුළු තුවරපිටත ජනපදයනා එක්කොටය යනුයි. පාකාරපරිනෙහපො, ප්‍රාකාරපරික්ෂිතසාධනය; සිසාරා සිටි පවු රෙන් ඇතුළුතම යනුයි. පඤ්ඤසම්පදා, ප්‍රඤ්ඤාවන්තියක්.

5. තණ්ඩුලනාලි ඡා.

—o—

විහාරපට්ටනො, විහාරකෙළවර; පරිවෙණේ, පිරිවනමල යෙහි; විරියාරමසංඝ, වීර්‍යකරණයාගේ; ඉච්ඡා * නිහාරෙන, මේ නියමින්; මේ සැටියෙන යනුයි. උපත්ථගයමානො, පිරිවනල් වන්නානු; ආධාමිත්වා පරිධාමිත්වා විවරණකාලෙ, ඇතමැන දිව පැණ ඇවිදිනා සමයෙහි; † පදුමිනිපණ්ණෙන, පිසුම්පතින්; උදකං පච්චෙසෙත්වා, දියට වදවා; දියඇතුළට හැරගෙන ගොස් යනුයි. විරුක්ඛනං, ලස්වන්නනු; බග්ගං සන්නාසිත්වා, කඩුට බැදගෙන; වනකමමික, දඩකම්කරණ; වල කථානනකොට ඇවිදිනා යනුයි. කිලිඨගහොනා, නොනැහැ සිරුරු ඇත්තේයිමි.

උපබ්බගසෙස්සනං අධිවචනං, ප්‍රාන්තියට මේ නමෙකි; ප්‍රාන්ති නම් භයයි. අඤ්ඤාතසමුදානා, සවසන්නානගෙන් උපදිනිය; නොහොත් සවසන්නානස කරණකොට නිසා උපදිනිය; “නිය කාලකාලං අනනනො බඩ්ඪපඤ්ඤකං සමුදානකාරණං එතිස්සාති අඤ්ඤාතසමුදානා” යනුවේ. බතිධාසමුදානං, බාහ්‍යසන්නානස කරණකොටගෙන හෙවත් අනුන් නිසා අනුන් කරණකොටගෙන උපදනාහෙයින් බාහ්‍යසන්නානසඛිංශකාරණයෙන් උපදි; සප්ප තිස්සව ලකඛණං, ආදරසනිතබව ලකුණුකොට ඇත්තී. වජ්ජ -පෙ-ලකඛණං, වරදෙහි භයපත්වීමනා අපායභය දැක්වීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේය. භිනජ්චමානං, භිනජ්නිවු; කෙවට්ඨාදිනං, කෙවුළුවැදිආදීන්ගේ; නාගරිකො, ගුවිප්‍රියවූ ශාඛනාරීපුරුෂතෙම. ධ්‍රැතවාදිස්ස, රාගවේෂාදිවූ පාපධර්මයන්ගේ දුර්කරණයෙහි ගුණ කියන්නාවු; නොහොත් ඒ පාපධර්මයන්ගේ විනාශයෙහි යොග්‍යවූ ධ්‍රැතසඛිංශකගුණප්‍රතිපත්ති කියන්නාවු තට. ‡ විරිලිතො, ලජ්ජා

* විහාරෙන-පොත්හි. † පදුමිනිපණ්ණෙන-අභිකථා.

‡ කිලිතො-අභිකථා. “විරිලිතො” යනු සඤ්ඤාතිතියෙහි “විරිල-ලජ්ජායං” යන ධාතුයෙන් සිඬකරණලදී.

ඇත්තේ; ඔකකම්නා, බැස; * “යං තස්” යනුයෙහි “යං” යනු “අගණ්භනං” යනුහා සමකම් කරනු. “තං” යන්නක් අධ්‍යාහාර කොට “තං විම” යි කියා ගතයුතු. ජනිමහනනපච්චවෙකකණා, පාපකමියනම් කෙට්ටාදිවූ භීතජනීන්ගේ ක්‍රියාවෙක එසේවූ පාප කරණය නාසේවූ ජනිමහනනපච්චවෙකකණා; සමුමහනනපච්චවෙකකණා, බුදුනුනම් නිලෝගුරුත්‍රය ඒ නිලෝගුරුබුදුන්ගේ වචනානික්‍රමණ කොටගෙන තා පච්චකරණබව සුදුසු නොවන්නේ වේදූසි කියා මෙසේ ජනිමහනනප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂාය; සමුමහනනපච්චවෙකකණා, බුදුනුනම් නිලෝගුරුත්‍රය ඒ නිලෝගුරුබුදුන්ගේ වචනානික්‍රමණ කොටගෙන තා පච්චකරණබව සුදුසු නොවන්නේ වේදූසි කියා මෙසේ ශාස්ත්‍රාමහනනප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂාය; දයජ්ජමහනනපච්චවෙකකණා, තට පිතාචු නිලෝගුරු බුදුන්ගේ සපාත්‍රිංශත් බොධි පාක්‍ෂිකධම්මනාමැති දයාදයට වස්තුටට හිමිව සිට තා පච්චකරණබව සුදුසු නොවන්නේ වේදූසි කියා මෙසේ දයාදමහනනප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂාය; සමුමහනනපච්චවෙකකණා, සැරියුත්මහමුනලන් අග්‍රහච්චන් පරමපරායෙන් ආ සුපිළිපත් මහාසංඝසංඝඛාතසමුමස රුන්ගේ වංශයෙහි ඇතුළත්ව සිටියාචු තාපිසින් පච්චකරණබව සුදුසුනොවෙයි කියා මෙසේ සමානබ්‍රහ්මචාරිමහනනප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා යෙනැයි. අවතානුවාදහයං, ඉදින් තෝ පච්චකෙළෙහි විනම් මාකළ සේ නපුරැයි කියා තෝම තට අවවාද කරන්නෙහි යයි කියා එසේ තමාම තමහට කරන්නාචු අවවාදයෙහි භයය. පරානුවාදහයං, ඉදින් තෝ පච්චකෙළෙහි විනම් නිඤ්ඤ කෙරෙහි කියා මෙසේ අනුත් තමහට කරන්නාචු අවවාදයෙහි භයය; දණ්ඩහයං, ඉදින් තෝ පච්චකෙළෙහි විනම් රජරජමහාමාත්‍යාදීහු තට දණ්ඩනය කෙරෙහි කියා මෙසේ දණ්ඩනයෙහි කරණභයය. දුග්ගතිභයනති, ඉදින් තෝ පච්චකෙළෙහි විනම් නරකාදිසතරආපායෙහි දුක් විඳි නෙහි යයි කියා මෙසේ දුග්ගතියෙහි කළ භයයයි කියා. ආහාරභීතිකා, පසයෙන් සිටුම් ඇත්තාහු යාවතා, යම්පමණතැනෙක්හි; චන්ද්‍රිම සුරියා, චන්ද්‍රසූර්යයෝ; පරිහරනති, ඇවිදිද්ද; හෙවත් පවතිද්ද. විරෝධතා, බබලන්නාචු ඔහු; දිසා භනති, දිශාවන් බබලවද්ද; යම්පමණතැනෙක්හි දිගුන් පහන් කෙරෙද්දැයි යුතැත්. තාව, එතාක්; හෙවත් එපමණින්; සහසංඛා ලොකො, දහසක්පමණ ඇති ලොකය; දහසක් සක්වල වන්නේය යනුයි. එත්ථ, මෙහි; මෙපමණතැන්හි; දහසක් සක්වලය යනුයි. තෙ වසො, තාගේ ඉසුරු; නොහොත් තාගේ ආඥාව; වතනති, ජවන්නේයයි මෙසේ කී තෙන. දෙවා‘ති, දෙවතාසථානයෙහි තබා දෙවියහයි. † විසුඛි භාවස්ථව කාරණතතා, ක්‍ෂත්‍රියබ්‍රාහ්මණාදිවූ කුලසම්පන්නයද දෙව ලොකොත්පන්නයද පිරිසිදුබවද සිදුවනබවට නොහොත් සමාධි

වනබවට කාරණහෙයින්. පුග්ගලාධිපානාය, පුගුල් පිහිට කොට වූ; අසකි, පොහොසත් වී; ආයතනං කාරෙකා, දෙවැලයක් කරවා.

6. දෙවබ්බ ඡ. —o—

මුහුතනිකාය, එකෙණෙහි භාය්‍යාසථානයට එළඹි; කඨභාරි කාය, දරකැටියගේ; *පුපඵළභොගෙන, මල්පක් අනුභව කෙරෙමින්; අභුලිමුද්දිකං, ඇඟිල්ලෙහි ලන මුන්ද; නොහොත් හත්. සකි, ලකුණු; ඉමං සඤ්ජානාසිති, මේ හැඳින්න මැනවැයි; උරෙ, ලමැද; බෙහනගේ නාම, පිය වන්නට නිසි තැනැත්තෙකු අයිති තැන උපන්නෙයින් ක්‍ෂෙත්‍රජනම්. † හත්ථිවාද, ඇත්ගොවු.

7. කඨභාරි ඡ. —o—

‡ භානිකසතකනිජොපි හුකා, සියක්බැයන්ව බාලවද සිට. අවෙගාසිකා, වෙලෙච් නොව; එලෙ, අභීසිඬියෙහි; සමිඤ්ඤාති යෙව, ආශාව මුදුන්පත් වේමැයි. “ආසාඵලං” යන්නෙහි යථිච්ඡායෙක් මහත් ආශාවෙන් විශ්‍යකොට නිපදවා ගන්නාලද්දේ විනම් ඒ මහත්වූ ආශාවෙන් විශ්‍යකොට නිපදවූහෙයින් ආශා නොකොළහොත් නොවනහෙයින් ඒ ආශාවගේ ඵලනම් වේනුයි මහත්වූ ආශාවෙන් යතන කොට නිපදවූ අභීසිඬිය ආශාඵල නම් වේ. ඵලං, යථොක්තවූ ආශාඵලය; (සුත්‍රනොව විශ්‍යකරන්නාහට) තමමුලිකාය-පෙ-පටිලඬිතතා, ඒ සතරසඬිගවසතුන් මුල්කොට ඇත්තාවූ නොහොත් මොවුන් මුල්කොට යසසපත් ලත්හෙයින්.

8. ගාමණි ඡ. —o—

‡ පලිතානි, නර; සුවණ්ණසණ්ඩාසෙන, රත්හඬුයෙන්; හරණ නො, ගෙනයනහෙයින්; මව්වු, මෘත්‍යු; මාරයි. දුබ්බං, බිලිහිලන්; ව්‍යාධිතඤ්ඤා, ව්‍යාධිරූපයද; ගතමාසුසංඛායං, යටගිය ආසුඇති; මනං, මලුවද; ඔසුකකමානා, පිරිහෙන්නාවූ.

9. මබ්බදෙව ඡ. —o—

* පුපඵළ (පලල-සමහර) ඵලාහෙන-අඬකථා.

† හත්ථිකි-අඬකථා. ‡ භානිකසතසු-අඬකථා.

‡ පලිතානි-මු. අඬකථා.

අනුනානං රකඛිනනා, නමා රක්තේ. අඤ්ඤං වතාකරෙති,
රහත්ඛව කියා. උදිච්ච, වැඩිසිටි; නැවිකං, වටපත් පැදුරු.

10 සුබවිහාරි ඡං.

පඨමො වග්ගො.

—o—

අනිමාරප්පයොජනා, දුනුවායන් මෙහෙසිම් දක්වා; පඤ්ච
වඤ්ඤා, පඤ්චවස්සනාමි:- සියලුහිඤ්ඤාන් යාවජ්චයෙන් ආරණ්‍යක-
වාක්‍යමුලික-පාංශුකුලික-පිණ්ඩපාතිකවුවමැනව-මරසසමාංස නො
කැහැක්ක යනමේ පඤ්චවස්සනාමිවේ. පටිච්ඡාපෙසි, පාවාදිති.
පරිහරනා, රකිත්. කිසිසමබ්බො, නොයම්නකුල්ඇති හස්සේ;
ඔපාතං, වළ; පාසාණයනනාති, උගුල්; කුටපාස, සොරමල;
ඔභෙදිනාති, අවචන්; ගමෙනාති, පමුණුවන්. * සුබසීලක, කිකරු.

11. උක්කණ මග ඡං.

—o—

උස්සනන, බලවන්; අනෙකාකුටෙ, ඇතුළුකලෙහි; හරිවඤ්ඤා
මයො, අගලෙක් ලක්‍ෂවටනා රත්වත්සදුනෙන් නිමියේ, පුණ්ඩ
රික, හෙලිපිසුම්; අමනොසධ, අමානමස්සෙන්; අථබ්බො, කිම්පිළි
යන්? මාතාපෙතනිකසමානවො, මව්පියන්ගේ සුකුරුගොණිතයෙන්
විය; අනිච්චුච්ඡාදනපරිමද්දනහෙදනවිධංසනධමෙමො, අනිස්-ගඳ
හරණට උලන-පැලහරණට මඩනාලද-බිඳෙන-විසිරෙන සුලිය;
කටසිවඩ්ඪනො, සොහොන් වඩා; පොළෝ හෝ; නිදනං, කාර
ණය; වඤ්ඤා, පිහිටය; ආලයො, ගෙයය; † පටිග්ගහො, පිළිගන්
නේය; සීට්ඨිකපරායගණො, සොහොන් පිහිටය.

තවමංසවිලෙපනො, සම්මසින් ලිපියේය; ඡරියා, සිවියෙන්;
අනනපුරෙ, අතුතින් පිරිණේය. උදරපුරෙ, ආමාශයෙන් පිරිණ;
යකපෙළස්ස, අත්මාකැණින්; වන්ඪනො, වටන් විතින්ද; හදයස්ස,
හෘදයමාංසයෙන්ද; පප්ඨාසස්ස, පපුගඩුවෙන්ද; වකකස්ස, වකුගඩු
වෙන්ද; පිහකස්ස, බඩදිවින්ද; පුරෙ, පිරිණ. සිඬසාණිකාය, මුතුණු
යෙන්ද; ලසිකාය, සඳුම්දුලෙන්ද; වසාය, බුරුණුතෙලින්ද. අස්ස,
මේ ගරිරයාගේ; එකද, සමහරකලෙක; පිතං, පිතද; සෙලිතං,
සෙමද; වමනි, නැගෙන්නේය; සුසිරං, බුහුරුව; විසරුකක, කිම්
පක්ගස්; අනෙකා, ඇතුලු; බාහිරතො සියා, පිටත්විනම්; මාරයෙ
නුත, වලකනිය හැකිමි; උක්කරුපමො, කසලගොඩලවම්.

* සුබසීල-මු. අභිකථා. † පරිග්ගහො-අභිකථා.

ඉන්ද්‍රියානං අසුසුඵතං, වසුසුරුදිඉන්ද්‍රියයන්ගේ විවණ්ණදියද; අනුයුයං, කරුණා; අසුසුපෙකති, ඉවසයි; උපබබාපෙතං, සිවුරු හරවන්නට; සෙලගුරු, වටගුරුත්; පට්ටයමානො විය, නිසව පෙරලන්නක්නු මෙන්; පකඤ්චා, පැණනැගී; ජනිතිකං, හසිය; පට්ටපාපෙසි, පාවාදුන්නු; උදරපරියොසානානි, වසානානි; තන කිස හා දන එව් සමානෙතා, ගැණ බලා; එතදගං, ගේ උතුම්; අනිර්දේශවති නපුංසකවි. යදිදං, යොආයං; මනං නාසිතා, ඇසිල් ලකින් නටුවා.

මණිගුරු, මිණිවට; රතනකමලපුසුඵලණණං, රත්පලස්නුවට බදුපැහැඇත්තේය. නිවාපතිණං, නිමතණ; එනම් තණ හෝ *වාගුරං, දූල්; ගුමි, බැද්ද; †සතී, තෙප්; ධම්මෙණ්ඩකසානො, දම්ගෙඩිතැන; දම්ගෙඩිනම්:- නිස තබා කපන කොලොම්බුටයි. සමංවරනො, සමවරණවූයේ; පුපඵකණ්ණිකසදිසං, මල්කැන්කා සම; පණණසසුදං, පැන්කැලි; විනිට්ටොතා, පෙරලා; සිව්සස් දෙසා. අනුසංකි, එකල්හි ඒ පුත්මවුන්ට දුන් මෙය යන අනුසංකි. සමොධානෙයි. නිමවි.

12. නිග්‍රොධ මිග ඡා.

—o—

පබ්බතෙය්‍යමිගො, පළිතබෙයද වැසිමුටෙක්. පට්ට්ඡනන කොඨකෙසු, පිළිසන්කොටුපත; වාතගතියා, පවන්ගතීන්; ඔකක නතිතා, කපා; සුගතියා, මිනිස්පියෙහි; පසුච්චිධබ්බකාදි, ගිනි ගත් යනුල් අත්පාති ලෙහිද ගසනඇ. ඉන්ධ්‍රිපරිනායකො, සත්‍රිය ප්‍රධානකොට ඇත්තේ; †වනසං උනනාදෙතො, වනදෙවතා වන් ලවා සංඥාකාර දෙවන්තේ; “උනනාසලබ්බග” යනුයෙහි ශරීරකොභාව උපදනාභය උත්තාස නම්වේ; එවිගස ලොමුද ගන්නාභය උචෙත නම්වේ. කණ්ණිනං, දුනුවා; අනුපවිසනසෙන, කපා වදනා අභියෙත්; සලලං, සරය; කාණ්ණිනම්, කණෙකන, ශරයෙන්; කුමුදපතනසංඝාත ටිතලෙන, කුමුදමල්පෙත්තක් බදුතලඇති.

13. කණ්ඩික ඡා.

—o—

වණ්ණදසී, කැහියක්. උලුඛිකතිකං, සැන්දක්බත්; සරක භිකං, මලාවක්බත්; උපබබාපෙතා, සිවුරු හරවා; වාතමිගො,

*“වාගුරං” යනු අටුවාහි නොපැවතේ. †සතී-මු අභිකථා.

‡වනසංඝං-අභිකථා. §එලෙන=මු. අභිකථා.

පවත්නා සමජව ඇති මුවෙන්; වරනි, තණ කා; පරිකිපිකා, නමා වසා; සාධාසාධන, අතු; සවිජ්ජරුන, ඇලුම් ඇතිව; මධුරසෙති, මිරසයෙන්.

14. වානම්ම ඡ.

—o—

දුබ්බව, නොකිකරු; සහෙතාවාදෙ අනිකතනො, (සන්දව සක් අවවාද දෙනතැනට නොආගියහෙයින්) සන්දවවාදයක් ඉක්මවා.

15. බන්දිස ඡ.

—o—

කොසමබ්බයං, *කුසමයහු කළහෙයින් කොසමබ්බි නම්. බදරි කාරුමෙ, බෙබරඅරමිති; අග්ගාලවෙ වෙතිසෙ, උතුම්වූ අලවුයකු හේ දෙවායතනයෙහි කළ විහාරයෙහි. උපඨානසාලාය, බොහෝ දෙන රැස්වෙන ශාලාවෙහි; සුරාසුරාපසාසා, සුරාසුරා යන ශාස ඇත්තාහු; කපෙපය්‍ය, කෙරේනම්; උසසිසකරණයාය, හිස තබන් නට; වලඤ්ඤ, ශරීරකෘත්‍යය කරණ; ඔසාරිතානි, එල්වනලද් දහු; මුසිසමමුඤ්ජනිං, මිටිමුසුන්; උකකාසි, සෙම් බැවි. † අසබ්බ ට්ටනසානනනි, අනුන්විසින් ගැසිනි නැති තැන් යයි. ඡනාසි බො පන නිං සාරිපුත්ත, ශාරිපුත්‍රය තෙපි රුහුලයන් විසුතැන් දනුද; යාව සිකඛාකාමො, ඉතාම ශික්‍ෂාකාමිහ; උහොති පසෙසති, දෙඇල යෙන්; ගොනිසිනකවසෙන, ගොන්තිදිනා ආකාරවයයෙන්; වාතසනනිරුමහනෙන, ශාසවාත වැලකීමෙන්; අභිමුඛකසි නෙන, පය ගෙන හෙලනකල මලාසේ හෙවීමෙන්ද; පටිපසණාම නෙන, පය අල්වාගෙන ඉදිරියට අදනාකල මලාසේ ම හෙවීමෙන්ද; ‡ උඛං බිපනෙන, උඛනැගීමෙන් නොසෙල්වීමෙන්ද; උඛුමාතකං කතා, උදුම්වාගෙන; විධුනිකා, පෙලා.

16. නිපලලාමික ඡ.

—o—

හවසනෙහිපගතනනා, හවසෙහි සැගවී ප්‍රච්ඡින්නවී අප්‍රකට හෙයින්; ජුණ්හපකෙහි, පෙරබමස්ති; කාලුපකෙහි, පසබමස්ති; ට් විජ්ජෙනයෙව, හමනකල්විම.

17. මාඨන ඡ.

—o—

* “තෙහොං කුශාමබ්‍ය: කෙහොමබ්බිමපුරිමාවාස සත්තද්” = රුමායණ.

† අසබ්බට්ටනසානනනි-මු. අභිකථා.

‡ උඛං උකබ්පනෙන-මු. අභිකථා. ට් විජ්ජෙනයෙව-මු. අභිකථා.

පඤ්චකුලිකං, පිටිපසභුල්; පඤ්චසතිමො, පන්සියය පුරු සිටිනා.

18. මහකභතන ඡ.

—o—

ආයාචනතො, යාදිනියෙන්; පටිස්සවතො, ගිවිස්මෙන්.

19. ආයාචිතභතන ඡ.

—o—

සුචිසරස්ථාය, හිදිකදපිණිස; රෙහිනම්ගපොතකපපමාණො, ඕලුමුවකුසා; ඔහුදෙවදිවසං, මහපස්වරු දක්වා; ආවිජ්ඣානා, සිසාරු ඇවිද; පණ්ඩරමුඛො, සුදුමුහුණුඇත්තේ. බිහව්වදසුනො, හාඬකාරදර්ශනඇත්තේ; පුම්, පිම්බේයි. නිනොපවාරස්ස, නිත විතනය; අනොවස්සකං, නොතෙමි.

20. නලපාග ඡ.

—o—

දුතියො වගෙහා.

—o—

කුරුඛගමිගො, තිත්මුවා; ඡසපණ්ණිරුකෙහි, ඇත්දෙමට ගසක; ඔලමකං *වාලෙන්නො විය, ඔලොඹු බහන්නක්කු මෙන්; විසිණ්ණ, විසුරුවනලද; අවිරඬො, නොවැරද්ද.

21. කුරුඛගමිග ඡ.

—o—

තථාරූපං කමමං, තිරිසන්යොනිය උපදවන්නට නිසි කමී යක්; රථවරතනං, රථවරමදු; නකිං, වරමදු; නිබ්බනමුඛෙන, වාරිවාසියෙන්; ධාරුණ්ණා, ධාරුණයන් උණවු; පුතිමුතනං, කුණුමුත්තම; පුතිලතා,(කිදි ලිය) කුණුලියනමි; සසව්වාන, සමාන ඝාතනය නොවේ. †දබ්බනිණං, හිතණ.

22. කුකකුර ඡ.

—o—

අනායතනෙ, අසථානයෙහි; නිවසික, තුන්අවුරුදු සුවදවු; වතුජනිගකිනමි:-

* ඔතාරෙන්නො (වාරෙන්නො-ගසනලිබ්බ) විය. මු. අභිකථා.

† දබ්බනිණානි-මු. අභිකථා.

“කාලානුසාරී නගරං කපුරං හරිවන්තං,
චතුර්තිකයකිනි වදන්ති වදනං වරු”යි-

යනමිති. සමෝසරිත, එල්වනලද; බලධනයෝ සිනුදෙයයෙන්
අන්‍යදෙයයෙහි උපන් කුඩාඅශ්ව. හොඳ්‍යාචාර්යයසිනුවෝ‘ව
සෙය්‍යා, හොඳ්‍යාචාර්යය සෙසකුවියාම උතුම්.

23. හොඳ්‍යාචාර්යය ඡ.

—o—

සභ්‍යාමසීසෙ, සභ්‍යාමයෙහි; වරසිනුවෝ, සිනුදෙයයෙහි
උපන් උතුම් අශ්ව.

24. ආජ්‍යාචාර්යය ඡ.

—o—

* සුවණ්ණකාරපුබ්බකං, පෙර තරුල්දරු; නිමිත්තමත්තමපි,
ප්‍රතිභානනිමිත්තමාත්‍රයකුදු; කිඤ්ඤකං, කෙසුරු; ආරදිකං, ශරත්
කලවු; කුමුදං, කුමුදයක්; ඇඹුලමලක්; පාණිකා ඉව, අතින්
කඩන්නාක්මෙන්; අත්තනො සිනෙහං, තාසිත සෙනෙහය; උච්ඡ්‍ය,
(අභිනමාභිඤ්ඤනාමැතිසංකල්පෙන්) කඩ; සුගතෙන දෙසිතං,
බුදුන්විසින් දෙසු; නිබ්බානං, නිවන්පමුණුවන; සනාතිමග්ගං, අරි
අට්ඨමග; බ්‍රාහ්මය, භාවෙහි; වඩ; සොහං, හේ මම; වුත්ථවාසො, වුසු
බ්‍රහ්මසරවස් ඇත්තෙමි; පරිපුණ්ණමානස්සො, සුපරිපුණ්ණ වනදෙල
ඇත්තෙමි. රුහුමුඛා පමුණෙනා, රුහුමුඛයෙන් ගැලවුණු; චන්ද්‍ර
යථා, චන්ද්‍රයාමෙන්; සමොත්තං, පතද; මොහමහකුකාරං, මොහා
කුකාරද; සබ්බමලං, සියලුකෙලෙස්මලද; අසෙසං, සිව්නැතිව;
විනොදසිං, දුරුකෙලෙමි; ආලොකමුඤ්ජානකරො, ආලොක
කරණ; පහසුකරො, ප්‍රහාකරවු; සහස්සරංසී, දහසක් රශ්මිඇති;
භානුමා විස, සුය්‍යයා පරිද්දෙන්; මොහමහකුකාරං, මොහාකු
කාරය; විනොදසිං, ප්‍රහාණි කෙලෙමි; සිඛාරතාය, සුවිකාමි
බැවින්; ධාතො, පිරිණේ; පරියතතිං, තැපතියව.

25. නිසං ඡ.

—o—

පඤ්චාලිපාකසතානි, පන්සියයක් බන්සැලි; † උපායාසො,
මහදුක්; සඋත්තරිභසිතං, අවුළුසිත; නොනොත් මස්ඇලතුරු
අවුළුඇති. අභාරසවිධං බෙද්දකං, සෘතපුරුණ සොවසතික කණි
පෙණකාදිවු අට්‍රොස්වැද්දුම් කනද; පටිකණ්ටකො, විරුබවිය;

* සුවණ්ණකාරකපුබ්බකං-මු. අභිකථා. † උපායො-මු. අභිකථා.

සන්තා මා හිකුළු එන් පරිහාරං කරි, මහණ මෙහි නෙලෙද නො කර; සන්තාවේද, දෙරකවුළුකපන; උමං හෝ; නිජ්ජටං, හවුල් නැති; *පුරුණං, පළමු.

26. මහිලාමුඛ ඡ.

—o—

† හත්තසිත්තානි, බත්හුළු; කටුකකටුලං, ලුණුබත්පිඩු; සංසිතුං, උලන්නට. විනිවට්ටො, දෙයනා කොට.

27. අභිජ්ඣ ඡ.

—o—

මමසවාදං, එරුසතෙපුල්; බුංසෙනානි, ගරහත්; වළ්ලෙනානි, හෙළා බෙණෙන්; ඔට්ඨකුනානි, තෙපුල්ගරයෙන් විදිත්. දසති අනෙකාසවඤ්ඤිති, දශආක්‍රොශනම්:—“නිති-නාම-ගොත්‍ර-කුල-කම්-ශිල්ප-ආබාධ-ලිඛිත-කිලෙස-ආපනනි” යන මේ දශයයි. සමුද්ධ වර්තනං, කියන්නහු; ගොදකම්ණා, ගෙරිදත්; සමධුරො, සමහාර උසුලන; පොසාවතියං, පොෂණය කළානට මිල; ‡ධුරං, වියය; ගොවිතකං, ගවධනය ඇති; අභිබ්බං, පඩකැනින් එකාබ්බ යොට එක්කොට බඳනාලද; පවට්ටනි, අදි; අබ්බුතං කරෙහි, පරදු තබ; අකබ්බකුතයොත්තෙන, අකුරක්බත් යොතිත්; එකතො බක්ඛිනා, ගැලිත්ගැලඅකුරක් එක්කොට බැද; අකුරක්නම් කිරිල්ලයි. පුරිම සකටධුරො, ආදිගැල යෙදු විසෙහි; හෙවත් ගැල්තිස; එකකොටිං, එක්කෙළවරක්; (ගැල්තිසහා එක්කොට වියබැද රියබාණින් විය අගදක්වා වෙළා එම උනුව ගෙනගොස් වියකෙළවර බහා විය කෙළවරහා අකුරක්ඇණමුල නිසා මුඩක්දී එමුඩඅගහා වියකෙළවර නිශ්චලකොට බැද තුබු; මෙසේ යෙදුකල්හි විය එයටහෝ මෙයටහෝ නොයන්නේද.) ධුරයොත්තෙන පළිවෙරෙහිනා, දිරිය බාණින් බැද. අකබ්බාණිපාදං නිසාය, අකුරක් ඇණමුල නිසා; මුණඛරුකකදණඛකං, මුඩදබු; චතුදෙසරතිතං, සතරවාග්දෙෂ විරතිතවු; මාමාවාදදි.

28. හඤ්චිසාල ඡ.

—o—

බුද්ධධුරං, ඉසිලු ධුර; නිවෙසනවේතනතො, ගෙකුලියට කඩා; සුගපරමපරාය, වියදබුපරමපරයෙන්; ගොසුත්තවිත්තකො,

* පුරුණ-මු. අභිකපා. † හත්තසිත්තං-සමහර.

‡ “ධුරං” යනු අටුවාහි නොපැහැන්. දී වියබාණින්-සමහර.

ගොසුහු දන්නේ; උදකච්ඡකලලමහනනාය, දියමඩ බොහෝ බැවින්; “තට” නමි:—ඉවුරැයි.

29. කණ්ණ ඡ.

—o—

“ථුලලකුමාරිකා” නමි:—වැඩිවයස්පත් සරණනිදලැටි ගැණුයි. කම්මටුරං, කමානා; භාතරං, මහාලොභිතං; මහලේදරැවා. පිහං, ආශා; භුසං, රවු

30. මුනික ඡ.

—o—

තනියො වග්ගො.

—o—

විසුතිනා, පිරු; දෙඅත්කොට; මුසල, මොහොල්; වාරිකහා පණ, රසැලකට කාවණ්ණයෙකැයි කියා මෙසේ සැලකට මස්සක් බැගින් ගන්න සැලකහවණු; දණ්ඩ, දඩ; බලි, අය; පතනිං, හෙරි විම්; නිබ්බන්ධ, නිරන්තරයෙන් පිළියෙලකොට තුබුහු; *සණ්ඨං, සිළු තෙපුල්ඇති; සබ්ල, මධුරවු; මවෙජරවිනයෙ, මසුරැකෙලෙ සුන් දුරැකිරීමෙහි; දිබ්බපානං, දිවසුරු; ඵහං, වැඩක්; කිපිලලිකා ඉව, ඇඹලයන්මෙන්; නොහොත් කඩයන්මෙන්. †අනුසංඝවර මානා, නැගෙන්නාහු; කරොටිනාම පානභොජනං, එනම් කැසුතු පියසුතු දෙයෙක්; “දුතවයෝ” නම් කුරුයක්ක කෙතෙකි, අයං ලාලකො, මේ ජඩයෙක.

31. කුලාවක ඡ.

—o—

බිබිති, නිකුච්චවායි; භිනායාවනෙතා, ගිනිබවට පැමිණියේ; වාරෙසි, කැමතිවු; හෙවත් ලැබගත්. විත්තපෙබුණං, විසිතුරැපත් ඇති.

32. නව්ව ඡ.

—o—

වුමටකලහං, සුඹුළුබවර; හෙවත් ශාකාරජදරැවන් ගැණුන් පිණිස කළ කලහයක්. ලුදුකො, වටුවැදි; ජලකකිකෙ, දූල්ඇස; නමෙව, තෝම; ජලං උකකිපති, දූල ඔසවා.

33. සමොදමාන ඡා.

—o—

*“සණ්ඨාවාමං”යි කියසුතුයෙහි වාචාශබ්ද ලොප් කොට “සණ්ඨං”යි සුහු-දම්පියා ගැටපද. *අනුසරමානා-සමහර.

මධුරහස්තරසා, මිහිරිඅත්රසඇත්තී; ජලං පරිහරමානා, දූල වළහන්තී; සබ්බරුතඤ්ඤා, සියල්ලවුන්ගේ රැව් දන්නේ; අවසායො, වහල්.

34. මව්ප ඡා.

—0—

දවග්ගි, ලැව්ගිනි; පටග්ගිං, ගිනි නවතන ගිනි; අරණිසනිනං, ගිනිදඬු; ඔපිලාපිතනිඤ්ඤකකාවිය, ගැලුනණසුලක් මෙන්; විනිබ්බ ධනො, දිගින් පලලින්; මහාගෙණසුකප්පමාණො, මහත් පන්දු වක්සා; නොහොත් බඹරක්සා; * ගැල්පන්දුවක්සා හෝ; වම්බවු සා හෝ; පරිතතංශනා, රක්නාහු; පඤ්ඤා, අභිනමාගීඤ්ඤා; විමුතති ඤ්ඤාදස්සන, ප්‍රත්‍යවේක්ෂාඤ්ඤා; සොචෙය්‍යං, තුන්දෙරන් සුවි බවය; සචචලං අපස්සාය, විද්‍යමානසචභාවවු ධම්මලය නිසා ආශ්‍රය කොට.

35. වට්ටක ඡා.

—0—

කෙදුරෙ පායෙත්වා, කුඹුරේ දිය හෙලා; වුත්තො, වපුලකල්හි; නිබ්බාසිත්වා, නෙලා; ලාගිත්වා, ද.

36. සකුණ් ඡා.

—0—

යථාභිරන්තං, කැමතිතාක් කල්; පලිබ්බිනති, වළකන්; අප්ප නිස්සා, ආදරනැත්තෝ; ධම්මසංවේගො:-

“සබ්බසංඛිතධම්මෙසු මිත්‍යාප්පාකාරසංකිතං,
ඤ්ඤාමොතිතභාරතං ධම්මසංවේගසඤ්ඤිතං.”-

සාමිවිකම්මං, ආදරක්‍රියා; නිත්තිරො, කැටකුරුලු; තරුණ පොතකකාලෙ, † ලාපෙලනකල; අන්තරසඤ්ඤා, යටබඩ; ‡ සමප රෙතබ්බො, මතුපැමිණියයුතු.

37. නිකතිර ඡා.

—0—

විවරවස්සකං, විවරකමානනයෙහි දක්ෂහෙයින් සිවුරු මාහැඟි කොට කරන්නාවූ; සට්ඨන, කැපුකඩ එක්කරණ; ‡ විවාරණ, අසවල් අන්ත යයි විවාරණ; වසෙසිනි, වඩයි; පිඨොදකොන, පිටි

* ගැල්පුවක්-සමහර.

† “ලාපෙලකල්හි” සිංහල ජනකපොත්හි.

‡ සමපරෙතබ්බො-මු. අසකථා. ‡ විවාරෙත්වා-පොත්හි.

දියෙන්; කාණමහාමච්ඡං, කණපද්දකු; ඉච්චෙනං කුසලං, එසේ වුව මැනවි; වත්තකතෙන මුඛෙන, වලකටින්; කුමුදනායං, ඇඹුලු දඬු; කප්පෙනො විස, කපන්නක්නු මෙන්; කෙරටිකභාවං, වඤ්චා සභාවය.

38. බක ඡා.

— 0 —

උපකාරං, කටයුතු මෙහෙ; දකඛිණගිරිජනපදං, දකුණුදෙශ යෙහි සීරිය දනව්වට; දකුණුදෙස් එව්; නොහොත් ගල්පිහිටි දකුණුදිශායෙහි. ආසයං, අදහස; කුඤ්ඤපිටකං, කවුළුසිකුඩා; දුසං උකඛිපාපෙතො, දුසයා ලවා ගෙන්වාගෙන.

39. නඤ ඡා.

— 0 —

යථාපිතිතලඤ්ඡිතාව, පියු වතින්ම; හස්කප්ප වතින්ම; මහාකමම නනිකසා, අයකැමියාගේ; වුළාය ගහෙනො, හිසකේ ගෙන; කණා ජකං, නිමුඩු; බලබග්ගනියං, කාඩ්දෙවනු; අනොමදසසිසු, නිළාණ දර්ශිවු; බුඬෙසු, සඵඤයන් කෙරෙහි; අපටිකා, විපාකවශයෙන් සවලාවු; පාරිවරයා, දනගෙක්; නකිරතී, නොමැති; එකොස පුණ්ණං කතො විය, පස්මහනදීන්ගේ වතුරු එක්කොට පුරන් නක්නු මෙන්; අතිවෙලං, ප්‍රමාණානික්‍රාන්තකොට; *මණඩසාස නෙ, උතුම් මාගීඵලයෙන් හෙබියාවූ සස්නෙහි; සිරියා, පිහින්; ආයුත්තකවෙසං, අයකැමිවෙසක්; ලෙබ්බිං, පන්තින්; පටිජනාහි, ගිවිස්නිය; හද්දා, ඉෂට්විපාකය; න විපච්චති, නොවිච්ඡින්නේ; පාපො, තුන්ද්‍රසිරිත් යුත් පුහුල්; හද්දො, තුන්ද්‍රසිරිත් යුත් පුහුල්; හද්දාහි, ඉෂට්විපාකයන්; † වකකඛිතිතෙ, සක්කකුණෙන් යුත්; හද්දන්වන ලදහෝ; ‡ පාදෙ නිපතිතො, පා වැද; විසුඛදසානො, මාගීහෙයින් ආ සමන්දූපේඥාත්තෙහි; සුබ්බපකරණෙහි, සුබයට උපකරණවූ; නිපච්චාකාරං, වඤ්ඤාදිවූ ආදරශ්‍රියා; පරිකමමකාරකං, මෙහෙ කරුවා; විකම්පමානො, මාගේ විෂයානික්‍රමණ කරවන වනැයි වෙවු ලන්නේ; අනතරවඤ්චමි, ගෙදෙර; තඤට, හිකනියෙහි; වචසා ගහෙති නිපාතො සතිවුහන් අභීයෙහි නිපාතයි. අභිගාරකාසුයා තලතො, අගුරුවල යටින්; අත්තසත්තමං, තමා සන්වනු කොට ඇති; මහාතුමං ටිමහනං, නිමක් පමණ.

40. බද්දරඛාර ඡා.

— 0 —

චතුර්ත්‍යො වගෙහො.

— 0 —

* රත්තසාසනෙ-අභිකථා. † වකකඛිතිතෙසු-අභිකථා.

‡ පාදෙසු-අභිකථා. ටිමහනො-අභිකථා.

උකකලිඛොවනස්ස, ඔදන්දෙව්දිය; එකෙකං සිත්ථං, එකිඑකී
හුලු; උච්චිතිකා, හවුලා; අතිකාරුඤ්ඤාපනෙනා, ඉතා බැගැවුය;
ජීවිතසංචන, දිවියැපෙන; සමනිතනිකො හුකා, පිරි; හෙඨා, උන්
වහන්සේ කෙරෙන් ඔබ්බට; අනිය්සර, අඟඉසුරු; පකතනෙනා,
පියවිසිලඇත්තේ; සමවතනවාසං, බුදුන් වදාළ හැමවත් නොහැර
සාරමසක් සාරමසක් එකතම වැස; ධුරගාමෙ, ආසනනගම; පරි
භිනෙනා, බිඳිණ; උපඨානවෙලාය, වදිනාපුදනා වෙලෙහි; අපලි
බුධිභාවං, නොඇලුණු බව; පායසං පිටියැහි, යෂීරපායසය බොන්
තේනම්; පකකාවසෙසෙන, නිරයෙහි පැසි අවශිෂ්ටකමයෙන්;
භතවමනං, නැගු බත්; නාභිතො උඩං, පෙකනියෙන් මත්තට;
උදක කඤ්ජක, දියකැඳ; නොහොත් දිය වේවසි කැඳ වේවසි;
පුඤ්ඤසිප්පං සිකකිති, (ආවායඝීයන්ට ආවායඝීභාග කොට දිලන්ට
සුදුසු වූ වසතුටක් නැතිහෙයින්) කුශලයට ශිලප උගන්තේයි. සුසා
සනං දුස්සාසනං, කටයුතු නොකටයුතු මනා නොමනා හසුන්.
කොට්ටකා, හැන.

41. ලොසක පා.

—o—

තනනියාය, තා නිසා; ථුසපථිං, නොපැස; ධුපතවාසනං,
දුම්ගඳ; *තිණබිජ්ජිති, තණඇව; අතිවෙලං, කල්යවා; තිනනි
ණනෙනා, තතනත්තේ; දීපවට්ඨං, පහන්පියලි; උසුමනිකනිමන
ත්ථං, උණුසුම් යවනපිණිස; රසපරික්ඛාවන කරොටිං, රසපෙර
හන කොරමරුව; මලාවක් කියත්. අද්දසිඛිතිවෙරං, අද්දිගුරු.
ලොණජීරකාය, ලුණු හා දුරු එක්කොට.

42. කපොත පා.

—o—

†ගණසත්ථා, ගණජෝරසථව; පුතිභාවං පඨා, (පුතිමුඛසඝීයා
කැහෙයින්) පුතිභාවයට පැමිණ; නිහතො, තසනලදී.

43. වෙදුක පා.

—o—

උස්සනෙනා, පිරුණේ; පරං ‡පහරණක, අනුන් මැරු;
පලිතවසිසකී, කරඇතිවඩුවෙක්; තමිලොහථාලකපිඝිසදිසෙ
සීසෙ, තඹතලපිටත්සේවූ හිස; මුඛතුණකකෙන, මුවහිදින්; නො
හොත් මුවසැහින් §පව්වාමිහෙනාව පණ්ඩිතො සෙයෙයා, නුව
ණැති සතුරු මැනවි.

44. මනස පා.

—o—

* තිණබිජ්ජිති-අභිකථා. † ගණස්ස සත්ථා-අභිකථා.

‡ පහරණ-මු. අභිකථා. § පව්වාමිහෙනාව පණ්ඩිතො-අභිකථා.

විනිපහරණයානෙ, විපහරණතැන; විභාවි, අරුත් පහළකරන්
නේ; බාලො, නුවණනැත්තේ; අනුකම්පකො, අනුකම්පාඇත්තේ වි
නමුත්; නො (සෙයෙයා), උතුම් නොවේ.

45. ගෙගිණි ජා.

—o—

අභිගණයානං, හෙළිතැන්; ගවෙජ්, කුඩාගස්; මූලපපමාණෙන,
මූලපමණින්; ගස මූල උදුරු ඒ දිග බලා එපමණින් දිග නගන්වු.
වමෙණෙකිවෙව දුරැකුටෙව, සල්සම්පුලුදුතා පැත්තගත දඩුකො
වුද; අනායතනෙ, අකාරණයෙහි.

46. ආග්මද්‍රූෂ ජා.

—o—

වාරුණිවාණිණේ, රුවෙලද; ලොණසකඛරු, පැලුනු ලුණුකැටි.
වාරුණිපායකා, රුබොන්නානු; කථා පාඨතං, නෙපුල් පඬුරු.

47. වාරුණි ජා.

—o—

පෙසනකමොරු, යවා වසනු ගෙන්වන සොරනු; ඨපෙථ, සිටු
වව්; අසිසිනියානි සතානි, දෙසියපණසක්; බහං සනනසිනිථා,
කඩුව හයාගෙන; *ඔරොපෙථා, බහාතබා; විතකං, දරසෑය;
පරතො, ඔබ්බට; සන්ථෙතො, සතපත්ට; හෙටත් මේ වසනු ඇර
ගෙන ජීවත්ව තිදිත්ට; භණ්ඩකබඩසු, පොදිබත්; අපවිඩං,
දූමුවනු.

48. වෙදබහ ජා.

—o—

† වයකමමගතං, වැයට ගිය; අවසුද්දය, අනාදර කොට; ජිනන
තිරිකා ගහපතිකා, විලිනැති ගැහැවියෝ; අන්තො, සමහරවන අළු
යම; අන්තො, ලදමනා අළුයට; නකබහතං, නැකති.

49. නකබහත ජා.

—o—

අදාරසනනං විජ්ජයානානං, (සෘගෙවද යජ්ජේද සාමවෙද
අථවිවෙද-සමානි-ව්‍යාකරණ-ජ්‍යෙෂ්ඨිනි-නිරුක්ත-ජ්‍යෙෂ්ඨ-ශික්‍ෂා-
මොක්‍ෂඥාන-ත්‍රියාවිධි-ධනුෂේද-හසගිශික්‍ෂා-කාමතනා - ලක්‍ෂණ-
පුරුණ-ඉතිහාස-නීති-තක්කි-වෛද්‍යකය යන) අමවාදගවිද්‍යාසථාන
යන්ගේ; තදුක්තම:-

* ඔතාරෙතො-අභිකථා, † වයකමම. ගතං-අභිකථා.

“ඉති: සමානිච්ඡාකරණං ජන්තුවිචිතීරෙව,
නිරුක්තං ජෙතානිමං ශික්ඛා මොක්ඛඤ්ඤානං ක්‍රියාවිධි:
ධනුච්ඡේදෙ හසතිශික්ඛා කාමතනුඤ්ඤාලක්ඛණම්,
පුරුණමිතිහාසං නිතිඤ්ඤාකීර්ණං වෛද්‍යකා,
වදන්තාභවාදගෙනාති විද්‍යාසථානාති පණ්ණිනා:.”*

දෙවතාමඛලිකා, දෙවිමගුලෙති නියුක්තයහ; අජෙත්‍රක,
නිරෙථ පලෙථ; අනතවට්ඨි, අතුනුවැට්ඨි; දුමෙමධානං, ප්‍රඤ්ඤාත්ත
වුත්; ආයාවනෙන, දෙවතාරාධනාවෙන්.

50. දුග්ගම ජා.

—o—

පඤ්චමො වග්ගො.

—o—

සොලසවස්සපදෙසිකොව, සොලොස්හැවිරිදි වයස සිටියේම;
“සොලසවස්සන අපදිසිතබ්බො සොලසවස්සපදෙසිකො” යනු
වේ. සොලොස්හැවිරිදි යයි කියනු යයි සේයි. අනෙකාපුරෙ පද්ධති
නිවා, අනතාපුරයෙහි වැරද; අවාපුරපෙත්වා, විවෘත කරවා; පච්ඡා
බාහං, පිටිතොල හයා; ගාලහබ්බකං, දැඩිබැඳුම්; නිබ්බන්ධ, වලලම්;
නිකුමාමෙසුං, නුවරින් පිටත් කොළු; සනං ආකොටෙත්වා, සන
කොට තලා; පඤ්චසුගකිනම්. — “කපුරු-තකුල්-ලමග-නිරිපුල්-
කසතුරි” යනමේ පසයි සපථං කනිවා, දිවුව; සබ්බසෙතිනම්:-
ගතිකාරදිසෙනගයි. සරහපාදකෙ, ව්‍යාඝ්‍රපාද දක්වා කළ; ‡ ශරහ
මාගරුද කියත්. පලලඛෙක, ආසනයෙහි; ආසවෙජ්ජනකමමං,
ආශාවෙජ්ජනක්‍රියාව; අතතනො, තමාගේ.

51. මහාසිලව ජා.

—o—

* මෙහි අන්‍යක්‍රමයක්:-

“අභිගානි වෙද්දාවනාරෙ මිමාංසා න්‍යායවිඤ්ඤා,
පුරුණං ධර්මසංග්‍රහ විද්‍යාභ්‍යාසානාවතුදීශ.
ආයුච්ඡේදෙ ධනුච්ඡේදෙ ගානිච්ඡේවති තෙ ත්‍රයා,
අභිගායනං වතුච්ඡිඤ්ඤා විද්‍යාභ්‍යාසවාදගෙට්ඨානා.”

† “කපුරු කකෙකාල ලව්හපුෂ්ප ගුණික ජනිතීල පවකෙන,
සමාංශනාගෙනවි යොජනෙන මනොහරං පවසුගකිකං සත්තං.”

‡ “අපටපාදුර්ධවනං ෮෦෦ර්ධවපාදවතුමයං” යනු ශරහමාගයන්
ගේ ලක්ෂණයි.

තත්ථ, චුලලජනකජනකයෙති; මහාජනකජනකෙ, මහා නිපාතයෙති මහාජනක ජනි.

52 චුලලජනක ඡ.

—o—

විසඤ්ඤකරණං, සිතිනැතිකරණ; අයොජිතකා, විමනොයෙදු; උපසිස්සාතියො, අඩුපා.

53. පුණ්ණපාති ඡ.

—o—

ඵලකුසලං, ඵල අදුනන; මහාවතනනිඅට්ඨං, විකුණාටවිනම් වලට; හලාහල විසං, සිරිතිවිස; කිනනි, කුමකැයි කියා; සොඤ්ඤි ගමනං, සමගීගමන්.

54. * කිංසකක ඡ.

—o—

පඤ්චායුධනම්:—“ධනු-කඩු-කණය-මුගුරු-බාහුය” යනමේ පසසි. චුත්තංති:—

“අමුත්තං පාණීමුත්තඤ්ච යත්තමුත්තං තථෙවම,
සබ්බසාධාරණඤ්චම බාහුයුධඤ්ච පඤ්චමං.” යනුදු—

අපරමපි චුත්තං:—

“ධනුමුගුරුබාහුඤ්ච කණයලෙහණිවාලකං,
පඤ්චායුධනනි අකබාතං මුනිනා ලොකවකඩුනා.”

සිලෙසලොමයනෙකා, ලාසේ ලොම්ආලෙනයකෙක්; අත්තානං තකෙකනෙතා, මාගේ යකති දන්තේ තැත්ම; †කඤ්ජලමකුල, කදුලුගෙඩිය කැකුළු; සන්තයතිවා, දුනුදියෙහි සැරය හිදුවා; ‡අසිසං නාම, සුරාබැව්; පඤ්චාසිඨිතො, පස්තැනින් බඳනා ලද්දේ; නොනොත් පස්තැනින් අවිණ අහස්හි එලෙන්තේ; අසසිකුටිතෙන, නොහැකුලුණු.

55. පඤ්චායුධ ඡ.

—o—

රතනසංසනෙ, බුදුසස්සනෙහි; එකවිධෙන, * “එකවිධං” යු තැනි. භිනාය, ගිහිබවට; බුධසුබුධතාය, සවිතේදන්ත්‍රවණින් මනා කොට දන්බැවින්; උගුරුමහත පරිණායං, කලවාසා; මුලසන්තාන

* එලජනකං-අඨකථා. † කඤ්ජලමකුල-මු. අඨකථා.

‡ අසිසං නාම-මු. අඨකථා. අධිසිතං නාම-හසාලිබ්බිත.

§ එකවිධො-පොත්ති.

කං, මුල්සමුතය; පහංසිඤා, පැහැස තුබු; “සුවණ්ණං විය” යු තැනි.
“සප්පහංසං” යනුත් පාඨයි. “ප්‍රහංසහිතය” යනු අභිධි.

56. කඤ්චනකකි ඡන්.

—o—

බරිමතිරතො, මෙතරින්; පිඤ්ජාසාණේ, අතලගල; තස්ස,
“තෙන” යුතැනි.

57. වානරිඤ ඡන්.

—o—

චෙ කුමුදිනියො, රතමුලු එලමුලු; නියොං උපපලිනියො,
රකුකඤ්චනනිලොතපල; උපායපඤ්ඤය, ස්ථානොචිතප්‍රඤ්චට.

58. තප්පාධම්ම ඡන්.

—o—

හෙරිවාදකකුලෙ, බෙරවාකුලෙහි; ගෙරිමස් කත්තම් බෙර
ගසත්තම් උං බෙරවායෝසි. සමජ්ජමණ්ඩලෙ, නැටුම්භෙදුල්ලේ;
අනිධනොතන, අධිකකොට බෙරගැසීමෙන්.

59. හෙරිවාද ඡන්.

—o—

සංඛධමනකුලෙ, සක්පිඤ්ඤකුලෙහි.

60. සංඛධමන ඡන්.

—o—

ඡන්දො වග්ගො.

—o—

* අග්නිභවනනං, ගිනිදෙවියා; අසානමනනනම්:-සත්‍රිද්දෙපයි.
පාරිසෙකෙකා, වෙන්ව; † අංසා, අසනින; ලාමිකා, යටත්නු; පච්ඡි
මිකා, හැමදෙනහට අනුනායෝසි; මායා, පුරුෂයා බඳනාහෙයින්
මායාහ; මරීචි, නැතිගුණ හඟවනහෙයින් මරීචිහ; සොකො,
සොකයට කාරණහෙයින් සොකය; ගුහාසයො, ප්‍රච්ඡිනනවු; මච්චු
පාසො, මාරයාගේ පාශය; සංවරො, වැලැක්මෙන්. පගහිභා, බුහු
විය; උපධිවිවෙකො, නිවන්.

61 අසානමනන ඡන්.

—o—

රජතඵලකෙ, රිදිපෝරුයෙහි; සුවණ්ණපාසකෙ, රන්පසඇට;

* අග්නිභවනනං-මු. අභිකථා. † අංසා-මු. අභිකථා.

අභිනවිජය, ලක්ෂණශාසනයෙහි; ගත, සුවද; * බුද්ධිම, සුවද දුම්; චුරුණ, වත්සුණු; පසුතනකබ්බතා, උගන්වා යවූ බුද්ධියෙන්; ආකප්පන, ගමනාදි ආකාරයෙන්;

“ලිඛිතං භන්දාදිසංස්ථානං නිමිත්තං මිතිතාදිකං,
කුතනං සුප්පාදිතා කීලා ආකප්පා ගමනාදිකං.”

කණ්ණකණ්ණෙහි, කොණකොණයෙන්; සංකසිඛිතා, හයා මතලා; පුප්ඵපච්ඡයා, මල්කසල පැසින්; සොධනකාලෙ, බලා පරික්ෂා කරණකල; ආරක්ඛිතියා, රැකවල සිටි සත්‍රියෙන්; උපරි, ඉදුනෙහි; † ඡඛෙඛිති, දමා; අට්ඨිකමානා, පෙළෙන්නී; පිඞ්ගවි. ආයරනිවා, ගෙනඒද; හරනිවා, ගෙනයේද; සනිකං, සෙමෙන්; ‡ වෙදනට්ඨා හුනා, වෙදනායෙන් පිඞ්ගවි; හතා, පොණ්ණය කරණලද; ආමනනකෙසු, පස්කම්ගුණෙන් මෙසේ චරෝයයි කැඳ වන; නිමනනකෙසු, පස්කම් ගුණෙන් පවරණ.

තාසං, ඒ සත්‍රියෙන්; මුසා යථා, යම්සේ බොරුද; සච්චං තථා, සැබැබස එසේමැයි; ඔහු සැබැයයි ගත්නමුත් බොරුමැයි; තාසං, ඔවුන්ගේ; සච්චං යථා, සැබැව යම්සේද; මුසා තථා, බොරුත් එසේ මැයි; ඔවුන්ගේ සැබැත් බොරුමැයි. ගාවො ඔහුනිණසෙසව, ගව යන් තණබොහෝතැන් සෙවුනාසේ; වරං වරං, උතුම් උතුම් පුරුෂයන්; ඔමසන්නි, සෙවින්.

එතා, මේ සත්‍රිය; වොරියො, සෙරයන; කසිනා, වණ්ඨයන; දුභියහ. වාලා, වාලසමානයන; දුභියහ; වාපලසකඛරා, වාපලයෙන් ශරීර මඬනාන; මිහිරිබස් සකුරුවැන්නා; මනුසෙසු, මිනිසුන් දන්නා; යං වඤ්චනං, යම් වඤ්චා ප්‍රයෝගයෙන් වේද; තා, ඒ සත්‍රිය; තං, ඒ; කිඤ්චි, කිසිවකුත්; න නන්තනනි, නොදන් තාහු නොවෙන්; හැම දනින්.

62. අභිබුද්ධා ඡි.

—o—

ඉභිකුතනං, ගැහුන්ගේ ක්‍රියාව; ඉභිලිලහං, සත්‍රියගේ කවා කොට්ඨලා; තකකහනියා, මොහොරබැලයෙන්, විකොට්ඨලා ඉන් ලද; සුසුතන දුසුතනකං, කටයුතු නොකටයුතු; භණ්ඩකා, පොදි; සමපියායමානාපිත, සිනාහැඟි බදුව; කොඨනෙ, ගැබ; උකකං, සුළු; විලක්කු.

63. නකක ඡි.

—o—

* බුද්ධ-අභිකථා. † ඡඛෙඛිති-මු.අභිකථා. ‡ වෙදනසෙසං-මු.අභිකථා.

බුබ්බාමකො, සඵඤ්ඤෝ මාගේමයයි මමකිය ඇත්තේ; භාවං, අදහස්; උබ්බාදෙහා, පෙළෙනලද්දේ; සරණි, ගෘහස්ත්‍රි; විරුණ දිවසෙ, කළදවස්; සෙවුනාලද දවසය යනුයි. අවිණුණදිවසෙ, මිත්‍යාවාරය නොකළද; නගණෙනති, කිසිවක්කොට නොතකත්.

64. දුග්ගාන ඡා.

—o—

භණ්ඩකො, කලහ කරණලද්දේ; නොහොත් දුකට පැමිණියේ; “ජලමපිවති එත්ථාති-පපා,” පැත්වළ; නොහොත් පිත්පැත්. ජයමප තිකා, අමුසැමිදෙදෙන.

65. අනගිරති ඡා.

—o—

පටිපනනකො, ප්‍රතිපතති පුරත්තට පිළිගත්තේ; විභබ්බෙහ නා, හොබා; මුණ්ඩපබ්බතකං, කුළුනැතිගල්; ආයසකසං, අතුණ; සණ්ඨපෙතා, හෙළිනැත් හතුළුවා; * විවිධං කාරිං ආදය, නොයෙක් පිරිකර ගෙන; එලකාභරකෙ, පෝරුමැස්සේ; නිසි දනනං, හිඳිනනු; † දුකිකාය ගහෙනා, දුළියෙහි ගෙන; ඔනමෙනා, නමා; පුරිමිකා ඉව්ඡා, මාදුලකණ්ණාවගේ සමාගමයට ඉව්ඡාව; උප කරණ, මඤ්චාදි ගෘහොපකරණ.

66. මුදුලකක ඡා.

—o—

අවජාදනං, පිළි; ‡ පරියායති, පෙරට කොට යේ; භානා, බැයෙක්; මලෙක්හෝ. උච්ඡබ්බෙහ කතා, හොඩොක්කුවේ කොට.

67. උච්ඡබ්බ ඡා.

—o—

‡ අඤ්ඤානවනෙ, කුමුක්වෙනෙහි; අනාරවාරෙ, නුවර වහසල් දොර අතුරේදී; දියඤ්ඤ, යෙදෙහස්.

68. සාකෙහ ඡා.

—o—

පිඨබ්ඤ්ඤං, පිටිකනද; අනෙකාගාමගනානමපි, ඇතුළුගමට සිහාගිය හික්කන්වද; විසවෙඤ්ඤ, ඇරලුවා ලවා විමර්ශනවෙද; ආවා හෙනා, කැදවා.

69. විසවගන ඡා.

—o—

* බාරිකාප්පාදය-අභිකථා. † දුකිකාසු-අභිකථා.

‡ පරියායති-අභිකථා. ‡ අඤ්ඤානවනෙ-අභිකථා.

සත්තප්පකරණීකො, ධම්මසංඛිතකාදි සප්තප්පකරණ ඇතිව;
ධම්මං වාචෙතොනා, පෙළ කියවා පුහුණු කරන්නේ.

දුන්නිග්ගහස්ස, නිග්ගහකොට නොහැකි; ලහුනො, සැහැල්ලුව;
යත්තකාමනිපානිනො, යම්තැනෙක කැමතිව හෙන; විත්තස්ස,
විත්තයාගේ; දම්මො, දම්මය; සාධු, යහපති; දන්නං, දැමූ; විත්තං,
සිත; සුඛාවහං, සුව එලවා.

පණ්ණිකකුලෙ, පලාවෙලදකුලෙහි; සාකඤ්චට, නම්පලා
ආදිපලාද; අලාබ්බ, ලබ්බ; කුලිහණ්ණි, කොම්බුද; එලාඵක, කැකිරිද;
කුණ්ණකුලකං, කෙටිලදුල්ල; අවජ්ඣති, පරයනුලැබේද; සාධු
ජිතං නභොති, මනාකොට දනනලද්දේ නොවේ; සංඛිතාමසිසං,
සුඛිභූමිය.

භො, යමෙක්තෙමේ; සංඛිතාමෙ, සුඛියෙහි; සහස්සන්, දහසක්
මිනිසුන් ගෙන; සහස්සා මානුසෙ, දහසක් මිනිසුන්; ජිනො, ජය
ගනේද; (මිහටටබා) එකා, හුදකලාවූ; අත්තානං, එකතමා; ජේය්‍ය,
යමෙක් ජයගනේද; ජිනිනම්, භො, හෙතෙම; ටො, එකානතයෙන්;
සංඛිතාමජ්ජනාමො, සංඛිතාමයෙහි දින්නනවුන්ට අග්‍රසි *පටිසු
ණ්ණිචා, ගිවිස.

70. කුඤ්ජ භි.

—o—

සත්තකමො වගෙහා.

—o—

නාගමාල, නාවල; † සලලමාල, එනම්මල; තිස්සො අනුමො
දනා, මහල අවමහල හකතාග්‍රදන අනුමොදනා; වායමනනා,
උත්සාහ කරන්නාහු; උරසිකං, කලවාඇට; නසමපනනං, සමාච
නොවූ; බ්‍රාහ්මණවාචකං, බ්‍රාහ්මණයන් වලදවා වෙද කියවීම්.
අලලවරණදරුනි, අමුවරණදර.

71. වරණ ජා.

—o—

රජනපුඤ්ජසන්නිභො, රිදීපිඩක්බදු; මණිගුල, මැණික්වව;
පඤ්ඤායමාන, වෙනවෙන විභාගව පැනෙන; රත්තකම්මලසදිසං,
රත්පලස්වටක්වැනිවූ; සුවණ්ණබ්බුපතිමණ්ඩත, රත්බ්බුයෙන්
හෙබියාවූ; නොභොත් භොබවන ලද්දවූ; ‡ කායවිවෙකස්සත්ථාය,
කය වෙන්කොට වසනුපිණිස; ආජිවහණකිකං, ජිවත්විටට සුදුසු

* පටිසුභ්‍රා-අභිකථා. † සාලමාලක-මු. අභිකථා.

‡ කායවිවෙකස්ස-මු. අභිකථා.

වසතු; දන්තකාරෙ, දළ ලියන්නවුන්; බරකකවං, නික්ම කිය තක්; පාදෙ සමමිජෙයා, පය හකුළුවාගෙන; ගොනිසිනනකං, ගොන්හුන්පරිද්දෙන්, ආවජ්ජන්තං කතා, සිත පවත්වා; ඉන්සො ධනමත්තමෙව ජනං, නයගෙවන පමණම සැහුණේ විය. මූලදායා, මාංසයෙහි හුන්නැන දළ; පණ්ණියා පහරනොහා, විලමෙන් පහර නේ. වතු-පෙ-පයවි, දෙලක්කසහස්‍රස්දහසක් යොදුන් පමණ බොල ඇති මහාපාවිච්ඡි.

72. සිලවහාග ජා.

—o—

උබ්බජ්ජනියො, දුටුවන්ට ඇසුවන්ට හය උපදවන්නේයි; පෙසුප්පනං, මෙහෙකරුජනයා; ඔපිලාපෙයා, උපුල්ලාපියා; උක්ඛු රෙ හුතා, මිනිව; සොනං, දියසිලු; අගණෙයා, කිසිවක්කොට නොසලකා; තිරිසුසු, හමුරන්; මසුරනැයි හේයි. *ධම්මසුධම්ම නාය, සිතඇති සවිභාවයෙන්; සිත අනිකක් නොතබා; සිත ඇති සැටියේ යනුයි. ආකප්පසම්පතං කතා, ඉරියවුසපන්නොට; මං පයසිතුං අදනොට, මාදුක්ක නොදීම; වතුකෙක, සතරමංසකි යෙහි; උතතාසෙථානි, තිද්‍රවවයි; ආසානනං, සොරුන් මරණ තෙනට; විසිවනත්‍යාය, ගිනිතප්පනාමිණිස; ඉමං-පෙ-ආහරිනති, මම මම මේ දුක් එළවීමි; උභතිතා, පැණ නැගී; වට්ඨ නසන්නා හුය යනුයි. උසු, ශරයයි.

73. සම්මංකිර ජා.

—o—

සංචෙජෙයා, බවා; එතස්මිං වෙසුවණේ පරිවනෙන, ඒ ආදි උපන් වෙවෙසුවණයා පෙරලිගියකල්හි; හෙවත් සැවවුකල්හි; නොහොත් ඔහු පෙරලි අතික් වෙසමුණුරජක්හු වූකල්හි; “රුකක” යනාදි තදසථවූ දෙවතාවන් ගෙන කීහු. අප්පධංසියානි, නොනැසිය හැක්කාහසි යන.

74. රුකකධම්ම ජා.

—o—

†කලලගහනං, මඩඅතුරට; කුලලාදයො, උකුසු ආදීහු; නොහොත් ගිජුලිහිණිආදීහු. කණයගහසදියෙහි, තෙප්මුණ වැනිවූ; නොහොත් ශරතුඩවැනිවූ; සොපාතො යනා, පියගැටහි සිට; එකෙනනෙනන, එක්කොණකින්; බුරසොපාතො, ආදිපිය ගැව; එකං වලාහකං, එක්වැසිපටලයක්; වැසිපටලනම් දියපටලය

*ධම්මසුධම්මනාය-අභිකථා.

†“න වනගහනාදීසුච” යන සද්දනිහි සුතුරෙන් ණක නිෂේධයි.

එය ඔහු තමන්ගේ ආනුභාවයෙන් ප්‍රකාශවනුපරිද්දෙන් නිවාස නාදිය කෙරෙත්. එකංසුගතං කතා, එකත්තොව බහාලා; ගති කුටිපරිවෙණේ, ගදකිලිපිරිවෙන්හි; මුළුයෙයයි සේයි. මනිසාපාන එළකෙ, මානිකාමයවු නොහොත් මැනික් හොබා කරණලද පිය ගැට පෝරුයෙහි; ජලාසයෙහි, විල්ආදියෙහි; ඔපිලාපෙනෙතා විය, උපුල්වන්නාක්කු සෙසින්; වලිගතන, වැල්ගහනගෙන්; හෙවත් ගහනව හටගත් බොහෝවැලින්; අජනරුකසාරසට්ඨකවණණ, කළුහරගැටක් බඳු; ලොකිතමනමනිසාදිසානි අකති, පියුම්රම්ණි වැනිඇස්; රත්හෙයින් කිහු. සමානජනිකානං, මසුන්ගේ; පරි චාරකවෙටකං, මෙහෙකරු ගැත්තකුට; සොකාය රකෙහි, සොක යට පමුණුව; * පව, පාවනාය කර.

75. මව් පා.

— 0 —

අපේකාත්‍රිකං, සාමාන්‍යයන් මැඩපියන්නට; වඩකමසෙකුට අධිසායී, සක්මන්ම අධිසාන කෙළේ; සක්මන්ම කෙළේ යයි යුතැති. කමම, ගියකම්; හෙවත් තමාගේ කටයුතු. යාව-පෙ-හග වතා, සමීඥයන්වනන්සේ විසින් මෙකී නියාය ඉතා යහපතැයි කියා; “මං රකකිසාමිති” යනාදියෙන් ඉදින් නිදොපගත උව හොත් වෞරුපද්‍රව වෙයි කියා රුත්‍රිය මුළුල්ල සක්මන් කළුව කිවු වෙන්; සතෙ නිවිසේ, සකටසාමීය කදවුරු බැඳ හුන් කල්හි; සාරජං වා, විනෙතාප්‍රාසයෙක් වේවයි; “නිකවතුකකායනි කාති” යනු වතුකකාය හා පඤ්චකාය ගෙන කිහු. වතුකකාය යෙහි මෙමුත්තරුණා නිකායකානික නම් වෙයි පඤ්චකායෙහි මෙමුත්තරුණා වතුකකායනිකනම් වෙයි.

76. අසමානික පා.

— 0 —

නිද්දපගතො, කපිනිද්‍රාවට ගියේ; විනිනාමෙයි, රුත්‍රිය පහන් කෙළේ; සුබමසයිනාහි, යෙහෙන් ඔන්දයි; ඉසාමිති, “සො අහං හයපපනෙතා අමිති” යුතැත්. විබුනිංසු, සැලු. කා තෙසං නිප්පනති, ඔවුන්ගේ නිප්පතිය කවරක්ද? උන්ගෙන් වන වැඩ අවැඩ කිම් දැයි යුතැත්. සප්පටිකමා, පිලියමට සුදුස්සෙද; ප්‍රතික්‍රියාකොට සන්තිදවිය හැක්කෝදැයි සේයි. සබ්බවකුකෙකන, ඇතුන් සතර දෙනෙකුය අසුන් සතරදෙනෙකුය යනාදින් සියලු ප්‍රාණීන් කෙරෙන් සතර සතර දෙනෙකු ගෙන මැරීමෙන්. † ආරුබෙසාම, ලබමිහ; නොහොත් නිපයමිහ; යසෙකුටාටං, යාග කරණ පිලි.

* පාපය-මු. අසකපා. † අහරපෙසාම-අසකපා.

ගුණිපත්‍රය.

පි.	පෙ.	අගුඩ.	ගුඩ.
1	22	නිද්දිමට	නිර්දිමට
5	14	දක්නා	දන්නා
8	18	ඉති, "ඉනිහ	ඉනිහ
9	3	හෙනවෙ	හෙනුයෙ
13	23	ගො	ගොතො
14	24	රත්	රත්
25	34	සපුරණි	සපුරණි
29	15	ගොත්‍ර	ගොත්‍ර
31	15	විභාගය	විනාශය
32	13	සමපවෙයි	සමපවෙයි

සම්පූර්ණ ගුණිපත්‍රය පොත අවසානයෙහි යොදනු ලැබේ.

H. S.

ජනකාඨිකථාග්‍රන්ථපද්‍යාථිවේණාව.

ශ්‍රීකත නවාසික ශාස්ත්‍රාශාසනානුගත ජනකාඨික සංකීර්ණ
බ්‍රහ්මචරිණියානමක ප්‍රච්ඡන්දපාලියට සංවේණිකාමුඛයෙන් අභිකථාවායී
අනුබ්‍රහ්මචරිණියාමායාමාසාමිපාදයන්වහන්සේවිසින් කරණ
ලද ජනකඅට්ඨාස ග්‍රන්ථයෙහි දුරවබෝධවූ ග්‍රන්ථසාධනයන් සුබෝධ
කිරීමිචයයෙන් ලියනලද ප්‍රශස්තතර ග්‍රන්ථපද්‍යවිවරණසාර්වත්‍ර
“ජනකගාලපදය”සිද ප්‍රසිද්ධ මෙම ග්‍රන්ථය ලිපිදෙසින් ගහනව
තත්තනිභූත ආවායෙඝාතතමයන්ගේ අභිප්‍රකාශිකාධනයට
බාධාදිනසේ පවත්නා බැවින් ලේඛකදෙයාපහරණයෙන් සංශෝධ
නය කොට මුද්‍රණයට පමුණුවා පොත් සුලභකරලීම කාලෝචනයයි
සැලකූ අප ආරාධනයෙන් මෙහි නම් ඈදහන්වූ සාමිත්වහන්සේ
විසින් දෙඩනූව ශෛලබිම්බාරාමාධිපති ගෞරවාහි ශ්‍රීශ්‍රීසකකාඨි
කා මහාමහාසථිවරසාමිපාදයන්වහන්සේගේ උපදෙශපරිදි සංශෝ
ධිතව අපවිසින් මුද්‍රණයකරවාගෙනාන අතර අප තිනෙයි කීප
දෙනෙකුන්ම මෙහි මුලකොටස ඉක්මනින් ප්‍රසිද්ධකරණලෙස ඉල්ලා
සිටි බැවින් මේ කලාපය ඡේවර ප්‍රසිද්ධ කිරීමට අදහස් කෙලෙමු.

මෙසේම ඉතිරි කොටසද අප්‍රමාදව මුද්‍රණය කරවාගෙන යන
හෙයින් ලගදී සමස්තීපොත ලබාගත හැකිවේ. මේ ග්‍රන්ථය සම්බන්ධ
දතමනා කරුණු අනුගතීන් සංඥාපනය හා ප්‍රමුඛපත්‍ර ගුණිපත්‍රාදිය
අවසාන කලාපය සමග ප්‍රසිද්ධ කරන්නෙමු.

E. W. WEERARATNA.